

**BIBLIOTECA
CULTURII
AROMÂNE**

www.proiectavdhela.ro

Nuși Tulliu

POEZII

Sumar

5 /	Prefață
7 /	Introducere
13 /	Lămuriri
14 /	Nsusu tu munti
16 /	Cilnicamea ș-picurari'l'i
18 /	Tru muntili di Zmolca
22 /	Plângulu aromânului
26 /	Loai cârliglu
28 /	<i>Trâși la patruli cutari</i>
30 /	Costa
34 /	Graiu di jali
38 /	<i>Cântiți I, II, III</i>
40 /	Cânticu
42 /	A unui „Cânticu di jali”
44 /	Cântiți di jali, I-VI
52 /	Câtrâ vimtu
54 /	Ravdâ, inimă...
56 /	Cânticu di iarnâ
58 /	Searâ
60 /	Toamnâ
64 /	<i>Cânticu di prumuvearâ</i>
66 /	Noapti di veară
68 /	Flueara
70 /	Agalea-agalea
72 /	A cuclui
76 /	Câtrâ munti
78 /	Munte vrutu
82 /	<i>Pri-Amarea Lae</i>
84 /	Trâși la treili șoputi
86 /	Sârcâceana
88 /	La fântâna di-tu vuloagâ
92 /	Blâstemu di vrutu
94 /	Pri unu purumbu...
96 /	Pleacă-ț fesea...
98 /	Feata și gionili
100 /	Tu pāduri
102 /	Lilicea a vrearil'ei
104 /	Frundzâ veardi
106 /	Nani-nani

108	/Ghioclu-a meu
110	/Câtrâ oaspiț
114	/Maea
118	/Aușlu
120	/Orsa
126	/Mama și pul'ilu
129	/Di la vatrâ
133	/Jeacâ
139	/Nicu Ceara
142	/Marușă
158	/Glosar
162	/Postfață
179	/Note bibliografice

PREFAȚĂ

În statutele societății cultural-naționale *Apostol Margarit*, înființată în București de Aromîinii din Avdela (Pind) în 17 februar 1924, la *art. 4, g* e prevăzut următorul punct: A ajuta la editarea oricăror lucrări sau publicațiuni făcute de vreun Avdel'iat, bine înțeles în limitele posibilităților și după ce lucrarea va fi aprobată de comitet. În directă legătură cu acest punct, societatea își propune și editarea generală și științifică a unei *biblioteci naționale a Aromînilor*, care să îmbrățișeze întreaga literatură poporană și cultă aromînească, precum și toate aspectele etnice, lingvistice etc. ale neamului aromînesc.

Situația politică creată în peninsula balcanică vine să dea lovitura de grație existenței naționale a elementului nostru aromînesc, potopindu-i, odată cu graiul, tot ce privește arta, etnografia, folklorul, sociologia etc. În fața acestei ultra-precare stări de lucruri și în ciuda excesiv de modestelor sale mijloace materiale, societatea *Apostol Margarit* și-a propus ca, din neprețuita și bogat variata comoară a individualității etnice a Aromînilor, să salveze, pentru cultura și știința romanică în general, tot ce nu va putea depăși ultima limită a eforturilor sale. Va îmbrățișa rînd pe rînd nu numai aspecte științifice, ci și literare, editînd, după împrejurări, și pe toți scriitorii noștri consacrați, a căror operă e împrăștiată în diferitele publicațiuni periodice aromînești inaccesibile aproape – operă a cărei extragere, întrulocare, transpunere în limba literară și adnotare devin extrem de anevoioase, mai ales că înșiși autorii au rămas oarecum streini de ea.

Evident, ar fi fost pe cît de interesant pe atît de util ca soc. «Apostol Margarit» să-și ia asupra-și, printre altele, și următoarele puncte:

1. Culegerea la fața locului a materialului lingvistic, folkloric, etnografic, istoric, artistic social, economic etc. aromînesc, precum și interpretarea și publicarea lui;
2. Alcătuirea și tipărirea unui *Album etnografic aromînesc*, ca iconografie științifică;
3. Întocmirea și imprimarea unui *Dicționar etimologic general al dialectului aromîn*, în care să se dea și să se studieze întreaga viață lingvistică a fiecărui cuvînt sub raportul fonetic, morfologic, sintactic și semantic;
4. Fundarea unui *Muzeu etnografic aromînesc* cu sediul în București, în care să se eternizeze tot ce este menit unei rezezi și complete dispariții etc.

Dar, toate aceste puncte, cari ar necesita enorme sume de bani, ar fi rămas simple deziderate, după cum aceleași patru puncte au rămas de curînd dureroase litere moarte pentru iscăliturile a trei filologi aromîni – deci pentru știința lingvisticei aromînești – cari în zadar s'au adresat autorității competente, punîndu-i la dispoziție întreaga lor pricepere și muncă dezinteresată pentru un asemenea măreț monument nepieritor.

Totuși, față de multiplele greutăți ale timpurilor de astăzi, modesta operă cultural-națională, pe care și-o asumă soc. «Apostol Margarit» și cu a cărei înfiripare a fost însărcinat subsemnatul, nu e nici prea tîrzie și nici inutilă. Sperăm că nu vor surveni dificultăți – mai ales dintre cele prevăzute – cari să o stînjenească.

Cu convingerea că ținta soc. «Apostol Margarit» începe să umple un gol simțit în viața cultural-național aromânească, ne place a crede că ea va fi sprijinită efectiv, fără întârziere și din plin de toți cei ce-i vor împărtăși și aprecia vederile și hotărârile sale.

T. P.

INTRODUCERE

Cultivarea și înflorirea literaturii dialectale aromânești era în funcție de existența politică a fostului imperiu otoman în peninsula balcanică, în ale cărui hotare dezvoltarea și propășirea vieții naționale a Aromânilor putea fi privită cu încredere. În adevăr, după redeșteptarea efectivă a sentimentului de naționalitate din a 2-a jumătate a secolului al 19-lea, paralel cu apărarea pe calea armelor a individualității noastre etnice se simția puternicul aport al instituțiilor noastre culturale, precum și înălțătoria înviorare sufletească datorită efemerei noastre eflorescențe literare culte. Dar, odată cu prăbușirea imperiului otoman, avântul vieții naționale își vede aripile iremediabil înfrînte, intrînd treptat-treptat într-o agonie al cărei deznodămînt fatal nu va întîrzia să devină fapt împlinit: dominantă și copleșitoarea tărie eterogenă a omogenităților etno-politice în cari trăesc frînturile elementului aromînesc va înghiți, prin cîteva fluxuri și refluxuri ale apelor sale asimilatoare, toate enclavele de origine latină de pe meleagurile Pindului și ale Balcanilor.

În cadrul unor asemenea unor asemenea transformări etno-politice, evident că perioada literară efectivă se încheie odată cu anul 1912. Manifestări literare dialectale apar și după războiul, turco-balcanic, pînă în zilele noastre; dar acestea sînt, de fapt, licăriri ale unei candelă ce se stinge, deși multe dintre ele se reliefează prin calități remarcabile. Ca atare, istoria și estetica literară aromînească va avea să se ocupe numai de un *trecut* care e foarte apropiat – ceea ce o vom face în două volume consacrate unul literaturii populare și altul literaturii culte, cari ar urma să apară în seria lucrărilor acestei *Biblioteci*. După cum se poate constata din a mea *Antologie aromînească*, acest trecut se reduce la un mic număr de scriitori consacrați – și totuși suficient pentru timpurile de grele viscoliri naționale de atunci. Percurgînd opera fiecăruia dintre ei, nu e greu să sesizezi că, sub raportul liric, personalitatea dominantă ce se desprinde din întregul buchet e cea a lui *Nuși Tulliu*.

Aprecierile de estetică literară pe cari le voi face mai jos vor părea, poate, pentru cititorii ne-Aromîni cam exagerate, dacă nu chiar mai mult decît atît. Pentru preîntîmpinarea unor astfel de impresii, fie-mi permisă o digresiune.

Specialiștii cari se ocupă cu literatura clasică, bunăoară cu cea latină, au dovedit că cutare scriitor latin e un mare poet etc. Dar cîți dintre acei cari citesc opera scriitorilor latini pot gusta frumusețile literare ale unui Vergilius, Horatius etc., de vreme ce aceste frumuseți dispar în fața faptului că nu posedă limba latină cum ar trebui pentru așa ceva? Valoarea estetică a unui atare scriitor e înlocuită cu prozaismul chinuitor al traducerii, chiar dacă ideea sau fondul bucății literare poate fi cunoscut în trăsături generale și fără ajutorul dicționarelor. Aceasta însă nu însemnează că cutare poet latin n'are valoare sau că trebuie să i-o reducem.

Același lucru se poate întîmpla și cu un Dacoromîn, fie el chiar dialectolog: cît timp nu posedă dialectul aromîn aproape ca și limba maternă și dacă nu e familiarizat cu mediul etnic al vieții aromînești, riscată îi va fi afirmațiunea că literatura aromînească

e lipsită de valoarea estetică ce i-o atribuim. E atîta subtilitate poetică și atîta farmec etnic în viața lingvistică proprie dialectului aromîn, încît greu, cîte odată chiar foarte greu îi va fi unui Dacoromîn – și cu atît mai mult unui strein – să-i simtă frumusețile literare ce cristalizează în cutare formă, în cutare expresiune, în cutare turnură sintactică, în cutare interjecție etc.

Cîteva palide exemplificări luate la întîmplare. Transpunerea de „nenorocit” pentru *șcret* de la pag. 8, sau cea de „mireasa” pentru *cruna* de la pag. 6 nu pot reda finețea nuanțelor etno-psihice cu cari ele circulă în dialect: în cadrul în care apare *cruna*, noțiunea de „mireasă” se identifică cu „nefericirea, îndurerarea încununată”. – Devine intraductibil și, deci, oarecum imperceptibil caracteristicul farmec etnic din expresiunea eminentamente populară – o înjurătură nesupărătoare – *ma, lo-l'î tată-su țe ș'le-are* (= dar, lua-i-ar [dracu pe] tată-său ce și le are) din poetul Belimace (în *Antol. arom.*, 202). Același lucru se petrece și cu atîtea altele – toate populare – , cum ar fi: *va s'u deapini pita ntreagă* din Batzaria (*Ibid.*, 185), *vrea s'loam și-altu suflit pri gușe* din Beza (*ibid.*, 231), *cu nările dispuse* (*ibid.*, 79), sau cu *ar(u)că sămarlu „se supără”* etc.

Dar, mai e încă ceva. Firește că *Doina* lui Eminescu bunăoară, sau *Oltul* lui Oct. Goga nu deșteaptă în sufletul unui Italian de pildă ceea ce deșteaptă în sufletul Romînului. Atunci prin relativitatea lucrurilor, *Plăngul Aromănlui* sau *Nsus tu munte* sînt pentru Aromîni suflet din sufletul lor. Ca atare, numai o critică identificată cu complexul fondului psihic al entității aromîne și bună cunoscătoare a dialectului poate fixa valoarea estetică-literară – evident, locală – a literaturii aromînești, mai ales că toți scriitorii aromîni, în opera lor dialectală, s'au inspirat aproape exclusiv din fondul etnic specific aromînesc.

Poeziile lui Nuși Tulliu, alese și publicate în acest prim volum al *Bibliotecii*, ne pot servi drept orientare din acest punct de vedere: mai toate ne reliefează aspecte eminentamente aromînești, aspecte al căror farmec literar e în strînsă legătură cu viața etnică a acestui neam. Ici ni se perindă icoanele idilice ale cărvănăritului dar mai ales ale vieții păstorești, cu turme de oi și mielușele ca brebeneii în livezi sau stelele pe cer; cu stînilor curate lîngă izvoare cristaline și veghiate de grupuri de dulăi moloși; cu siluete clasice de bătrîni păstori senini ca cerul albastru sau de alții tineri în luptă cu furtunile nevoilor ori purtați pe aripele feciorelnicelor doruri. Mai încolo vezi tablouri vii de un îndurerat farmec în cari apar mutări de toamnă, triste ca frunzele veștede de pe cărări, ale Aromînilor oieri coborînd din munții lor dragi spre șesurile de iernatec, cu întreg variatul și negrăit de pitorescul convoi omenesc și de vite, căruia se alătură cel al turmelor de oi numai albe sau numai negre avînd drept călăuze țapi mari, cu lungile lor coarne răsucite în lungul șirei spinării și cu grele și răsunătoare clopote de aramă la gît. Dincolo, pe creștetele pleșuve ale neuităților munți aromînești, zărești impunătoarele și strălucitoarele siluete ale căpeteniilor de haiduci sau armatoli, solitari ca vulturii pe vîrfurile de stînci, rotindu-și fulgerătoarele lor priviri peste cuprinsul *Aromăniului* care respiră sub ale lor auspicii de veghe, sau stînd de vorbă cu munții aromînescului Pind cu cari s'au înfrățit și cari sînt singurii înțelegători ai tuturor dorințelor lor. Pe coastele împădurite ale înălțimilor pindene, în tăria înfiorătoare a

noapții tăcute și sub palida lumină argintie a lunii încremenite, simți fiorii reci răspîndiți de sîngerînda moarte a cutărui *celnic* ucis de briganzii răzbunători și turburători ai feericului patriarhalism aromînesc. Iată și crîncena și zguduitoră priveliște a eroicelor lupte naționale în cari vitejii neamului își apără cu prețul neprihănit al vieții lor credința strămoșească și graiul din bătrîni: năvalnice oarde înfruntate, peste ale căror hoituri se nărue corbii; ape înroșite și cărări frămîntate cu nevinovatul sînge al furtunașilor Aromîni; îndurerate cruci singuratice pe proaspetele mormînturi bocite de ape curgătoare, de brazi și pini plîngători și de păsări sperioase. Ca și albastrul senin al cerului de după o înfricoșătoare furtună clipele de tihnă mult dorită revin în viața viscolitului Aromîn: îmbrăcată în albe haine de sărbătoare, călare pe cai sprinteni, înarmată și cu flamura în frunte, *fara* chipeșului mire, întocmai unei oaste pregătite de cucerire, pornește prin munți înalți și negre păduri de pini spre fermecătoarea mireasă-zîină: erghelii înșeuuate, fecioare mîndre ca luna plină, bătrîni sfătoși cu plete albe, descărcări de arme vestitoare de bucurie, sfioasă iubire înmugurind gingaș și discret, cavalerism nebănuț, nuntă împărătească... iată feeria pușinelor zile senine ale mult încercatului popor aromîn.

...Atîtea motive de reale și puternice inspirații poetice, pe cari Nuși Tulliu le-a plasticizat cu o neîntrecută măiestrie lirică ce face să vibreze pînă în adîncuri toate coardele eului etnic al Aromînului. Cunoscător adînc al sufletului și vieții aromînești, el a reușit să-i poetizeze cu plenitudine și măreție mai cu seamă aspectele pastoral-patriarhale. Cristalizări lirice ca *Nsus tu munte*, *Plăngul Aromănlui*, *Trîși la patrulă cutare*, *Grău di jale*, *Cîntițe di jale*, *Aușlu* etc. sînt mai presus de orice laudă, ele putînd rivaliza cu cele mai frumoase creațiuni similare din literatura romînească; pe de altă parte, și față de genul epic Nuși Tulliu rămîne răzbunat cu prisosință: fericita-i inspirație epică, plutind într-o strălucitoare feerie lirică, face din *Marușea* o minunată capo-d'operă¹ care în nici un caz nu poate fi inferioară poeziei *Nunta Zamfirei* a lui Coșbuc. Ceva mai mult: ceea ce dă și mai mare farmec creațiunilor sale e și faptul că forma în care sînt turnate atinge perfecțiunea literară a graiului aromîn, Nuși Tulliu fiind din acest punct de vedere cel mai bun cunoscător și cizelator-poet al dialectului.

Firește, valoarea estetică-literară a poeziilor sale, ca și ale celor ce vor urma, e de parte de a fi redată în transpunerile alăturate – transpuneri ce reproduc originalul *mot-à-mot* chiar acolo unde prozaismul lor s'ar fi putut evita printr-o redare literară liberă. Dar, chiar într-o reușită transpunere liberă tot nu s'ar fi putut reda farmecul specific al originalului. Iată, bunăoară, un exemplu pe care ni-l servește însuși poetul:

La Pind a noastre vetre
Se năruiesc acum;
Ruine-s pretutindeni,
Morminte 'n largul drum.

Ard satele pe coaste,
Romîni pleacă 'n stol;

Pustiu rămîne Pindul,
Pustiu, de cîntec gol.

Doar vîntul de-l mai bate
Și grindină și ploi,
Iar codrii triști suspină,
Că-s văduviți de oi.

Izvoarele, și ele,
În murmur dulce plîng
Și 'n vălurele jalea
Bocindu-se și-o frîng.²

Sentimentul, ca fond, e același cu cel ce se desprinde din *Cîntițe* (pag. 22) sau *Cîntițe di jale* (pag. 28) – dacă aceste strofe le-am alătura celor similare din textele dialectale; dar el e mai puternic încheșat în dialect. Totuși, chiar din alăturatele transpuneri textuale se reliefează clar valoarea acestor cristalizări poetice.

Patriarhalismul pastoral, cu întregul său complex de viețuire în mijlocul naturii, e adevăratul izvor de inspirație fecundă și mișcătoare a lui Nuși Tulliu. Percurgînd opera sa poetică constatăm că dintre toate motivele sale de inspirație erotismul e aproape cel mai slab reprezentat. Poezii erotice dialectale a publicat chiar multe, mai ales în ziarul *Ecoul Macedoniei*; mai nici una însă nu cristalizează în modul cel mai discret posibil frăgezimea sfioasă a acestui sentiment la Aromîni. În această privință, orice precizare – și cu atît mai mult o completă desfășurare – a iubirii apare pentru sufletul aromînesc drept o indiscreție – uneori chiar sfidătoare –, iar poezia devine afectată.³ Cele cîteva poezii de această natură publicate aci și în cari sentimentul iubirii e mai mult în penumbră – cum ar fi, bunăoară, *La fîntîna dit vuloagă* (ultimele două versuri din penultima strofă), *Feata și gîonile* sau, pînă la un punct, și hotărîrea Marușei de a scrie lui Budași – forțează, oarecum penibil, bătrîneasca discreție erotică aromînească; iar altele, cum ar fi *Blăstem di vrut*, sînt simple exteriorizări literare ce nu prea ating sufletul aromîn. Așa se explică de ce nici unul din scriitorii aromîni n'a reușit în cultivarea acestui gen sau specie literară – de altfel și literatura populară a Aromînilor e streină de asemenea aspecte.⁴

Relevarea acestei constatări își are rostul ei, întrucît o caracteristică fundamentală chiar a literaturii culte aromînești e aceea că în ea se oglindește, sub raportul etno-folkloric, sufletul și viața Aromînului – ceea ce poate fi urmărit mai în fiecare poezie. Oprindu-ne, bunăoară, la sublima baladă *Marușea* în care nunta ni se înfățișază atît de plastic și cu atîtea amănunte pe cît de înălțătoare pe atît de interesante, ultimele două strofe de pildă de la pag. 124 ne prezintă momentul viu cînt taifa mirelui, asemenea unei cavalerii pornite maiestos spre asalt, sosește la casa miresei. Astfel de analize pot fi urmărite pînă și în anumite forme sau expresiuni. Versul *Tradze corlu și si ncl'ină* din ultima strofă de la pag. 134 ne redă iarăși o vie realitate: cîteva ore

după cununie, mireasa, pusă în fruntea horii, cu privirile pironite mereu în jos, cu mâinile cruce înainte și cu noblețea celei mai mari și mai line încetinelii, trage hora după ritmul viorilor însoțite intermitent și cu muzică vocală, iar la distanțe scurte se oprește pentru câteva clipe și se închină aplecându-și corpul înainte; în timpul horii, toți nuntarii, după rang și vîrstă, cinstesc dansul miresei lipind pe fruntea lăutarului fruntaș monezi de aur sau de argint – *nă venetcă nunlu meaște* (pag. 136). – În aceeași ordine de idei, am putea releva și expresiuni ca: *vîntul ș'îarna si-n'î lu bată* (pag. 10), *s'lu bată prumuveara* 18, *neaăa ș'grindina s'ti bată* 50 etc., expresiuni proprii graiului viu al poporului și cari ne reliefează ceva deosebit de anatema sau drăcuirea dacoromîna – a se vedea și *că-n'î ț'u deade... cripatlu* 14 = textual: că mi țu-o dădu... crăpatul. Și acum, în directă legătură cu aceste expresiuni, să schițăm și câteva trăsături caracteristice privitoare la formă.

Ca fonetism, de amintit că, la substantive, *-l'î* se pronunță adesea și ca simplu *î* oridecîteori e urmat de articolul singular *-lu* sau de cel plural masculin *-l'i*: *hil'îlu* și *hîllu*, *cundil'îlu* și *cundiîlu*, *birbil'îlu* și *birbiîlu* etc., sau *cal'îli* și *cal'i* (mai des), *pul'îli* și *pul'i* (mai des) etc. La plural, dacă *-l'î* de la formele nearticulate e precedat de o consoană, atunci nu se reduce: *ocl'i*, art. *ocl'il'î* etc. – Pentru toate substantivele plurale articulate am păstrat pe *-î* de dinaintea articolului, deși el în general nu se aude: *picurarîl'i*, *mul'erîl'i* etc.

Ca morfologie și sintaxă, în afară de diferitele forme cunoscute – cum ar fi de ex. dat. pl. *lă* = „le” care reproduce un dativ *Illis* –, de remarcat forma *țal* (<(a)țea al) 14: *țal Costa* „doamna Costa” (textual: „(nevasta) cea a lui Costa”).

Sub raportul semantic, vom releva câteva elemente mai interesante:

curbane pag. 6, 125. În afară de sensul dat la *glosar*, această formă mai are și semnificație de „frate; dragă; bade; iubire” atunci cînd e adresat unui semen al nostru, de obicei strein. Forma e un termen eminentamente păstoresc și reproduce turc. *Curban* „sacrifice; ofrande à Dieu; holocauste”;

dirin (*m i*). Sînt multe forme cari, în transpunerile făcute, sînt redat prin diferite sensuri, după context. Între acestea e și vb. *dirinare* „a se zbate cumplit 4, 22, 24; a (se) sfîșia 6, a (se) rupe 12”. De fapt, expresivitatea semantică a acestei forme e mult mai puternică decît aceste trei nuanțe de mai sus, *dir(i)nare* însemnînd „zbuclium cumplit”;

hicat 10, 12, 14, 26, 48 „plămîn = suflet, inimă; dor, iubire”. Figurat, sensul formei *inimă* a deviat în spre „stomah”. Din punct de vedere al anatomiei populare, „sufletul” stă în plămîni, ei fiind organele de întreținere ale respirației, deci ale vieții; ca atare, expresia *îu sunt a lor hicate* 26 – foarte curentă în graiul poporului –, cu sensul de „doruri, iubiri” e perfect explicabilă. – În legătură cu această formă, interesantă de relevat e și metafora *frundza di hicat* 20, 26, rezultată din spiritul de observație chirurgicală ce corespunde realității vii;

lăiū, *lăie* cu pl. *lăil'i*, *lăile* cari nu trebuie confundate cu pl. *lăil'i*, *lăile* „negrii, negrele.” Însemnează „nefericit 6, îndurerat 18; vînat-sur, negru”. Interjecțiunea (*o*) *lăi* e o formă pietrificată a acestui adjectiv, concretizînd o nuanță de îndurerare, de nefericire. Toate

aceste forme, ca și derivatele lor, sînt în strînsă legătură cu viața păstorească și sînt foarte curențe și expresive;

nișan e 14, minune. Forma reproduce turc. *Nyşan* „marque, signe, indice; trace, empreinte; but, blanc; emblème; décoration, insigne”. Toate aceste semnificații se întîlnesc și în aromînă, iar aceea de „minune” e explicabilă din ultimele sensuri; *șcret, șcretă*, sec, candriu, înfumurat, îngîmfat 132; mîndru, impunător, chipeș 112; solitar, nefericit 10.

Ca expresiuni specifice, merită să fie relevate următoarele:

(*oïle*) *l'ia cïorlu-cïorlu* 48 = textual: (oile) iau sau apucă piciorul-piciorul;

da soarle 18, dă (răsare) soarele;

da neaŭă 16, ninge – echivalent cu *cade neaŭă* sau *da ploaie* „plouă” etc. – ceea ce ar interesa un atlas lingvistic aromîno-dacoromîn în sensul celui al lui C. Jaberg și G. Jud (Un atlante lingvistico-etnografico svizzero-italiano);

di-ună cale 90, 102. Interesant e că această expresiune se întîlnește cu *d'o cale* „deodată, dintr'odată” – deci și cu sens identic – pe care am auzit-o în satele Tîrsolț și Cămărzana din Țara Oașului (cf. și Candrea-Densusianu, Dicț. etim. al limbii romîne, sub *cale*).

Relevarea acestor cîteva forme evidențiază, cred, clar și un alt aspect al acestei publicațiuni, și anume interesul și însemnătatea ei din punct de vedere lingvistic – ceea ce, adăugat la considerațiunile de ordin literar, folkloric și etnografic, vine să mărească valoarea ei. De altfel, sub raportul formei în care ni se înfățișază opera lui Nuși Tulliu, trebuie remarcat că ea oglindește perfect și fidel graiul popular, fără deturnări morfologice, sintactice sau semantice; chiar acolo unde stilul său reliefează o cizelare personală, această cizelare reproduce fără alterări însuși graiul popular și nici de cum vre-un stadiu de limbă literară formată, întrucît așa ceva nici nu exista de fapt la începutul carierei sale de scriitor. Evident că această constatare nu privește puținele elemente lexicale savante întrebuițate sau unele influențe literare și nici rarele inadvertențe de alături sinonimice – cf. versul *filomela cu birbîlu* 40, *birbil'iu* însemnînd, de obicei „privighitoare”.

Terminînd această schițare, relevăm că, din încheiata dar plina de avînt eflorescență literară aromînească, opera lui Nuși Tulliu constituie cea mai puternică și mai plastică expresiune lirică-elegică în deosebi a patriarhalismului pastoral al Aromînilor: ca inspirație, constatăm fericite și mișcătoare sesizări ale momentelor, iar ca formă – o măiestrie desăvîrșită.

Tache Papahagi

10 mai 1926

LĂMURIRI⁵

Transcrierea textelor dialectale este identică cu cea întrebuițată în limba literară.

Semne speciale, proprii fonetismului aromînesc, sînt următoarele:

l', care se pronunță ca și gl din limba italiană;

n', care se pronunță ca și gn din limba franceză sau italiană;

v', care se pronunță tot palatalizat, ca și γ grecesc, bunăoară din formele γέγων sau γίνομαι;

γ, δ și θ au aceeași pronunțare ca și în limba greacă.

î și ü – singuri sau laolaltă: iü – nu formează niciodată silabă:

al'iü, gïon'i, laïü, pul'i, scal'iü, si-n'i, s'l'i-l'i etc. – toate aceste cuvinte formînd cîte o singură silabă.

[]: aceste paranteze le întrebuițez în transpunerea literară; între ele dau forme explicative ce n'au echivalente în textele respective dialectale;

(): între aceste paranteze, folosite tot în transpunerea literară, am dat acele forme din textele dialectale cari, mai ales sub raportul sintactic, nu se întrebuițează sau nu sînt curente în limba literară;

*: orice formă asteriscată este explicată la *glosar*.

În afară de cele ce relevez în *Introducerea* acestui prim volum din *Biblioteca națională a Aromînilor*, pentru alte lămuriri a se vedea cele pe cari le-am dat la pag. XXXVIII-XLIV și 379-380 din a mea *Antologie aromânească*.

T. P

NSUSU TU MUNTI

*Jalea câniloru –
Jalea Armâniloru*

Nsusu tu munti-aurlâ cânil'i,
Picurari'l'i plâng acasâ:
Voru si s-ducâ tra s-l'i-anganâ,
Ma mul'erili nu-l'i alasâ,
Câ chirdurâ oili toati,
Și nu potu tra s-l'i hrâneascâ –
S-mutâ perlu cându l'i-avdâ,
Mintea sta si si-alâceascâ!
Nsusu pri đeanâ-așteaptâ bacil'i,
Cu sfârlicili tu mânâ,
Ma nu vedu iuva, mârâțl'i,
Ni cupie, nicâ stânâ;
Și când fugu, bâuț di jali,
Munțâl'i gol'i di oi mutrescu;
Dupâ nâși di foami cânil'i
Pisti đenuri ma zghilescu!

SUS, LA MUNTE

*Jalea câinilor –
Jalea aromânilor*

Sus, la munte, urlă câinii,
Păcurarii plâng acasă...
Vor să meargă și să-i cheme,
Dar femeile nu-i lasă,
Căci pierit-au turmele,
Câinii nu pot să-i hrănească
Se-nspăimântă când i-aud
Mintea să le-nnebunească!
Sus, pe deal, așteaptă bacii
Cu cârligele în mână
Nicăieri nu văd, săracii,
Nicio turmă, nicio stână.
Când se duc, cuprinși de jale,
Munții fără oi privesc
După ei, de foame, câinii
Peste dealuri hăituiesc.

CILNICAMEA Ș-PICURARIL'Î

La turuștili di-nșeanâ picurari'l'î toș si-adunâ,
Di pri Elimbu l'i-mutreaști nvirinatâ alba lunâ.
Ma nu știu trâ cari lucru picurari'l'î si-adunarâ
La turuștili di-nșeanâ, a loru celniș iu-l'î cl'imarâ!
Lumea đâți câ nâși canda si zburârâ s-nu-nchiseascâ
Anlu-aestu cu cupiile ruga pân' s-nu lâ plâteascâ;
Câ di đați meși di đali a vârnui nu l'î-au plătîtâ,
Nu-au țaruhi tu cicioari și țipunea lâ-i tuchitâ.
Țara-l'î mâcâ pri tu munșâ, nu-au nișî pâni di sicarâ:
Cilnicame, cilnicame, pânâ ș-cânil'î va lâ moarâ!
Di-agiunaticu ș-di slâbinșâ nișî câșalili nu featâ,
Câ mârata Armânami-agiumsi astâđ dispul'eatâ.
Picurari'l'î?... Oh, lâișl'î! Tu-anu 'nâ oarâ yinu acasâ,
Și niveastili lâ plângu câ fârinâ nu lâ-alasâ.
Plâng ficiori'l'î trâ bubotâ, plângu corghil'î și s-dirinâ:
Țe vreș, celniș, tu Hasandra picurari'l'î tra s-vâ yinâ?
Mași cârliglu cu tâmbarea easti-ntreaga-a loru aveari;
Ia plătîș-lâ ruga toatâ, câ tutiputa vâ cheari...
Ia plătîș-lâ ma curundu, câ va-acățâ munșâl'î neauâ
Ș-va s-vâ chearâ toș birbeșl'î ș-nu va-armânâ vârnâ ņeauâ!

CELNICI* ȘI PĂSTORI ARMÂNI

Și se strâng la târle, sus, toți păstorii – la răstimp,
Privegheați de luna plină – ca o strajă, pe Olimp.
Dar de ce se tot adună bieții oameni, când și când?
Care pricină-i frământă și îi face numai gând?
Umbă zvonul că anume, de la celnici vor să știe
Că ăst an n-au să trudească iarăși, fără de simbria!
A trecut atâta vreme de când n-au luat vreo plată –
De-au ajuns ca vai de lume: cerșetori sadea arată...
Nu mai știu nici ei de când n-au văzut culoarea pâinii;
O, voi, celnici – pân' și câinii ni se sting de foame, câinii!
Nici cățelele nu fată... leapădă pe unde-apucă –
Parcă e sfârșitul lumii, parcă totul e pe ducă...
La un an, păstorii – dacă, pe acasă mai coboară,
Flămânzesc ai lor în vatră, n-au ce măcina la moară...
Se tolesc văzând cu ochii – plozi, femei, bătrâni mereu...
Cum de vă slujim, stăpâni? Nu v-ar răbda Dumnezeu!...
Că doar cățele și sarici sunt averea noastră toată;
Turmele sunt ale voastre – munții – cât se vede, roată...
Ci plătiți-ne simbria, nu vă mai țineți semeți,
C-altfel, vă lăsăm cu ele – să vă-ngropați în nămeți!

TRU MUNTILI DI ZMOLCA

Nsusu tru muntili di Zmolca
 Tutâ noaptea-alatrâ Polca,
 Polca, bealiși câțauâ,
 Di tuț cânil'i cama-arauâ;
 Latrâ singurâ, pi lunâ,
 Di pădurili arâsunâ.
 – Polcă lele, Polcă vrută,
 Ți-ai di-alatri noaptea tutâ?
 Ți-ai di-alatri nvirinată,
 Polcă nîcâ și-alâvdatâ?
 Naca furil'i yinu s-nâ furâ,
 Di nu-ț tați laea-ț gurâ?
 Naca yinu tr-a noastri nêali,
 Trâ caleșili ca steali,
 I yinu, poati, si-nî mi leagâ,
 Sclavu s-mi țânâ veara ntreagâ?
 Cara s-yinâ mași trâ mini,
 Bucăț fă-nî-ti, scumpâ, tini,
 S-nu-nî mi-acațâ câpitanlu,
 Dona, gionili-ațelu dușmanlu,
 Țe-nî mi-avinâ si-nî mi-acațâ,
 Si-nî l'ea banâ ș-tinireățâ!...
 Nu-apucă tra s-đacâ grailu
 Noti-arusu ș-mușatu ca Mailu,
 Când unu plumbu ndrept tu cheptu
 L'i-yini-a celniclui aleptu:
 Plumbu greu, plumbu di moarti,
 Pitricutu di-ahânt diparti...
 Căđu Noti, lailu,-mpadi,
 Ca fidanea cându cadi,
 Ș-Polca, corba, dipriunâ
 Alâtra di doru pi lunâ,
 Că muri maratlu gioni
 Vâtâmatu di furlu Doni.
 Când hâbarea-agiumsi-n hoarâ,
 Viñi nveasta-alu Noti truoarâ,
 Nveasta-l'i scumpâ și mușatâ,
 Cu cundil'ilu canda-adratâ;
 Și-acățâ si-și zmulgâ perlu,

PE MUNTELE ZMOLCA*

Sus, pe muntele zis Zmolca
Toată noaptea latră Polca
Polca, alba mea cățea,
Dintre toți câinii mai rea;
Latră singură la lună,
De pădurile răsună.
„Polcă mică, Polcă dragă,
De ce latri noaptea-ntreagă?
Ce-ai de latri-ngrijorată,
Polcă mică, lăudată?
Hoții oare trec și fură,
De nu-ți tace a ta gură?
Vin pentru-ale noastre miele,
Pentru oi mândre ca stele,
Sau, vin, poate, și mă leagă,
Ostatec pe vara-ntreagă?
Dacă vin doar pentru mine,
Luptă cum poți tu mai bine,
Să nu mă ia căpitanul
Dona cel viteaz, dușmanul,
Ce m-aleargă și s-agață
De junețea-mi, de-a mea viață...”
N-apucă să scoată-alt grai
Noti frumos ca luna mai,
Când un glonte veni drept
Și lovi falnicu-i piept;
Glonte greu, glonte de moarte,
Trimes de-atât de departe...
Căzu Noti, fără de luptă
Ca mlădița, când e ruptă.
Iar sârmana Polcă-ntrună
Latră de dor greu la lună,
Că muri bietul flăcău
Ucis de Done cel rău.
Când ajunge vestea-n sat
Soața lui veni dendat’
Soața lui Noti cea mușată*
Mândră, de-ți părea pictată.
Și-ncepu a-și smulge părul

Di plânþea di níla ş-þerlu.
Viñi ş-sora-alu Noti – cruna –
Deaspirâ di ş-plâmsi ş-luna.
Dauli plângu ca birbil'i,
Câ lâ-armânu-mpadi hil'i;
Plâng, ca þerli tru tuchitâ,
Ş-plângu níra loru lâitâ!...

O lai Done, câpitane,
Þi-adâraşi, tini, curbani?
Virsaşi sânþi tra s-bea loclu –
Si-ni ti-ardâ sfulgulu şi foclu!
Vâtâmaşi Noti – dal'eanlu –,
Stingâ-þ duua iataganlu!
L-vâtâmaşi di trá 'nâ picâ,
Di niveasta-l'i va s-s-diñicâ,
Ş-corba-l'i sorâ va s-s-dirinâ –
Di la Dumniþău s-þâ yinâ!

De-i plângea de milă cerul.
Sora-i veni cu cununa
De-i plângea de milă luna.
Plâng – două privighetori –
Că rămân orfani feciori.
Plâng ca lumânări sfârșite,
Soarta lor, nenorocite!

Hei, tu, Done căpitan,
Ce crimă făcuși ăst an!
Vărsași sânge, să bea locul,
Trăsnetul să te ardă, focul!
Omorâși pe Noti – sărmanul!
Stingă-ți viața iataganul!
L-ai luat pe Noti din viață –
Ce să facă biata-i soață?
Soră-sa-i numai blesteme:
Moartea-n grabă să te cheme!

PLÂNGULU AROMÂNUI

„Μᾶς ἦλθε ἄνοιξις πικρῆ,
Βλαχουλα μου καῦμένη.”*

Oi-lele și oi-bobo,
Plângu ocl'îl'i di caimo,
Plânđi ș-inima-ni di doru,
Ca birbil'îlu tru nioru;
Câ-anlu-aestu multu-arău
Nâ lo vetea Dumniđău,
Nâ lo turmili di oi –
O, ca vai, ca vai di noi!
Câtr-iu s-ñearđimu noi nu știmu,
Nu putemu di-aoa s-litimu,
Câ himu corghi ș-dispul'eaș –
Oi-lele, Rumâni mâraș!...
Nelu tu-arniu nu-azghearâ dotu –
Jilosu plânđi-arniulu totu!
Plâng și lail'i Fârșiroș
Cu Rumânil'i-alanțâ toș,
Câ nu-au oi tra s-bagâ stâni –
Zghilesc munțâl'i ș-lail'i câni,
Câ nu-avd cloputi ș-flueri,
Și mași suschiru di mul'eri
Șe nu-au pâni trâ ficiori
Niși câtu pul'îl'i câlători...
Picurartil'i plâng di doru –
Oi-bobo pri dorlu-a loru!
Plâng ca oili fâr' di nel'i –
Șe si-adarâ șcreș di el'i?
Nu-au niși noatiîni, ni birbeș,
Ti l'ea nîla pri-iudo treș
Cându veș câ câmpulu totu
Dispul'eatu armasi dotu
Di cupiili șe-lu umplea
Când di-tu munțâ dipunea.
– Câti-aleapsimu li hârzimu,
Oh, gileplu tra s-plâtimu,
Ș-mași cârliđili nâ-avemu –
Oi-lele, câtr-iu s-nîrđemu?

PLÂNSUL AROMÂNULUI

*„Ne-a venit vară amară,
Aromânca mea sărmană!”*

Vai și-amar de viața mea –
Cum să mai trăiesc așa?
Că mă sfâșii de durere
Ca un pescăruș când piere:
Crugul est-an ne fu greu –
Că ne-a bătut Dumnezeu,
Turmele ne-a risipit,
Mult ne-a mai nefericit!
Ne-am căta noi alt sălaș,
Dară munții cui să-i lași?
Vai și-amar, păstorii mei,
C-am rămas fără temei
Și cu stânile pustii,
De parcă-am murit de vii...
Pân' și dârjii fărșeroți –
Doar în bocet o țin toți;
Și se tânguie cei munți,
Hămăie dulăii crunți –
După zvon de clopoței,
Și-aud vaier de femei,
Scâncet de copii plăpânzi...
Goi de straie și flămânzi,
Plâng păstorii, se jelesc

Și se miră că trăiesc!
Fără oi, fără mioare –
Cum să aibă rost sub soare?
Nici tu noateni, nici berbeci –
Te usuci pe unde treci...
A rămas bietul imaș
Cum n-a fost nîcicînd golaș –
Că doar turmele-i mărețe
Îl umpleau de frumusețe!
Din ce bruma n-au pierit,
Avem birul de plătit –
Și cu asta, punem cruce,

Va s-ișimu cu furil'i toț,
S-nâ fâțemu cu cuclu soț,
Și ca șcretlu-ațelu di cucu
Țe pri dârmili di nucu
Ș-plânđi dorlu-nvirinatu –
Va s-plânđemu di tru hicatu
Laili turmi țe chirimu –
Oi-bobo, pânâ s-murimu!...

Rostuirea ni se duce...
De-acum, alta nu mai e,
Cuci în codru ne-om făcè,
Și i-om îngâna pre ei,
Că nu mai avem temei,
Și-om jeli fără cuvânt
Turmele ce nu mai sânt –
Și-o s-o ținem tot așa,
Vai și-amar de viața mea!

LOAI CÂRLIGLU

Loai cârliglu cu tâmbarea,
 Feciu însusu, însusu, cârarea –
 Si-ni mi ducu la oili ml'ioari,
 Trâși tu munțâl'i cu nioari;
 Si-ni mi ducu și la mâtřiți,
 Ca livendili fitiți;
 Di-aculo la-alanti neali,
 La caleșili a meali.
 Cătu işii ma-nsusu di hoară,
 Cânta pul'il'i si-ni mi moară!
 Cătu u loai în partea stângă –
 Cânta cuclu si-ni mi frângâ!
 Căndu-agiumșu ningâ Nana,
 Pitrunic'ea ni-tâl'e bana
 Cu-a lei boați suschiroasă,
 Cu cântarea-l'i mult jiloasă!
 Cum feciu giuglu, giuglu-đeana,
 Unu birbil'iu scriatu cu peana
 Jili inima-ni mărâtă
 Cu cântarea lui mușată –
 Vimtulu și-iarna si-ni lu bată!
 Năsu mi feați tra si-ni plăngu,
 Di-ni sicai ocl'iulu astăngu;
 Înii băgă dorlu tu cheptu,
 Di-ni sicai și-ocl'iulu andreptu.
 Că-și cântă cânticu di vreari,
 Cânticlu-ali prumuveari,
 Di-ni plânđeă ș-fântânil
 Iu bea apă dănil,
 Dănil dal'eanili,
 Zvelti ca fidanili;
 Iu bea apă ș-vrutili,
 Nerlili cu sutili;
 Iu s-discurmă featili,
 Featili, mușatili
 Țe-ni ardu hicatili –
 Foclu s-li-ardă neatili!
 Iu s-discurmă ș-țerbili,
 Pul'il'i ș-căprioarili
 Căndu-apuni soarili
 'N munțâl'i cu nioarili!...

DRUM PRIN MUNȚI

Cața și zeghea-mi luai,
Și-o pornii pe drum de rai...
Mă tot port în munți, spre soare,
La stâna de la izvoare,
Să-mi văd dalbele mioare –
Parcă-s fete-n sărbătoare,
Și turma de mielușele –
O puzderie de stele...
Cum mă las pe cel pripor,
Păsările-mi cânta-n cor!
Dintr-un crâng, pe partea stângă,
Cucu-mi bate – să se frângă,
Și din dreapta, din muncèle,
Prèsurile zic și ele –
Glas de aur, uns cu miere,
Cine îl aude pierle!
Urc un deal și cobor valea –
Cine îmi aține calea?
Un taraf de cântători –
Dragile privighetori,
Fete de-mpărați și sori,
Să le-ascuți, să nu mai mori!
Că mă fac de drag să plâng,
De îmi seacă ochiul stâng,
Și-mi coboară doru-n piept,
Și-mi seacă și ochiul drept,
Că e cânt de dor și jele,
Parcă de năluci, de iele
Când beau apă la izvoare –
Cuib de umbră și răcoare,
Unde vin iubitele
Când le-mping ispitele
Să asculte mierlele,
Unde vin pentru odihnă
Fetele care n-au tihnă,
Și mai vin cerboaicele,
Iezii, căprioarele,
Și coboară, tot coboară,
Odată cu sfântul soare,
Între munții cu mioare...

TRÂȘI LA PATRULI CUTARI...

Trâși la patruli cutari
 Si-avdi zghicu și vreavâ mari:
 Cânil'i-alatrâ di s-dirinâ,
 Furil'i građ tu munti-aminâ;
 Latrâ cânil'i dipriunâ
 Valea toată di-și asunâ;
 Latrâ ș-corbili câțali
 Di la turmili di néali.
 Ma țe s-hibâ-ațea lâtrari
 Trâși la patruli cutari?
 S-dusi Lambri la turuști
 Și-a câșarilor lâ da fuști,
 Câ nâși deadirâ hâbari
 Ș-viñi-ascherea-n Grailu-mari
 Di trei gioñi îl'i pliumbuirâ,
 Tu limeri l'i-agudirâ.
 Di atumțea și-tricu anlu.
 Estanu Lambri câpitanlu
 Si-și l'ea ațtea și-află oara,
 Di s-cutrimbură și hoara
 Di-a câțalilor lâtrari,
 Di zghiliri și di uhtari,
 Câ toț bacil'i la turuști
 Mâcâ, corghil'i, multi fuști...
 Bate toaca cu câmbana,
 Câ țal-Costa, curbișana,
 Viñi-n coduru tra si-asunâ
 Toaca, lumea si si-adunâ;
 Si si-adunâ nícu și mari,
 S-ñeargâ-nsusu trâși la cutari
 Iu batu furil'i cu hârbia,
 Cu cundachea ș-cu lâmñia.
 – „Mori țal-Costa, mori surată,
 Iu nâ-l'i duț, mori blâstimată,
 Și ficiiril'i și bârbațl'i
 Tra si s-vatâmâ, mârațl'i,
 Tu-ațelu munti spânu și-analtu
 Cumu tu lumi nu ș-u altu?”
 L'i-dâți nveasta-alu Cutavela –

Prota featâ alu Geavela –,
Nveasta oacl'își – nișani –,
Cu frâmțteali ca găitani
Și cu fațâ di filgeani...
– „Taț, lea-nveastă gramarauâ,*
Taț, mori limbâ di uheauâ,
Câ-ni ț-u deadi, țău, cripatlu,
Nu-ni lăea ș-tini hicatlu
Când îni batu furil'i bârbatlu!
Nu-avdâ tini la câșari
Cum zghilești di dureari,
Di-a mea minti va-ni si scoală –
Si-ni ti vedu și lae ș-goalâ!”
Ași greaști murtaraua*
Di țal-Costa-ațea dal'eana,
Când asună neață-noaptea
Toaca greuâ și câmbana!

COSTA

Şeadi Costa pri-unâ şcâmbâ,
 Şcâmbâ lae di-tu zâmani,
 Şi câciula lui şi-u strâmbâ
 Pi frâmţeaua-l'i di gâitani;
 Scoati-apala şi-u mutreaşti,
 Palâ lungâ di flurie,
 Ş-dol'i ocl'i l'i-anvârteaşti
 Câtrâ-n ǎarea ghiurghiulie
 S-veadâ nâsu cârvâni di muli
 Nacâ şi-trecu pri calea mari
 Şeadi Costa cârâuli,
 Şeadi ş-cântâ di cripari.
 Cântâ lailu dipriunâ:
 „O lai Pindu, Pindu-analtu –
 Multu frunǎa va-ni ţ-asunâ – ,
 Munti nu-i ca tini altu
 Mplin di ţerghi ş-câprioari,
 Mplin di ierghi şi lilici
 Ţe pasc turmi lâi di ml'ioari
 Şi-ni ti calcâ nil'i di prici;
 Vimtulu totna ma-ni ti bati
 Toamna, veara ş-prumuveara,
 Ş-tu pâdurili-a tali toati
 Tu maiu suschirâ flueara.
 Ţ-cântâ chiñil'i şi birbil'ili,
 Ţ-cântâ ş-izvurili curati,
 Pitrunic'l'i Ţ-cântâ nil'i
 Pri-tu vuloǎli aumbrati;
 Furi livenǎa di-tu Mureauâ,
 Cu ciuprâchi şi haimanlie,
 Ma-ni ti-alagâ pâñ' da neauâ,
 Pâñ' cadu frunǎali-n curie.
 Di când eu cu furil'i ni-escu
 Munti-ahtari nu-amu viǎutâ,
 Munti-analtu şi furescu,
 Ş-nu va s-ved tu bana-ni tutâ.
 Cându somnulu l'ea s-mi frângâ,
 Faglu ni-cântâ-agalea-agalea,
 Cuclu-acaǎa tra şi-şi plângâ

COSTA

Pe un colț de stâncă veche,
Șede Costa – fur vestit,
Cu căciula pe-o ureche,
Peste părul lui smolit;
Stă, cu paloșu-i de aur
Scos alături, lângă teacă,
Și tot cată pe coclaur
Nu cumva spre zări să treacă
Șir de caravane grele
Încărcate cu avere;
Și îngână, surd, manele –
Cântece de dor și fiere,
Să-i mai treacă de urât;
„Pindule, cu vârful-n nori,
Nu te mai foi atât, –
Cuibul meu de căpriori
Și de turme și jivine
Și cu pajiști și cu flori,
Cum nu-i nimenea ca tine –
Până unde lumea ține!
Te străbate vântu-n șuier,
Toamna, vara, primăvara,
Te-nfioară zvon de fluier
Dimineața-n zori și seara,
Și privighetori și fagi,
Steii, potecă și izvor,
Păsările tale dragi –
Firea-ntreagă-ți cântă-n cor;
Și te calcă furii crunți –
Purtători de amulete
Care urcă-aici, în munți –
Din Moreea lor, în cetel
Multe locuri am călcat
Și tot calc, neconținut,
Dar ca tine n-am aflat,
Pindule neasemuit!
O, când somnul mă îmbie –
Codrul tot l-aud vuind,
Cucii-mi cântă numai mie,

Di-și jilești toată valea;
Când di-tu somnu mi dișteptu,
Di pi degâ ni-cântâ iara
Pul'iu mușatu, birbil'iu aleptu –
Si ș-lu batâ prumuveara;
Când da soarli, vrute Pindu,
Di pri goliîni eu mutrescu
Pâduri greali țe-ni si tindu
Pân' iu neurili alghescu,
Pâduri greali și-aumbroasi
Iu s-priimnâ veara furil'i,
Șcâmbi murçi și fricoasi
Iu și-facu cuibu mași vulturil'i,
O lai Pindu, Pindu vrute,
Ca si-ni moru mâratu di mini,
Ț-lasu chiusteca, flurii suti,
Câ fârtatu hiu fapt cu tini!
Ca si-ni moru, mârata-ni groapâ
Voi sum-chiînil'i-a tăi si-ni hibâ,
Aclo soțl'i voi s-ni-u sapâ,
Vâr' dușmanu tra s-nu și-u știbâ,
Ali dadi di-l'i aspuni
Pri alu Costa vrutu murmintu
S-vearsâ lăcriîni lăi, ca pruni,
Și pi sloatâ și pi vimtu;
Di-l'i aspuni și-ali nîcâ
Ca-alba țearâ di s-tucheaști,
Câ virinu tu chept va-l'i chicâ,
Ș-fricâ ni-easti câ-și glâreaști
Ca si-nveață curbișana
C-a l'ei Costa mortu easti, –
Nîlâ ni-easti di dal'eana
S-hibâ featâ tu niveasti.
Tr-ațea, Pindule, mușate,
Munti-analtu cu nîoari,
Voi si-ni moru tu-ascâpitati
Și s-mi-ngroapâ fârâ soari.
Vârâ hoară armânească
S-nu-și știbâ a meu murmintu;
Chiînil'i mași voi s-mi jilească,
Chiînil'i, cuclu ș-lailu vimtu!"

Bunule, iubite Pind...
Și când mă trezesc apoi,
Dimineața, când fac ochi –
Mierle-mi cântă din zăvoi,
Nu le fie de deochi!
Palma-mi – streășină la frunte –
Și zăresc păduri – cascadă
Potopindu-mi-te, munte –
Până-n cuiburi de zăpadă...
Doamne, ce de mai păduri –
Valuri, valuri revărsate,
Ce ascunzători de furi
Și de taine, și păcate!
Pindule, de-o fi să mor,
Îți las galbenii și durda,
Și-ți fie de mine dor –
Că n-am fost fârtați de-a surda...
Să mă-ngropi pe-aici, sub cetini,
Să mă știu la sânul tău,
Că o viață-am fost prieteni
Și la bine și la rău...
Spune-i numai mamei mele –
Că e slabă și bătrână
Și-o să verse lacrimi grele
Peste biata mea țărână.
Mândrei, iară, dă-i de știre –
Dacă-o fi să mă sfârșesc,
C-am iubit-o peste fire,
Cum haiducii doar iubesc!
Poate, bună – cum prea este,
M-o ierta a mea crăiasă,
Că o las între neveste –
Cum mi-a fost mereu, mireasă...
De-aia, Pindule iubit –
Cu sălașe și cu turme,
Vreau să mor la asfințit,
Fără martori, fără urme,
Nime-n lume să nu știe
Unde îmi este mormântul –
Și tovărășie-mi ție
Numai pinii, cucii, vântul!”

GRAIU DI JALI

Avea căduță frunța. Tu munță era toamnă.
 Pădurili dispul'eati plânđeă cu dipirari
 Că pul'il'i lâ fuđiră pri-a neguriloru cărari: –
 Fuđiră năși diparti, diparti, pisti-amari,
 Iu-arădi luna noaptea ca hrisusită doamnă.

Prin golińi – brumă-arați. Lilicili uscati
 Pârea că-su lăcrińi albi căđuti di tru steali.
 Cupii di oi tu plaiuri, cupii di-arudi ńeali
 Trițeă, ca-arăuri albi, și cloputi di jeali
 Bătea pri tu surinuri cu boț ńtunicati.

Era tu munță toamnă! Pi coasti – stăńi aspartii!
 Fluierili-avea-amuțătă tu-arungurili mușati,
 Că-Armăńil'i-acăța s-fugă tu-arniuri dipărtati,
 Cumu fugu purunghil'i alghi când vimtulu cuibulu bati,
 Cumu fugu mușati-alânduri iu soarli nu-ari moarti.

Ah, cătă jeali-n Pindu! Pri-tu căl'iuri disfundati
 S-duțeă fumel'i bătuti di ploae ș-di furtună...
 S-duțeă niveasti albi cu di flurii curună;
 Și feati zugrăvsiti, cu fața ca di lună,
 Ma și-ligăna-a loru trupuri ca-n marmură săpati.

Trițeă-Armănamea bairu! Ca neurili curati
 Era tru față-aușil'i armași di-ațeă zămani...
 Și când mutrea varliga a munțălor ghiurdani
 Ș-vulođli cu fântăńili iu s-bagă veara stani,
 Amaru plânđeă mărațl'i di-tu frunța di hicati.

Mulț călători dimneața tu loc stătea, ca țerili,
 S-mutrească-aestă bană și turmili mușati
 Țe s-dipunea ca-alghini di-tu păđli cu-aumbrati
 Iu cloputili di-asimi, di mări birbeț ligati,
 Fătea s-văzească munțăl'i și toamna ș-primăverili.

Când noaptea-acața s-tindă zăvonlu-a l'ei di steali
 Ș-luțeafirlu di-asimi pri đenuri si scănteal'i,
 Atumțeă mași puravă adra cari-do fumeal'i

GRAI DE JALE

Abia căzuse frunza. În munte era toamnă.
Pădurea despuiată plângea cu desperare
Că păsările toate, pe-a norilor cărare,
Plecat-au azi departe, departe peste mare,
Acolo unde luna e-o argintie doamnă.

Pe creste – brumă rece. Iar florile uscate
Păreau că-s lacrimi albe căzute dintre stele.
Turme de oi pe plaiuri, turme de mielușele
Treceau, ca râuri albe, și clopote de jele
Sunau peste pășuni, cu glasuri întristate.

În munți venise toamna! Pe plaiuri – stâni stricate!
Și fluieru-amuțise în crungurile toate;
Armânii-ncep să plece în locuri depărtate,
Cum pleacă porumbeii când vântu-n cuib le bate!
Cum pleacă rândunele în țări înseninate!

Ah! câtă jale-n Pind! Prin drumuri desfundate
Mergeau bătuți de ploaie, de frig și de furtună,
Mergeau neveste mândre ce-abia-au purtat cunună
Și fetele frumoase cu fața ca o lună
Purtându-și mândre trupuri în marmură săpate.

Treceau armânii șiruri. Precum curata nea
Erau bătrânii toți, pierduți în vremea lor
Și când priveau șiragul cel drag al munților
Fântânele, poiana – ce-i locul stânelor –
Amar plângeau sărmanii, de dor și jale grea.

Mulți călători uimiți stăteau ca să privească
Această viață tristă și turmele-adunate
Ce coborau c-albine din plaiuri înflorate
Unde tălângi de-argint de mari berbeci legate
Făceau toamna și vara toți munții să vuiască.

Când noaptea își întinde tot vâlul ei de stele
Luceafărul de-argint pe dealuri scânteind
Atuncea fiecare doar corturi își întind

Sumu luna di hrisafi, cu peru mușatu ca teal'i,
Și asculta fluerili cumu plângu-amaru di jeali.

A doaua dâ iar' cali... Ficiori, auși, mușati
Fuđea cu frâmtea-mplinâ di minduiri amari:
Pâdurili-nsusu tu munțâ plânđea cu dipirari,
Câ-Armânil'i lâ fuđirâ fâlcari cu fâlcari,
Și armasirâ di oamiñi ș-di turmi dispul'eati!...

Sub luna cea de aur, cu părul de argint,
Și-ascultă toți cavatul cu plânsul lui de jele.

A doua zi pe drumuri. Copii, fete mușate
Plecau cu fruntea plină de gândurile-amare.
Pădurile din munți plâneau cu desperare
Căci au rămas armânii – fălcare* cu fălcare –
Și au rămas, de oameni și turme, despuiate!

CÂNTIȚI

I

Nu cadî-aroauâ-n munțâ
Pi iarbâ, pisti flori,
Și chicutâ di ploae
Nu cadî di-tu niori;

Ma lăcriîni ca di sânđi
Di-tu ocl'i arși cadu,
Câ plângu laili-Armâni
Pri-tu lăi pāduri di bradu!

Plâng tiniri niveasti
Și naturili ma plâng,
Zghilesc duruti mami
Și palmili ș-li frâng

Când vedu câti-unu murmintu
Tu mărđiîni di pāduri...
S-dirinâ laili-Armâni
Tu pondili l'eanuri!...

II

Diparti, tu-arăđâmuri,
Tu-a Pindului surinu
Ard hoarili-armânești,
Armânil'i plâng virinu.

Diparti, tu arunguri,
Zghilesc surări ș-mumâni,
Câ munțâl'i arușescu
Di sânđi di Armâni.

Diparti, pri tu cheruri,
Nu-azghearâ ađ vitul'iu,
Câ turmili sunt dusi
Și-Armânlu-i oarfânu pul'iu.

Diparti, mult diparti,
Sunt lăcriși, jali ș-focu,
Și-n pirâ ni-ardi caplu
Și s-suschiru nu-aflu locu!...

III

Si-ntreabâ călătoril'i
Cu suschiru și cu doru:
„A cui i-aest murmintu?
Vâr' xenu, vâr' tricătoru
Va s-hibâ mort aoași,
Tu-aestu pustu locu!...”
Uhteașă călătoril'i
Cu nilâ și cu focu.

– „Nu-i xenu”, amaru l'i-u toarnâ
Unu tiniru cârvânaru,
„Trâ fara lui aoaltari
Muri unu protu giunaru.
Ma nu-i țiva; Hristolu
Plâteaști și-amânatu: –
Nu si-agârșescu gioñil'i
Și sândili virsatu!”

CÂNTICU

Murmința veș pi-tu căl'iuri
Și morță pi-tu cărări,
Tu casi avdâ suschiru,
Pri praguri mași uhtări;
Câ moșili s-dirinâ
Când torcu tru uboru:
Iu sunt a loru hicati,
Iu sunt ficioril'i-a loru?...
Sunt morță trâ mileti
Și naturili lâ plâng
Ca pul'il'i pisti dârmâ,
Când mamili ma și-frâng
Di jali a loru palmi
Ș-țâlufriți ș-li scotu.
Nu-i casâ tra s-nu plângâ
Unu frati, veru, nipotu;
Și noaptea, cându dormu
Și țeru și-amari ș-locu,
Ascultâ-amarlu plângu
Și suschirâ di focu
Țe yini di diparti
Pri aripi di vimt,
Ș-uhteadă corbulu suflitu
Di-unu doru amaru, niastimt!

CÂNTEC

Pe drumuri vezi morminte
Și morți vezi pe cărări
În case-auzi suspine,
Pe praguri doar oftări;
Bătrânele bocesc
Când torc în curtea lor,
Căci unde li-s bărbații,
Unde-s feciorii lor?
Murit-au pentru neam...
Copiii azi le plâng
Ca păsările-n cuiburi
Și mamele își frâng
De jale-ale lor mâini,
Podoabele își scot.
Nu-i casă să nu plângă
Un frate, văr, nepot.
Iar noaptea, când adorm,
Cer, mare și pământ,
Ascultă-amarul plâns
Suspinul fără cuvânt
Ce vine de departe
Pe aripe de vânt.
Și-oftează bietul suflet
De dor amar și sfânt!

A UNUI „CÂNTICU DI JALI”

Jiloslu a tău cânticu
Lu-alepșu astâđ eu,
Și multu ní-yini jali,
Și multu ní-yini greu.

Câ-armsirâ cârãrili
Ca pondi fâr' di oi;
Ma cama greu îni yini
Câ-armsimu pondâ ș-noi.

Mi minduesc la gioñil'i
Din Pindulu mult mușatu
Și suschiru di tru cheptu,
Di-tu frunđa di hcatu.

Câ moru ca pul'il'i oarfâni,
Ca floarea di tu maiu
Când grindina și-u bati
Tu-arungu, pisti plaiu.

Nu s-plânđemu nâ lipsești,
O cântãtoru alept,
Ma focu s-bâgãmu tu vini
Și fleamã mași tu chept.

UNUI „CÂNTEC DE JALE”

Îndureratu-ți cântec
Azi îl citii și eu...
Și mă cuprinse jalea
Și tare-mi veni greu.

Că drumurile toate
Pustii sunt fără oi
Dar mult mai greu îmi este
C-am pustiit și noi.

Și mă gândesc la junii
Din Pindul cel frumos
Și pieptul mi-l cuprinde
Suspînul dureros.

Căci mor ca și orfanii,
Ca floarea-n luna mai
Când grindina o bate
Pe dealuri și pe plai.

Nu plâns ne trebuiește,
Alesule poet!
Ci foc s-avem în vine
Și flacăra în piept!

CÂNTIȚI DI JALI

I

Sunt gol'i di turmi munțâl'i
Și plaiurili di stâni,
Pădurili plâng jiliti,
S-dirinâ lail'i-Armâni.

Unu mându nu-arujeaști,
Câ nu-ari irghilii;
Si-aspargu-a noastri hoari,
Vulođli sunt irnii.

Cârării suntu udi
Di sânđi armânesc;
Pri leșuri nu veđ vulturi,
Ma corghil'i mași lâesc.

Câ vulturil'i di-tu Pindu
Diparti fugu di doru,
S-nu-și avdâ zghecu di jali,
Caimolu-Armâniloru.

Niți cuțl'i nu ma cântâ
Pi dârmili di-alunu,
Ma, frâmțâ di câninâ,
Cu-Armânil'i fugu dadunu.

Și-armânu a noștri munțâ
Di vimturi mași bātuț. –
Iu calea-ambaru cu nițl'i,
Armânil'i-a mei duruț?

II

Tu plaiurili di-tu Pindu
Si-analțâ fumlu nsus,
Câ ardi vatra noastră
Și grailu nâ i dusu.

CÂNTECE DE DOR

I

Sunt goi de turme munții
Și plaiul n-are stâni,
Și plâng păduri cernite
Și bieții aromâni.

Nici mânjii nu nechează
Căci nu sunt herghelii,
Se strică-a noastre sate,
Poienile-s pustii.

Cărările sunt ude
De sânge-aromânesc;
Pe leșuri nu vezi vulturi...
Doar corbii se hrănesc.

Căci vulturii din Pind
Departa fug, nu vor
S-audă plâns și vaier:
Durerea-armânilor!

Nici cucii nu mai cântă
Pe crengile de nuc,
Zdrobiți de întristare
Cu-armânii ei se duc.

Și munții ne rămân
Cu vântul, pustiiți –
Unde plecați cu pruncii,
Armânii mei iubiți?

II

În dragul nostru Pind
Se-nalță fumul sus
Căci arde vatra noastră
Și graiul ne e dus.

Tu plaiurili di-tu Pindu
Nu-azghearâ néauâ-n maiu,
Și plâng a noastri feati
Ca frâmți di nâvaiu.

Tu plaiurili di-tu Pindu
Pâdurili mași armânu,
Câ ardu-a noastri casi
Și moari lailu-Armânu!...

III

Iudo s-țâ torîni ocl'il'i
Veđ scrumu ș-cinuși mași;
Di doru atumțea plândi
Și scrumu ș-cinuși bași.
Iudo s-țâ torîni ocl'il'i,
Mași nîlâ, lăcriîni ș-doru: –
Diparti fuđi-Armânlu,
Ca pul'iu azburătoru.

Și-alasâ streaha-aspartâ
Și vatra fârâ jaru
Și s-duți... Câtr-iu s-duți
Armânlu picuraru?

America diparti,
Diparti, pisti-amări...
Di jalea-a loru și frânđa
Si-alasâ pi cârări.

Ambaru s-vâ hibâ calea,
O vruț Armâni a mei!
Ma s-nu-agârșiț fântâni
Și munțâl'i multu grei.

S-nu vâ-agârșiț pârîntâl'i
Și populu-armânesc...
Nu cheari 'nâ pâduri
Fidâni cându cresc!...

În dragul nostru Pind
Nu zbiară miel în mai
Și plâng fetele noastre
Și poartă cernit strai!

În dragul nostru Pind
Pădurile rămân...
Căci ard a noastre case,
Și moare bietu-armân!...

III

Oriunde-ntorci privirea
Cenușă, scrum... și, muți,
De dor parcă îți vine
Cenușa s-o săruți.
Oriunde-ntorci privirea
Doar milă, lacrimi, dor;
Departe merge-armânul
Ca stolul călător.

Își lasă cuibul, trist,
Și vatra fără jar.
Și pleacă. Oare unde,
Armânul picurar?

America... departe...
Departe peste mări,
De jalea lor chiar frunza
Căzut-a pe cărări.

Vă fie bună calea
O, dragii mei armâni,
Dar nu uitați fântâna
Și munții cei bătrâni.

Nu vă uitați părinții
Și neamu-aromânesc!
Nu piere o pădure,
Vlăstare când îi cresc!

IV

Di mult jiloslu-ni cânticu,
Armâni, s-nu plândiț voi:
Eu cânt jilosu când avdu
Hâbârili di la noi.

Eu cânt ca pul'ilu oarfânu
Pi dârma-ațea di nucu;
Ș-cântândalui, di jali,
Eu singuru mi usucu.

Ni-u datâ-a nia s-cântu
Ca-a dulțilui birbil'iu,
Câ-aranâ ni-easti cheptulu
Și plâng cu-a meu cundil'iu.

Eu cântu dertea-a voastră,
Di voi câ-ni easti doru,
Ș-nâ lacrimâ vâ caftu
Pi groapâ-ni cara s-moru.

V

Trâ morțâl'i di la Urliclu.

Agalea-agalea luna-n țeru
Si-analțâ-nvirinatâ
Ș-mutreaști munțâl'i pâduroși,
Mâyula-ațea udatâ
Cu sânđi scumpu-arumânesc,
Cu sânđi vrutu a noauâ.
Agalea-agalea lăcrini cadu,
Ca chicuta di-aroauâ,
Când minduescu câ chirdumu
Și turmi și aveari,
Ahânțâ gioini căduț di plumb
Tr-a limbâl'ei yisteari...

Când minduesc câ naturili,
Ca pul'i di turtureauâ,

IV

De prea-ntristatu-mi cântec
Armâni, nu plângeți voi,
Eu cânt așa că știu
Ce este-n sat la voi.

Eu cânt cum cucul singur
Pe creanga cea de nuc...
Și tot cântând de jale,
Și singur, mă usuc.

Precum privighetoarea
Mi-e mie dat să cânt,
Căci rană-mi este pieptul
Și plâng cu-al meu cuvânt...

Vă plâng nefericirea,
Că-mi este tare dor!
Și-o lacrimă vă cer
La groapă de-o să mor.

V

*Pentru morții de la Urliclu.**

Agale-agale luna-n cer
Se-nalță întristată
Privește munții păduroși
Movila cea udată
De sânge scump, aromânesc,
De sângele drag nouă.
Agale-agale lacrimi cad,
Ca picături de rouă,
Când mă gândesc că ne pierdum
Și turme, – avere mare –
Atâția juni căzuți de plumb
Pentru-a limbii păstrare...

Când mă gândesc că pruncii sunt
Ca pui de turturea

Nâ moru pi-tu căl'iuri, pi-tu cărări
Tru Pindulu alb di neauâ...

.....

Agalea-agalea luna-n munț
Ascapitâ tâcutâ;
Dorm morțâl'i, yiil'i, toati dorm,
Câ noaptea și-u tricutâ.
Mași eu nu dorm di jali ș-doru
Și-unu plâng jilosu ascultu...
Ah, va si-aravdâ, suflite;
Ah, va si-aravdâ multu!...

VI

Nu știu câ țe nâscânti ori
Ahântâ jali-ni yini,
Câ suflitlu și inima-ni
Di lăcrini sântu-mplini.

Mutrescu munțâl'i dipârtoși
Și sinlu ma-ni si bati.
Mârate suflite-amârâtu,
Țe jali-ni ti strâbati?

La Pind, diparti, frațl'i-ț moru
Ca pul'i di lândureauâ,
Și tini stai ca pondulu cucu
Tru xinitia greuâ!

Și mor pe drumuri, pe cărări,
În Pindul alb de nea!

.....

Agale-agale luna-n munți
A scăpătat tăcută
Dorm morții, viii, toate dorm,
Căci noaptea e trecută.
Eu doar nu dorm de dor și jale
Și tristul plâns l-ascult...
Ah! suflete, tu poți să rabzi
Ah! ai să rabzi prea mult!...

VI

Nu pot să știu cum uneori
Atâta jale-mi vine
Că sufletul și inima-mi
De lacrimi sunt pline.

Privesc la munții-ndepărtați
Și inima îmi bate.
Sărmane suflet amărât,
Ce jale te străbate?

În Pind, departe, frații mor
Ca rândunica, frate,
Iară tu stai ca bietul cuc
În grea străinătate!

CÂTRĂ VIMTU

Bati, vimtu, bati
 Lăcriñili s-ñi-usuț
 Cânticlu-ñi di jali
 Arvelâ s-ñi lu-aduț;
 Mama si și-lu avdâ,
 S-lu-avdâ vruta-ñi soru,
 S-mi plângâ amindoauli
 Cu suschiru ș-cu doru.

Bati, vimtu, bati
 Pri tu pāduri di bradu,
 Că grailu-ț când ascultu
 Pri minduiri cadu.
 Ñi-aducu aminti, lailu,
 Că-s xenu tu-aestu locu
 Și-ñi curâ lăcriñi caldi
 Ca chicuta di focu.

Bati, vimtu, bati,
 Că mâni poati s-moru
 Și tini va-ñi mi plânđi
 Tu locu di frati ș-soru:
 Di nâși câ-ñi mi dispartu
 Arâuri, munțâ ș-mări, –
 Di-aoați pânâ-Avdhelâ
 Sunt lunđi dipârtări.

Bati, vimtu, bati,
 Că multu ñi-easti-amaru:
 Di trei añi nu-amu avđâtâ
 Unu graiu di picuraru,
 Ni cânticu di fluearâ
 Ni cloputi di oi,
 Că-amări sânđi-mplini
 Sunt nolgica di noi.

.....

Bati, vimtu, bati,
 Că multu ñi-easti-amaru!
 Bati nica astâđ
 Și du-ñi-ti calea-ambaru!

CĂTRE VÂNT

Vântule, hai, bate
Lacrimi să-mi usuci,
Cântecu-mi de jale
Avdela să-l aduci;
Mama să-l audă
Și sora mea dragă
Să plângă-amândouă
De dor vara-ntreagă.

Vântule, hai, bate
Prin păduri de brad,
Stau și te ascult
Și pe gânduri cad.
Și-mi aduc aminte
Că-i străin ăst loc
Și-mi curg lacrimi calde...
Picături de foc.

Vântule, hai, bate
Mâine poate mor,
Tu-mi vei ține locul
De frate, de sor...
De ei mă despart
Râuri, munți și mări,
De-aici la Avdelă
Sunt lungi depărtări.

Vântule, hai, bate
Sufletu-mi e-amar
Sunt trei ani și n-aud
Glas de păcurar.
Nici cântec de fluier
Nici clopot de oi,
Căci sunt mări de sânge
La mijloc de noi.

.....

Vântule, hai, bate
Tare-mi este jale!
Bate numai astăzi
Și-ți zic: bună cale!

RAVDÂ, INIMĂ...

Ravdâ, inimă mârâtă,
 Pân' si-și yinâ primăveara,
 S-batâ cuclu pri tu plaiuri,
 Pitrunic'ea-n munță iara;
 Ravdâ mailu pân' si-și yinâ,
 Faglu dulți s-mușuțascâ
 Și livandu di lilici
 Pri tu câmpuri si-añiurzeascâ.
 Și atumțea, giuru pri ocl'i-ñi,
 Giuru pri vruta mea Armânâ
 Câ va-ñi țing di mesi-apala
 Și va-ñi l'eau martina-n mânâ,
 Tra s-mi ducu tu munti singuru,
 Nsusu tu muntili furescu,
 Di pri creăștitu hoara tutâ
 Dimineața si-ñi mutrescu.

Va sâ-ñi cântâ-aclo birbil'il'i
 Și pădurili va-ñi vâzeascâ
 Cându-n ăarea hrisusitâ
 Harasma va sâ-ñi luțescâ.
 Aclo,-nsusu, io cârâuli,
 Va si-avegl'iu dipriunâ,
 Totu cântândalui di jali
 Și pi soari și pi lunâ.
 Va si-avegl'iu cârâuli
 S-vedu cârvăñili di diparti,
 Si-acațu, lailu-ñi, cârvânaril'i
 Tra s-lâ dau trâ vruta carti:
 S-easâ seara și dimneața
 Trâși tu muntili furescu,
 Totu cu lirâ ș-cu flurie
 Frâmtea-l'i albâ tra s-l'i-u-nvescu.

.....
 Ravdâ, inimă mârâtă,
 Ravdâ și nu-ñi ti-nvirinâ;
 Ninga patru meși aravdâ,
 Pân' trandafilili si-și yinâ!...

RABDĂ, INIMĂ...

Rabdă, inimă sărmană,
 Pân' s-ajung în primăvară,
 S-aud cucul peste plaiuri
 Potârnichea s-aud iară;
 Rabdă, luna mai să vină
 Fagul drag să înverzească
 Și parfum de flori alese
 Peste câmpuri să plutească.
 Și mă jur atunci pe ochii-mi,
 Jur pe draga mea armână
 Că-mi cing sabia la brâu
 Că-mi voi lua și pușca-n mână
 Și-am să plec în munte singur
 Colo – să mă haiducesc,
 De pe vârful-i satu-ntreg
 Dimineața să-l privesc.

Păsările o să-mi cânte,
 Brazilii toți vor fremăta
 Când în zarea aurită
 Zorile s-or arăta.
 Colo – sus, ca santinela
 Munții-i voi veghea într-ună
 Tot cântând de jale multă
 Și pe soare, și pe lună.
 Voi veghea ca santinela
 Caravana, ce-i departe,
 Să trimit cu cărvănarii
 Dragei mele, tristă carte:
 Să vină în zori sau seara
 Colo,-n munte haiducesc
 Cu podoabe, bani de aur,
 Fruntea să i-o-mpodobesc.

.....
 Rabdă, inimă, sărmană,
 Rabdă și nu te jeli –
 Patru luni mai rabdă până
 Trandafirii-or înflori!

CÂNTICU DI IARNÂ

Prumuveara cându s-yinâ
S-esu tu munti s-bagu alațu,
Dimineața tu-apiritâ
Filomela* tra s-ni-u-acațu;
Filomela cu birbil'ilu,
Dol'i pul'i azburători,
Țe mi-au faptâ cu-a loru cânticu
Tra si-ni plâng ahâti ori.

Mailu dulți cându s-yinâ
S-nerg si-ni bagu 'nâ batâ-n plaiu,
Si-acațu vruta pitrunicl'i
Tra si-l'i dâcu unu singuru graiu:
Va si-l'i dâcu si-și facâ cuibulu
Tu grâdinâ,-n trandaflei,
Di tu somnu s-mi dișteaptâ
Cu mușata boați-a l'ei.

Neađa-veara cându s-yinâ
Tu pāduri si-ni mi ducu,
Si-ascult nerla suschiroasâ
Ș-fanfaronlu*-ațelu di cucu;
Si-ni si parâ câ s-turnarâ
Añil'i dulți, ficiurești
Și si agârșesc trâ totna
Xinitia ș-București.

Toamna cernâ cându s-yinâ
Ningâ-amari tra si-ni nerg,
S-cadâ lăcriñili ca-aroaua
Ș-cu șimia si-ni li-așterg,
Când va s-vedu cumu fugu cărăyili
Ca purunghi-n dipârtări,
Fliturândalui tu vimtu
Pândâ albi-n albi dări.

CÂNTEC DE IARNĂ

Primăvara de-o să vie
Lațu-n munte am să-ntind,
Dimineața,-n zori de zi
Filomela să mi-o prind.
Filomela, turtureaua,
Și puii cei zburători,
Cu-al lor cânt ce m-au făcut
Ca să plâng de-atâtea ori.

Maiul dulce de-o să vie
Am să pun o cursă-n plai
Să prind mândra potârniche
Și să-i zic un singur grai:
Am să-i zic să-și mute cuibul
În grădină,-n trandafiri
Și din somn să mă trezească
Glasul ei în zori de zi.

Miezul verii de-o să vie
În pădure-am să mă duc
S-ascult mierea cea duioasă
Și pe fanfaronul cuc;
Să-mi pară că s-au întors
Anii dulci, copilărești,
Și să uit pe totdeauna
Că mă aflu-n București.

Toamna tristă de-o să vie
Lângă mare am să merg
Lacrimile greu să-mi curgă...
Cu batista-am să le șterg,
De-am să văd plecând corăbii
Ca porumbii-n depărtări,
Fluturându-le în vânt
Pânze albe-n albe zări.

SEARĂ

Seară!

Mușatu tu munti-asună unu cânticu di flueară.
Cupiili trecu în ȇari și ȇeana ma și-u-alinâ;
Di-tu chiînil'i lăi și-analȇa arsari luna-mplinâ.
Diparti, la turuști, si-alumtâ picuraryl'i,
Când laptili și-lu frângu cântândalui cășaryl'i.
Doi celniț trecu căvalâ pri cal'i ȇe canda-azboară;
A nia mași îni plândi mârata di inioară
Când avdu pitpalaclu* cumu cântă pri tu grâni,
Ș-la șopotlu di-tu vali mușatili Armâni
Țe plâng câ oili toati tu Agrafe lâ loară...
Ah! ȇe mușatâ-i seara, ma câtu îni pari-amarâ
Nigrita-a l'ei dulȇami di lunâ hrisusitâ!
Ascultu pitrunic'ea cu inima jilitâ
Și moartâ-ni pari canda luțita primâveară. –
Iu easti Armânamea?... Țe plândi, o flueară?

SEARĂ

Seară!

Un fluieraș la munte duios răsună iară.
Urcând dealul, cuminte, trec turmele în zare
Și dintre pinii nalți acum luna răsare.
Se iau la trântă-acuma, la stână, păcurarii
În cântece-și frământă-acum laptele cășarii*.
Doi celnici trec călare pe cai ce parcă zboară
Și mie doar îmi plânge sărmana inimioară.
Când pitpalacu-aud cântând în lan de grâne,
La șipotul din vale, frumoase aromâne
Jelesc că turme mândre la Agrafa* le luară.
Ah! Ce frumoasă-i seara, dar cât este de-amară!
Nespusa ei dulceață de lună aurită!
Ascult și turtureaua cu inima jelită
Și moartă parcă-mi pare frumoasa primăvară –
Unde-i aromânimea? De ce plângi, fluier, iară?

TOAMNĂ

Vimtulu suflă, frunđa cadi
Ngâlbinită pri-tu păduri,
Toati turturili-amuțâră
Pri-tu uscatili l'eanuri.

Iarba treambură pălită
Pri tu câmpuri, pri tu plaiu,
Cum moru flituri cu-aripi albi
Di tu meslu sâmtu-alu maiu!

Fugu alândurili-amârăti,
Ayri găști trecu în țări
Ș-pri tu vimtu-arați vearsă
Lângăroasi suschirări.

Fugu și stârțil'i cu pâreac'ea
Tu-alti locuri cu virdeț,
Sunu alt țeru cu steali caldi,
Mplinu di soari ș-mușuteț.

Si-anvârtesc pri munț nioril'i,
Dipriună ploili cadu,
Oili-azgheară pri tu vâl'iuri
Ș-pri-tu păduri di vecl'iu bradu.

Alti iară ma si-alină
Pri mâyulili cu chiñi
Ș-arăiti pascu toati
Flori uscati, galghiñi schiñi.

Picurarlu dulți-ascultă
Cum vâzesc pădurili greu
Și cumu suschiră birbil'il'i
Di-tu pădina cu gâbjeu.

Suschirândalui ș-cavallu-l'i
Cântă cântiți furești,
Cântiți di jali-mplini,
Cumu sunt cântițli-armânești.

TOAMNĂ

Suflă vântul, frunza cade
Gălbenită prin păduri,
Turturelele-amuțit-au
Prin uscatele lianuri*.

Iarba tremură pălită
Prin câmpii și peste plai,
Cum mor fluturi cu-aripi albe
În frumoasa lună Mai!

Rândunelele-amărâte
Pleacă. Gâște trec spre zări.
Și prin vântul rece lasă
Tânguioase suspinări.

Cocostârcii toți pereche
Merg în țările străine,
Sub alt cer, cu stele calde,
Și cu zărilor senine.

Peste munte plutesc norii,
Iară ploi întruna cad,
Zbiară oile prin văi
Și-n pădurile de brad.

Iar altele se urcă
În pădurile cu pini,
Răspândite toate pasc
Flori uscate, galbeni spini.

Păcuraru-ascultă dulce
Freamătul pădurii – greu
Păsările cum suspină
În poiana cu gâbjeu*.

Și cavalu-i tânguind
Cântă doine haiducești,
Cântece de jale pline
Cum sunt doinele-armânești.

La câșarea-a lui aspartâ
Di-tu vuloaga cu fântâni
Ñearđi dorlu când lu-acațâ,
Dupâ nâsu cu murđil'i câni.

Câ nâsu ști câ-a lui cupie
Va s-dipunâ tu arniu,
Iu nu bati pitrunic'ea
Și birbil'ilu sivdaliu.

Iar la stâna lui stricată
Din poiana cu fântâni
Merge, dacă doru-l prinde,
După el, cu murgii câini.

Știe el că turma-i dragă
Merge-acuma la iernat,
Unde nu-i privighetoarea
Cu-al său cântec lăudat!

CÂNTICU DI PRUMUVEARĂ

Cântă cuclu ș-pitrunic'ea
Tu-arungie di cu seara.
La turuștili di-nșeană
Lângârosu cântă flueara.

Yinu cupiili di diparti,
Yinu di-tu munti-agalea-agalea;
Ș-di-a loru cloputi ți-asună
Ńi ti fură dorlu ș-jalea.

La bisearica din vali
Bati toaca șa di lemnu;
Pisti fața-a țerlui albă
S-zugrâvșeaști limpidu semnu:

Easti luna dipârtoasă,
Luna – peru ca di flurie...
Căț ficiori nu și-u mutrescu
Ș-plângu-amaru tru xinitie!...

Duvalatea-l'i di hrisafi
Scântil'eață pisti-amari
Și lâ-aspuni-a cârvânariloru
Calea lungă, calea mari.

NOAPTI DI VEARÂ

Jilosu tu munti bati
Cavallu di cu searâ;
Jilosu la stani plânçi
 Și-unu cânticu di fluearâ.

I noapti... ăeăă-noapti...
Fântânilu dorm tâcuti;
Mași chipurili asună
 Pri tu pâdurili muti.

Diparti treați luna
Sirinâ și mușatâ;
Toț munțâl'i scântil'eađă
 Sunu munda-a l'ei curatâ.

Di oarâ-oarâ cânil'i
Alatrâ câti 'nâ-oarâ:
Si-astimsirâ luiniili
 Și doarmi lumea-n hoarâ.

Mași suflitlu-ri nu doarmi
Tru noptâli di vearâ,
Ma lâcrimosu ascultâ
 Cumu plânçi 'nâ fluearâ...

NOAPTE DE VARĂ

Duios în munte cântă
Cavalul de cu seară,
Duios la stână plânge
 Și fluierașul iară.

E noapte... miazănoapte,
Izvoarele dorm mute;
Tălângile doar sună-n
 Pădurile tăcute.

Departate trece luna
Senină, luminată;
Toți munții scânteiază
 Sub raza ei curată.

Din când în când și câinii
Mai latră câteodată.
Luminile s-au stins
 Și doarme lumea-n sat.

Doar sufletu-mi nu doarme
În nopțile de vară
Și-nlăcrimat ascultă
 Cântând cavalul iară.

FLUEARA

Pri mâyulâ, câtrâ seară,
Bati dulți 'nâ flueară;
Bati-agalea și jiloasă
Când da luna scântil'ioasă.

Cari-Armânu își plânđi dorlu
Când l'ea oili ciorlu-ciorlu
Tra sâ s-ducâ la sâriîni
Pri tu marđinea di-ayiîni?

Bair-bairu oili-azghearâ
Pri mâyulâ, câtrâ seară.
Și flueara jilosu bati
Di-îni mi tal'i tu hicati!

CAVALUL

Înspre seară, pe un deal,
Dulce cântă un caval;
Cântă-agale,-ndurerat
Când răsare luna-n sat.

Care-armân își plânge dorul
Când își mână-ntreg cioporul
Să le ducă – sute, mii,
Prin câmpiile cu vii?

Șiruri, șiruri, turma zbiară
Pe colină, către seară.
Și duios cavatul cântă...
Biata inimă mi-e frântă!

AGALEA-AGALEA...

Agalea-agalea ș-trâgânosu
Ma suschirâ fluerili
Când bagâ-Armânil'i stăniurili
Tu munțâ, primâverili.

Cupiili lăi totu arâesc
Pri ȕenuri, pri mâyuli;
Câșarlu cântâ sumu unu chinu
Și-aveagl'i cârâuli.

Di chipri și di ciocani
Pâdurea ma și-vâzești,
Și tu l'eanura di fâȕetu
'Nâ turturâ jilești.

Aclo diparti tu surinu
Ambairâ ș-cârvânil'i –
Ah, mâni i dumânicâ
Și-n hoarâ batu câmbânil'i!

Câmbânil'i ș-toaca-aȕea di heru
Ma s-frângu di bâteari,
Când easi luna di-tu chinetu –
Di-amalamâ yisteari.

AGALE-AGALE...

Agale-agale și duios
Cavalele suspină
Când stâne-așează aromâni
În munți, în vară plină.

Și turme mândre răspândesc
Pe munți, pe valea-ntreagă;
Și baciul cântă sub un pin
Păzindu-și turma dragă.

De clopote și de tălăngi
Pădurea tot vuieste,
Iar în bungetul de făget
O turturea jelește.

Iar colo-n locul cel senin
Se-nșiră caravane!
Ah! Mâine e duminică
Și clopot sună, Doamne!

Și clopote și toaca grea
În sat bat într-o doară;
Când iese luna dintre pini,
De aur – o comoară.

A CUCLUI

Cucule,* mușată peană,
 Nu voi s-cânt însusu, pi deanâ;
 Prumuveara cându-și yini,
 Cucule, nu-ni cântâ tini,
 Corbulu suflitu câ-ni mi doari,
 A ta boați câ-ni mi moari,
 Plângulu, jalea di-ni mi neacâ,
 Dol'i ocl'i di-ni l'i seacâ
 Și di lăcrini și-di luînâ –
 Di la Dumniđău s-țâ yinâ!
 Cucule, nu voi strâ hoarâ
 Tra si-ni cânt însusu pi moarâ
 Când da soarli-Anadolie,
 Cându pul'il'i pri-tu curie
 Tu cuibairi s-dișteaptâ
 Cu dulbera mea aleaptâ,
 Câ-a ta boați-nvirinatâ
 Frânđi inima-ni mârâtâ –
 Neaua și-grindina s-ti batâ!

Cucule, jiloasâ boați,
 Fă-ni-ti-ncoați, cama-ncoați
 Tra si-ț spunu mași doauâ graie,
 Doauâ graie di sivdae;
 Tra si-ț spunu mârâtlu-ni doru
 Si-ni lu cântâ la nioru;
 Si-ni ți-aspunu caimađl'i-a mei
 Tra si-l'i cânt tu munțâl'i grei,
 Iu și-facu cuibulu gioñil'i-a mei.
 Si-ni lu cântâ și-la fântâni
 Pri tu plaiurili cu stâni
 Iu s-priimnâ lail'i-Armâni!

Si-ni lu cântâ tini-amaru
 La mârâtlu picuraru
 Cându-și paști oili
 Și-ni lu batu nivel'ili,
 Grindina cu ploili!
 Si-ni lu cântâ prumuveara

CUCULUI

Cucule, frumoasă peană,
Nu cânta în sus, pe geană!
Primăvara când sosește
Cucule, nu mi-o vestește!
Bietu-mi suflet rău mă doare,
Glasu-ți când l-aud sub soare,
Plânsul, jalea mă îneacă,
Amândoi ochi îmi seacă,
De lacrimi, de-a zilei rază –
Dumnezeu te aibă-n pază!
Cucule, nu vreau în sat
Să te-aud cântând vreodat'
Când răsare soarele –
Păsări – călătoarele
Din cuiburi când se trezesc
Și fata ce mi-o iubesc!
C-a ta voce-ndurerată
Inima mi-o frânge-ndată –
Nea și ploaie să te bată!

Cucule, cu glas duios,
Vino-ncoa, te rog frumos,
Două vorbe doar să-ți spun
Două vorbe cu suspin:
Ca să-ți spun sărmanu-mi dor
Tu să-l cânți până la nor;
Și durerea mea, de vrei,
Tu s-o cânți în munții grei
Unde stau vitejii mei.
Să mi-o cânți și la fântâni
Și-n poienile cu stâni
Unde stau bieții-aromâni!

Și s-o cânți cu mult amar
Și bietului păcurar
Când își paște oile
Și mi-l bat nevoile!
Grindina și ploile!
Să mi-o cânți la primăvară

Pri aluńi, di câtrâ seara,
Pânâ s-yinâ ńeađâ-veara, –
Toť si řtibâ, vrute cucu,
Câ di vreami va-ńi mi ducu,
Câ-a tău cânticu mi usucâ –
Stâ-Mâria si-ńi ř-u-aducâ!...

Pe aluni, fiecă seară, –
Până pe la miez de vară, –
Toți să știe, mândre cuc,
Că de dragoste mă duc,
C-al tău cântec mă usucă.
Domnul viață să-ți aducă!

CÂTRÂ MUNTI

Munte, frate munte, șeș cu sânâtati:
Izvurili ní-țâ plângu, vimtulu ma-ni ti bati,
Turmili ti-alasâ, cuclu nu-ni țâ cântâ,
Munte, frate munte, – inima ní-u frâmtâ!

Inima ní-u frâmtâ când mutresc la tini:
Iu țâ sunt pâdurili di birbil'i împlini?...
Avdâ, frate munte, brađl'i cumu vâzescu?–
Mușuteața canda astâđ ț-u jilescu!

Mușuteața sâmtâ și-alba prumuvearâ
Când pri-tu vâl'iuri si-avdi cânticu di fluearâ,
Di s-dișteaptâ noaptea bacil'i la câșari
Ș-furil'i tu limeri cându luna-arsari!

Munte, frate munte, ț-plâmseși frânđa toatâ
Și marașl'i-ni ocl'i-n lăcrini greali-anoatâ;
Pul'il'i-a tăi jilescu giońi ți fugu tu xeani,
Giońi mușaș ți-alasâ zugrâfsiti đeani.

Zugrâfsiti đeani, făț ca di nâvaie
Și-ocl'i lăi țe plângu lăcrini di sivdae!
Lăcrini țe tuchescu mușuteș di đani,
Cum sunt, frate munte, featili di-Armâni.

Munte, vrute munte, șeș cu sânâtati:
Inima-ni mi doari, jalea-ni mi strâbati
Când ní-aducu aminti câ va s-fugu diparti...
Munte, vrute munte, bana ari ș-moarti!...

CĂTRE MUNTE

Munte, frate munte, fii cu sănătate,
Mi te plâng izvoare, vântul mi te bate,
Turmele te lasă, cucul nu mai cântă,
Munte, frate munte, inima mi-e frântă!

Inima mi-e frântă când privesc la tine:
Unde ți-e pădurea de cântece plină?
Auzi, frate munte, brazilii cum vuiesc?
Frumusețea astăzi parcă ți-o jelesc!

Alba primăvară, frumusețea-ți sfântă,
Când prin văi se-aude cum cavalul cântă –
De trezește noaptea bacia de la stână
Și hoții din codri, așteptând sub lună!

Munte, frate munte, pierduși frunza toată
Și sărmani-mi ochi în lacrimi-noată;
Căci flăcării pleacă în străinătate
Și-și lasă iubite cu gene pictate.

Cu gene pictate și obraji de nea,
Ochi negri ce plâng a iubirii stea!
Lacrimi ce topesc frumuseți de zâne,
Căci așa sunt toate fetele-aromâne!

Munte, frate munte, fii cu sănătate:
Inima mă doare, jalea mă tot bate
Când mi-aduc aminte c-am să plec departe...
Munte, frate munte, viața e și moarte!

MUNTE VRUTU

Ia nu ti plânđi, munte vrutu,
 Ş-nu-ni ti jilea ahântu
 Câ muşiteŧli-a tali io
 La-Armâni nu voi s-li cântu.
 Ia nu ti plânđi la niori,
 La lunâ şi la steali
 Câ peana mea nu voi si-u mol'iu
 Tu lăcriñili a meali
 Si-ŧ cântu izvuri ş-fântâni,
 Şi plaiuri cu lilici,
 Şi piştirei cu vulturi mări,
 Şi codri lăi cu prici.
 Ia nu ti plânđi ş-nu jilea,
 Câ multu-arău îni pari
 Câ nu-amu pri cari si-ŧ pitrecu
 'Nâ carti lungâ ş-mari.
 Si-u dau la vimtu? Fricâ ni-i,
 Câ vimtulu poati-u cheardi.
 S-u dau la nouri ni-easti câ
 Vâr' sfulgu toatâ ni-u-ardi.
 Si-aşteptu mailu si-u pitrecu
 Cu-alândurili fugari?
 Ni-u fricâ s-nu lâ cadâ-a loru
 Pri-ntunicata-amari.
 Cu vâr' purumbu si-u pitrecu?
 Purunghil'i nu voru s-yinâ,
 Câ ŧara-a noastrâ – ghini ştii –
 Di vulturi easti-mplinâ;
 Şi vulturil'i duşmañi lâ sunt
 A pul'iloru fâr' puteari: –
 Cari cadu, veđ, tu ungl'ea-a loru
 Di moarti lae cheari.
 Pri vâr' luŧeafiru si-u pitrecu?
 Luŧeafirlu-i diparti:
 Elu treamburâ pri-albastrulu ŧeru
 Iu nu-ari banâ ş-moarti.
 Cu luna albâ iar' nu potu,
 Câ luna thronlu ş-bagâ
 Pri-analti chipiti di munŧ

MUNTE DRAG

Ia, nu mai plânge, munte drag,
Nu te jeli atât,
Căci frumusețile-ți nu vreau
L-armâni să ți le cânt.
Nu te mai plânge nici la nori
La lună sau la stele,
Căci pana nu vreau s-o înmoi
În lacrimile mele, –
Să-ți cânt izvoare și fântâni
Și plaiuri înflorate
Și stânci cu vulturii cei mari
Și codrii negri-n noapte.
Nu plânge și nu te jeli
Căci tare rău îmi pare
Că n-am prin cine să-ți trimit
O carte lungă, mare.
Pe vânt să ți-o trimit? Mi-e teamă
Că vântul o va pierde.
Să ți-o trimit pe nori? Mi-e teamă
Vreun trăsnet o va arde.
S-aștept în Mai să ți-o trimit
C-un stol de rândunele?
Mi-e frică dar să nu le cadă
Pe-a' mării valuri grele.
Cu porumbelul s-o trimit?
Dar el nu vrea să vină
Căci țara noastră – bine știi
De vulturi este plină.
Și vulturii dușmani le sunt
Celor fără putere!
Căci, cine cade-n gheara lor,
De neagră moarte pierde.
Cu vreun luceafăr s-o trimit?
Lucefăru-i departe...
El tremură pe-albastrul cer
Unde nu-i viață, moarte.
Cu alba lună, iar nu pot,
Căci luna stă-n cetate,
Pe nalte creștete de munți

Iu vintulu mași alagâ.
Trâ-ațea nu plânđi, munte vrutu,
Ș-nu-ńi ti jilea ahântu
Câ-armățli-a tali io nu voi,
Cu peana tra s-li cântu!

Unde doar vântul bate.
De-aceea nu te mai jeli,
Nu plânge, munte,-atât
Căci frumusețile-ți nu vreau
Cu pana să le cânt!

PRI-AMAREA LAE

Noapti... vimtul suflă... amarea angânești...
 Ca munță yini apa, furtuna greu zghileaști!
 Ma s-leagână pamporea ca cojea țeă di nucă.
 O Doamne! astâseară toț oamiñil'i va s-ducă!...
 Iuva nu s-veadi luna, iuva nu s-veadi steauă,
 Că noaptea-i multu lae, furtuna-i multu greauă...
 Mul'erili toati plângu, bărbațl'i totu si-ncl'inâ;
 Ascipiră... pamporea di apă easti-mplină...
 Ficiori și feati strigă și treamburâ di frică,
 Zghileaști lumea toată: „pamporea va s-disică!”
 Tu-unu loc 'nâ mamâ strinđi un ficiuricu la cheptu
 Și nâsu la ea mutreaști cu-unu ocl'iu-ahâtu dișteptu!...
 Îlu bași laea mumă și dâți: „Dumniđale,
 Ascapâ-nâ di apă, câ mări-su puterili-a tali
 Ascapâ-nâ, Luține, hârzea-nâ-a noastră bană
 Și-nâ țeară hrisusită va-ț ardă la icoană!...”
 Ma-nclo, doi fraț ca anghil'i di mâni cu doru si-acățâ,
 Lă plâng di frică ocl'il'i, ca țeara sunt tu fațâ.
 Lișinâ multâ lumi, alț cruțea facu dipriunâ,
 Aurlâ căpitanlu și chipurlu asunâ;
 „Hriste-mu”, dâcu aușil'i, „ascapâ-nâ di moarti!”
 Mași eu mutresc furtuna și-ni minduesc diparti...
 Mi minduesc la maica țe-ni dâsi-nvirinatâ:
 „S-ti torni, vrute Nuși, ambarâ-a ta turnatâ!
 S-ti torni ma curundu, ma s-nu yini pri-tu amari,
 C-amarea-ncl'idi casi și-alasâ suschirari!”
 Așiți-ni dâsi maica cripatâ și-lâcrimoasă
 Când mi bășe tu frâmti cu inima jiloasă.
 Și-mi mindueamu cumu plânđi tu somnu și-diștiptatâ,
 „Câ Nuși fuđi tu xeani și-nu s-știe-a lui turnatâ.”
 Mi mindueamu la nâsâ și-la sor-mea dipriunâ
 Și ni-arâdeamu di-amari, di vimtu și-di furtunâ.
 Și cându toată plasea plânđea pri-Amarea Lae
 Io acățai si-ni cântu unu cânticu di sivdae;
 Unu cânticu di sivdae, ah! cânticlu-ali vruti
 Și vream s-mi necu tu-amari, si-ngropu mirăchili tuti;
 Si-ngropu mirăchili tuti și pusta mea di jali,
 Si-ascapu di-aestâ bană, si-ascapu di-ahânti-arali:
 Că-ahâti-amu traptâ mini cu derturili și-cu xeană,

Câ nu si-aspunu cu gura și nu si scriu cu peana.
Tr-ațea mutreamu amarea și ní-arâdeamu dipriună
Di apa-a l'ei mintitâ, di vimtu ș-di furtună;
Ș-tr-ațea cântamu, când lumea zghilea cu boați mari,
Câ vreamu ca si s-disicâ pamporea tru imnari,
S-mi necu, si-ascapu trâ totna di căl'iuri, di uhtari,
Si-amu stealili cândili, murmintu – larga-amari!

TRÂȘI LA TREILI ȘOPUTI...

Trâși la treili șoputi
Si-avdu dulți-aroputi,
Canda plângu cloputi...
Plângu-acloți izvurili,
Izvurili ș-fântânili
Iu si-aspealâ dânilî,
Dânilî dal'eanilî,
Cu mușati đeanilî!
Plângu-acloți ș-frunđâlî,
Frunđâlî níșcatilî
Di vimturi – blâstimatilî!
Plângu greu ș-pâdurilî,
Di lâ si-avd murmurilî.
Toamna plângu arińil'i,
Arińil'i și paltińil'i,
Câ totu moru lilicilî
Țe li calcâ pricilî;
Câ si-aspargu stânilî
Și câ fugu Armânilî,
Albilî ca dânilî;
Câ l'i-alasâ oilî
Și l'i-alumtâ ploilî
Ți-ayunescu verilî,
Pul'il'i ș-prumuverilî!

LA CELE TREI ȘIPOTE...

La cele trei șipote
S-auzeau dulci ropote,
Parcă plâneau clopote...
Acolo izvoarele
Tot plâng cu fântânele
Und' se spală zânele
Zânele cu mândre gene
Cu frumoasele sprâncene.
Acolo plâng frunzele,
Frunzele, mișcatele
De vânt – blestematele!
Freamătă pădurile,
Li se-aud murmurele.
Iar apoi se plâng arinii
Arinii și cu platinii
Că se uscă florile –
Le calcă jivinele,
Că se strică stânele
Și că fug armânele,
Albe ca și zânele;
Că le pleacă oile
Și că le bat ploile,
Ce alungă verile
Și cu primăverile!

SÂRCÂCEANA

„E, e!” tu munti strigâ
Mușata Sârcăceanâ
Și căprili si-alinâ
Anarga-anarga-nșeanâ.

Nâscânti ori arucâ
Cârliglu dupâ eali
Ș-cântândalui li scoati
La treili fântâneali.

Aclo și-u bati vimtulu,
Unu vimt di prumuvearâ;
Birbil’ilu ș-*pitpalaclu
Ma-l’i cântâ di cu searâ.

La stani picuraril’i
Trâ nâșâ totu zburășcu;
Tr-arusa Sârcăceanâ
Câșaril’i ma și-glârescu.

Câ fața-l’i easti albâ
Și dulți l’i-easti grailu;
L’i-arâdi gura totna
Ma nostimu di-câtu mailu.

Când yini la mulșeari,
Și celnițl’i uhteașâ;
Ma, s-tindâ mâna vârnu
Vârnoarâ nu cuteașâ.

Ea mași cu pul’il’i alghi
Ș-dizșeardâ mușuteașâ,
Și nibâșatâ-i nica
Trandafilia-l’i fașâ.

SĂRCĂCEANA*

„Ehei!” în munte strigă
Frumoasa sărcăceană
Și caprele se urcă
Agale, în poiană.

Din când în când azvârle
Cârligul* după ele,
În cântec le îndrumă
Spre limpezi fântânele.

Acolo bate vântul,
Un vânt de primăvară,
Privighetoarea mândră
Îi cântă de cu seară.

La stână păcurarii
De dânsa tot vorbesc,
De blonda sărcăceană
Toți bacii-nnebunesc.

Căci fața-i este albă
Și dulce-i al său grai
Și tot zâmbește-ntruna
Precum frumosul mai.

La stână când ajunge
Toți celnicii oftează;
Dar mâna să-i întindă
Niciunul nu cutează.

Doar păsările albe-o
Dezmiardă-n dimineată;
Nesărutată-i încă
Trandafiria-i față.

LA FÂNTÂNA DI-TU VULOAGÂ

La fântâna di-tu vuloagâ
Perlu și-cheaptinâ 'nâ dâna;
Ma nu-i dâna, câ-i 'nâ featâ
Țe și-u-aduți tu Armânâ.

Miydhalațl'i-l'i ocl'i-albaștri
Lâcrimoși mutresc tu apâ
Când di-tu poala-l'i di mâtasi
Cheaptinili tu fund l'i-ascapâ.

Di dureari sfulguitâ,
Ageamia featâ plândi: –
Multu maica va și-u-ngaci,
Tr-ațea palmili ș-li frândi.

Pânâ-n cotu și-u bagâ mâna
Si-aflâ cheaptinili-n fântânâ;
Ma nu-lu aflâ, nu și-lu veadî
Curbișana di Armânâ.

Discâceatu l'i-armasi perlu –
Perlu galbinu cum i luna –;
Cumu si-adarâ laea corbâ
Ca cusîțâ si-și lu-adunâ?

Cu șimie di hrisafi
Nîcuzana lu-anvârtești –
'Nâ șimie di Viena
Toată moscu ți-añiurzești.

Ma nu-l'i yini s-ñeargâ-acasâ
Pânâ cheaptinili s-nu lu-aflâ,
Și-l'i tutu curâ lăcriñi caldi
Pi-alba-l'i fațâ di trandafî.

Picuraru mușatu ca soarli
Și cu percea-ncârcil'eatâ
Yini-atumțea la fântânâ
Iu totu plândi alba featâ.

LA FÂNTÂNA DIN POIANĂ

La fântâna din poiană
Păru-și piaptână o zână;
Dar nu-i zână, ci-i o fată
Mândră fată, aromână.

Migdalații ochi albaștri
Lăcrimați, privesc în apă,
Când din poala-i de mătase
Pieptănul în apă-i scapă.

De durere fulgerată
Mititica fată plânge;
Maică-sa o va certa.
Biata, mâinile își frânge!

Pân' la cot mâna o pune
S-afle pieptănu-n fântână,
Dar nu-l află și nu-l vede
Vai, sărmana fată-armână!

Despletit rămase părul,
Păr ca luna, păr de zâne,
Cum să facă-acum, sărmana,
În cosiță să-l adune?

Cu-o batistă-n fir de aur
Mititica-l împletește,
Cu-o batistă din Viena
Ce a mosc amirosește.

Nu-i venea să meargă-acasă
Până nu și-l va găsi
Lacrimi îi curgeau pe fața-i
Trandafir ce-abia-înflori.

Un cioban ca și un soare,
Cu pleata cârlionțată,
Vine-atuncea la fântână
Unde plânge biata fată.

Și și-u-ntreabă trâ țe plânți,
Trâ țe easti-nvirinatâ,
Nâsâ, ȕâna di tu munti,
Nâsâ,-Armâna-ațea mușatâ.

– „Cum s-nu plângu, picurare,
Nvirinatâ cumu s-nu escu?
Cheaptinili-ri câdu tru apă,
Tr-ațea plângu și-ri jilescu”.

Picurarlu atumțea-l'i ȕâți:
– „Cheaptinili țâ-lu scotu afoară
Ca si-ri dai unu ocl'iu-a rîia
Ș-gura-ț rumină 'nâ oară”.

Pânâ-n fund cârliglu bagâ,
Aflâ cheaptinili, îlu scoati;
Pirușana-n brațâ-lu strânți
Câtu ma multu, câtu ma poati.

Ea-l'i da gura-l'i di lilici
Și ghiurdanea di tu mânâ.
Picurarlu-agalea-l'i ȕâți:
– „Si-ri bâneț, livendâ-Armânâ!”

Și mi-o-ntreabă de ce plânge,
De ce-mi este întristată.
Dânsa, zână de la munte,
Dânsa-armâna cea mușată.

„Cum să nu plâng, păcurare,
Greu îmi este să-ți vorbesc.
Pieptănu-mi căzu în apă
De-aia plâng și mă jelesc.”

Păcuraru-atunci grăiește:
„Pieptănul ți-l aflu-ndată
De-mi vei da ochii-ți albaștri,
Rumena-ți gură o dată!”

Și-n adânc cârligul pune
Află pietănul, îl scoate,
Iară fata-n brațe-l strânge,
La fântână, pe-nserate.

Ea-i dă gura ca o floare,
Salba i-o întinde-n mână,
Iar păstoru-ncet îi spune:
„Să-mi trăiești, mândră-aromână!”

BLÂSTEMU DI VRUTU

Ni pul'iu di omu, ni vimtulu graiu dulți s-nu-ț aducâ,
Și lăcriñili di-tu ocl'i durearea s-țâ usucâ;
S-nu știi iu cadu truplu-ñi, iu groapa va ñi-u sapâ,
S-ti-avinâ totna-aumbra-ñi și loclu s-nu ti-ncapâ.
Din capu s-țâ zmulđi perlu și somnulu s-nu ti-acațâ,
Si-ngâlbinești ca moartea tu frâmti și tu fațâ.
Ca țeara pri murmintu di doru si-ñi ti tuchești,
Si suschiri bana-ț toatâ, cu boați si zghilești.
Si-agiunđi s-țâ urăști pârînțâl'i și surărili,
Si-alađ pri-tu munțâ plâmtâ, s-pitrundâ toati-amărili.
Iuva s-nu-ñi dai di urmâ, s-ti deapiri di dureari,
S-ț-aruchi cu mânili-ț sinlu, sândi si-ascuchi di vreari,
Si-arâdâ lumea toatâ di jalea ta ș-di tini,
Si-ț parâ țerlu chisâ, focu stealilu sirini.
La moartea-a ta s-nu hibâ ni sorâ, niți frati,
Și corghil'i lăi si-ț mâcâ și inimâ ș-hicati...
Blâstemu, blâstemu pri tini, mușata mea Armânâ,
Cu-arâsu mușatu ca anghilu, cu suflitu di pângânâ.

BLESTEM CĂTRE IUBITĂ

Să nu-ți aducă vântul și pui de om grai dulce,
Și lacrimile toate durerea-ți le usuce;
Să nu știi unde-i trupu-mi, nici groapa unde-o sape
Să-mi simți de-a pururi umbra, pământul nu te-ncape.
Din cap să-ți smulgi și părul și somn nu-ți deie soartea
La frunte și la față să-ngălbenesti ca moartea.
De doru-mi, ca făclia încet să te topești
Și să suspini întruna, viața-ți s-o urăști.
S-ajungi să-ți blestemi casa și frații și surori,
S-alergi prin munți plângând și în afund de mări.
Și urma să nu-mi afli, să zaci în neștiire,
Să-ți rupi cu mâna pieptul, nebună de iubire,
Să râdă lumea toată de jalea-ți și de tine,
Să-ți pară cerul iad, foc – stelele senine.
La moartea ta să n-ai nici soră și nici tată
Și corbii să-ți mănânce mândrețea ta de fată!
Te blèstem azi cu jale, frumoasa mea armână,
Cu zâmbetul de înger, cu suflet de păgână!

PRI UNU PURUMBU...

Pri-unu purumbu-azburătoru
Țâ-lu pitrecu mâratlu-ńi doru,
Fârâ carti, fârâ zboru;
Ca s-vrei tini, ocl'iu laiu,
Ńi-lu pitreați mași cu-unu graiu,
Moi lilici di tru maiu!
Altâoarâ c-unu birbil'iu
Va-ț pitrecu mușatu cundil'iu
Di-unâ peanâ di sirvil'iu:
S-țâ scii dorlu-a tău curatu
Și mirăchili țe-ńi ti batu
Când ti culți plâmtâ-n patu.
Pânâ-atunți, trandafilâ,
Scumpa mea garafilâ,
Vearsâ-ț lacrima di doru
Și-ńi pitreați-u pri-unu nioru,
I pri vimtulu călătoru
Tra s-ńi-u beau di jali, s-moru.

CU UN PORUMBEL...

Cu un porumbel zburător
Îți trimit sărmanu-mi dor,
Fără carte, doar pe nor.
Draga mea cu ochiul lai,*
Să-mi trimiți un singur grai,
Floare, tu, din luna mai!
Dacă-ai să mă rogi duios
Îți trimit condei frumos
Dintr-un lemn de chiparos:
Să-ți scrii dorul tău curat,
Gândurile ce te bat,
Plânsă când te culci în pat.
Fată dragă, până-atunci,
Garofiță de pe lunci,
Varsă-ți lacrima de dor,
Și trimite-mi-o pe-un nor,
Sau cu vântul călător,
Ca s-o beau, apoi să mor!

PLEACĂ-Ț FESEA...

Pleacă-ț fesea pîsti ȕeană,
Moi mușatâ câpidană,
S-nu-ñi țâ vedu ȕeana scriatâ,
S-nu-ñi țâ vedu frâmtea-ț bâșatâ.

Pleacă-ț fesea pîsti ocl'iu
Gioñil'i tra s-nu-și facâ-ntr-ocl'iu,
Câ mușatlu-ț ocl'iu moari
Tiniri gioñi di șapti hoari.

Pleacă-ț fesea ș-nu-ñi mi creapâ
Cându treț cu Ruja-ntr-apâ;
Pleacă-ñi-ț-u, pri scumpa-ț banâ,
Moi lâvdatâ Pirușanâ.

Pleacă-ț fesea cu flurie,
Câ nu potu s-ñi-aflu yitrie;
Pleacă-ñi-ț-u pri ȕeana lae,
Featâ-adratâ ti sivdae.

Pleacă-ț fesea ț-ȕâcu, mușatâ,
Câmbăñi ș-toacâ tra s-nu batâ,
Câ-ñi mi giuru pi Stâ-Mârie:
Va s-vers sâñdi ti ciudie!...

PLEACĂ-ȚI FESUL...

Pleacă-ți fesul pe sprânceană,
Tu, frumoasă căpitană,
Să nu-ți văd geana pictată
Și fruntea cea sărutată!

Pleacă-ți fesul peste ochi,
Să nu-ți fie de deochi!
Ochiu-ți negru din minți scoate
Tinerii din șapte sate!

Pleacă-ți fesul... trupu-mi crapă,
Când cu Ruja mergi la apă!
Pleacă-ți-l, frumoasă fată,
Pirușeană* lăudată!

Pleacă-ți fesul cu flurie*
Că nu-mi aflu doctorie!
Pleacă-l pe neagra sprânceană,
Inima mi-este o rană!

Pleacă-ți fesul, zic, mușată,
Clopot, toacă să nu bată!
Căci mă jur pe mândru soare:
Te fur, zi de sărbătoare!...

FEATA ȘI GIONILI

Nearđi feata la fântânâ
 Cu trei poaci tr-unâ mânâ,
 Feata-arusâ, ca 'nâ đânâ.
 Când nírđea, u-astal'í-n cali
 Gioni cu-ocl'i-mplińi di jali,
 Nalt ca bradlu di tru vali...
 Gionli l'í-dâți: – „Vrută-Armânâ,
 Ti viđui di-nsusu la stânâ,
 Albâ, zveltâ – 'nâ cadânâ.”

S-toarnâ feata țea mușatâ,
 Di zugrafu canda adratâ,
 Și-l'í zburaști-aruşunatâ:
 – „Gione, tini cu anami,
 Tini, steaua-ali giunami,
 Ca s-mi vrei trâ-nveastâ, l'ea-mi:
 Veđ frânțeaua-ńi misticatâ,
 Veđ-ńi fața mea curatâ,
 Di vâr' gioni nu-i bâșatâ”.

– „Feată lea, feată-ageamie,
 Multu ńi-ești sivdalie,
 Ma pri gura-ț trandafle:
 Io ti voi trâ-nveastâ, ńicâ;
 Ma, s-ti caftu ńi-easti fricâ,
 Câ doda-ț va-ńi mi discicâ:
 Tini-ai casâ și pirție,
 Ai vinetica flurie –
 Io? Mași scumpa mea cupie”.

– „Gione moi, gione dal'eane,
 Tini ńi-ești ca fidani,
 Ocl'íulu lu-ai ca di filgeani;
 Ești livend – și-ț spunu îndreptu –,
 Bati inima-ńi tru cheptu
 Tri-unu birbil'iu ahtari,-aleptu.
 Ca s-nu va doda-ńi, curbani,
 Va-ț dau singurâ nișani:
 Poala mea și-unâ culani!”

FATA ȘI FLĂCĂUL

Merge fata la fântână
Cu ulcioare trei în mână
Fata blondă ca o zână.
Când mergea îi iese-n cale
June cu ochi plini de jale,
Nalt ca bradul cel din vale...
El îi spuse: „Dragă-armână,
Te văzui chiar de la stână,
Albă, zveltă – o cadână!”

Se-ntoarse frumoasa fată,
Cu fața parcă pictată
Și-i vorbește rușinată:
„Tu, flăcău, cu mândră mamă,
Ești o stea – bagă de seamă –
De mă vrei nevastă, ia-mă!
Vezi sprânceană-mi îmbinată,
Vezi-mi fața mea curată,
De flăcău nesărutată!”

„Fată, dragă, aurie,
Jur, că dragă-mi ești tu mie,
Pe gura-ți trandafirie!
Eu te vreau nevastă, dragă...
Să te cer îmi este teamă,
Că mă ceartă a ta mamă –
Tu ai zestre, neam de soi,
Galbeni mulți, turme puhoi...
Eu? Doar turma mea de oi!”

„June mândru, păcurar,
Ești frumos ca un vlăstar,
Ochiu-ți limpede – cleștar...
Mândru ești și-ți spun chiar drept
Inima îmi bate-n piept
Căci pe tine te aștept.
De nu vrea mama, bădie,
Am să-ți las eu garanție
Poala, salba-mi de pe ie!”

TU PÂDURI

S-dusi feata tu pâduri

Tra si-adună lăi amuri,

Lăi amuri!

Io yineamu di trâși la moară,

Yineamu singuru câtrâ-n hoară

Ńi-aflai feata tu pâduri

Și-l'i câftai mași doauâ-amuri:

Ocl'il'i lăi – țe lăi amuri!

Feata-arâsi, l'i-viñi ghini

Ș-taha-ñi dâți: – „Nu ț-u-arșini,

Nu ț-u-arșini?

Va ti-aspunu la maica-acasă,

Va ti-aspunu, ma, fuç, mi-alasă”.

Și-arâdândalui, la mini

Viñi corba fârâ-arșini

Ș-dâsi: „Ocl'il'i? Na-țâ-l'i și fă ghini!”.

ÎN PĂDURE

Merse fata la pădure,
Să culeagă negre mure,
Negre mure!

De la moară mă-ntorceam
Înspre sat calea țineam
Și-ntâlnii fata-n pădure
Și-i cerui doar două mure:
Ochii-i negri – negre mure!

Fata râse,-i păru bine,
Și mi-a spus: „Nu ți-e rușine?
Vai, rușine!

Am să-i spun mamei acasă,
Haide, pleacă și mă lasă!”
Și privind, râzând la mine,
Mi-a grăit fără rușine:
„Ochii-mi? Ia-i și fie-ți bine!”

LILICEA A VREARIL'EI

Aclo-nsusu, tu-analtulu munti,
Unâ cruți-i pri murmintu;
Ningâ cruți-i 'nâ lilici
Ligânatâ mași di vimtu.

Turmili di oi ș-di căpri
Dimineața u-añiurzescu;
Pascu iarba di-avârliga,
Ma pri nâsâ n-u cârtescu:

Câ lilicea țea aroși,
Ca mirgeanea di tru-amari
Pri murmintulu di pri munti
Siminatâ-i-n Grailu-Mari.

Siminatâ-i di-unâ featâ
Albâ, 'naltâ ca 'nâ dâncâ,
Și udatâ cu lăi lăcriñi
Unâ-ntreagâ siptâmânâ.

Ningâ caplu-a picurarului
Vâtâmatu însusu la stani
Siminatâ fu lilicea
Di-Arumâna ca fidani.

Tr-ațea turmili n-u pascu
Pri lilicea ali vreaki.
Cari va-u pascâ, tu minutâ
Pri murmintu-analtu cheari.

FLOAREA DRAGOSTEI

Sus în munte, pe pripor,
Lângă-o cruce, pe-un mormânt,
Floarea dorului cu dor
Se-nmlădie lin în vânt.

Oi și capre, în ciupoare,
Pasc prin preajma ei domol;
De ce însă florii – oare,
Turmele îi dau ocol?

Răsădită-n zi de Paști,
Îți nalți trupul de lumină;
Floarea mea, pe cine-adaști,
Cine tot uită să vină?

Crești acolo – ca din apă...
Apa lacrimilor cui?
Ce durere-a fost să-ncapă
Pe mormântul nimănu?

Zice-se că un păstor
Nu s-a mai întors la stână,
Și i-a însemnat cu dor
Locul morții, – o fată armână...

Semnul dragostei – îl știu
Pân' și necuvântătoare,
Și îl lasă-acolo, viu,
Întrupat în chip de floare.

FRUNȚĂ VEARDI

FrunȚă veardi di sicară,
Bana ní-easti multu-amarâ,
Câ-și cântâ cuclu strâ hoarâ
Di-ni lăeaști-a mea inioară!
Bati cuclu ș-nâ flueară,
C-añiurzești-a primăveară;
Cuclu cântâ „cucu-cucu” –
Tu-aștirnutu va-ni mi usucu!
Și birbil'il'i ma-și jilescu –
Di pri patu va-ni mi tuchescu!

FrunȚă veardi, schicu di gârnu,
Io ní-loai Ghioclu-a néu di fârnu
Și-l'i bâgai mușată șauâ
Si-ni mi ducu tu munț cu neauâ,
Tra s-ni-adunu culeastrandu,
Tufi mări di marandu,
Si-ni li dau a feutiloru,
Multu alâvdatiloru,
Si-și li poartâ ningâ sinu,
Di flurii mușati-mplinu;

Si-și li poartâ pri-albulu chept,
Io la șoputu si-ni li-aștept
Cându yinu cu poacili,
Buclili, baryacili;
Cându și-yinu mușatili,
Multu grindinatili,
Marandulu tra s-lâ-añiurzesc
Ș-pri-a loru sinu s-ni-lu pruscuchesc,
Várnôoarâ s-nu si-usucâ,
Featili di ní lu-arucâ!...

FRUNZĂ VERDE

Frunză verde de secară,
Viața-mi este tare-amară,
Colo-n sat cucul tot cântă,
Plânge inima mea frântă!
Cântă și cavatul iară,
Că miroase-a primăvară;
„Cu-cu-cu” – cântă un cuc
Și-n pat bietul mă usuc!
Și privighetori jelesc
Că-n pat am să mă topesc!

Frunze verde spic de grâu,
Îmi luai roibul de frâu
Și-i pusei frumoasa șea
S-ajung în munții cu nea
S-adun firavi ghiocei,
Buchete de brebenei
Și să le dau fetelor,
Fetelor, frumoaselor,
Să le poarte lângă sâni,
Pe sâni de salbe plini.

Să le poarte pe-albul piept,
Eu la șipot să le-aștept,
Când vin cu ulcioarele
Și cu căldărușele,
Când sosesc frumoasele,
Albe, ca zăpezile,
Florile să le miros
De pe sânul lor frumos,
Florile să le stropesc,
Ca să nu le veștejesc
Dacă mi le dăruiesc!

NANI-NANI

Dorńi-ńi, scumpulu ali mami,
Dorńi-ńi alba mea fidani,
Pânâ mâni dimineață
Fă-ńi tu niță „nani-nani”.

Fă-ńi tu niță „nani-nani”,
Câ i noapti și-arâcoari
Ș-ciuciurușili țâ-ng’eață,
Ocl’iu laiu, ocl’iu di soari.

Ningâ capu aveagl’i mama
Nidurńitâ, ca șindani,
Pânâ somnulu si-ńi ti furâ,
S-facâ níclu „nani-nani”.

Ncl’idi ocl’il’i ca di anghilu,
Scumpa mea mângâritari,
Ș-dorńi-ńi somnu fârâ yisi
Pân’ si-ńi crești gioni mari.

Pân’ si-ńi crești gioni mari,
Chiparișu, cu steaua-n cheptu,
S-plângâ featili di vreami
Tr-ali mami hil’iu aleptu...

Va si-ńi crești caleșu ca tata,
Nalt la trupu, mușatu la față,
Ca icoanâ zugrâvsitâ,
Ca luțeafiru di dimneață.

Dorńi-ńi, albulu ali mami,
Dorńi-ńi, ńica mea fidani,
Ca trandafilâ mușatâ
Fă-ńi tu niță „nani-nani”.

Fă-ńi tu niță „nani-nani”,
Câ i noapti și-arâcoari,
Și-ńi țâ-ng’eață-a tali pati,
Mirginosu ocl’iu di soari...

NANI-NANI

Dormi, odorul mamei drag,
Dormi, vlăstarul drag al mamei,
Până mâine dimineață
Stai în leagăn: „nani-nani”.

Stai în leagăn: „nani-nani”,
Că e noapte și-i răcoare
Piciorușele-ți îngheață,
Ochi iubți, rază de soare!

Lângă pat veghează mama
Lumânare, nedormită,
Pân' ce-o să te-apuce somnul
Tu, comoara mea iubită!

Să-ți închizi ochii de înger...
Tu, mărgăritar de mare...
Și să dormi somn fără vise,
Până când ai să crești mare.

Pân' te-i face flăcău mare
Cu stea-n piept, un chiparos,
Fetele să plângă toate
După-al mamei fiu frumos.

Și-ai să-mi fii bălan ca tata,
Nalt la trup, frumos la față,
Ca icoana zugrăvită,
Ca un soare-n dimineață.

Dormi, odorul mamei drag
Dormi, vlăstarul drag al mamei,
Ca un trandafir frumos,
Stai în leagăn: „nani-nani”.

Stai în leagăn: „nani-nani”,
Că e noapte și-i răcoare
Degețelele-ți îngheață...
Ochii mei, rază de soare!

GHIOCLU-A MEU

Ghioclu-a meu, mușate ghiocu,
Nicâ astâđ va-ńi ti giocu,
Va-ńi ti giocu, șainu alept
Cu mânochirlu pi chept;
Va-ńi ti giocu la-arungu-nsusu,
Iu nu-su giońi și feati nu-su,
Vâr' di ocl'iu s-nu-ńi ti l'ea,
Tini, vream, steaua mea.
Ghioclu-a meu, mușate ghiocu,
Nu-arujea cu-ahântu focu,
Câ-ńi asparđi planlu totu
La primnari când ti scotu:
Avdi vruta boașea ta
Ș-fuđi – sfulgulu s-ńi-u-agudea!

Ghioclu-a meu, mușate atu
Pânâ astâđ nincâlțatu,
Gioacă-ș coama pi pâlțari
Mușcâ fârnulu, fumu pri-tu nări
Scoati-ńi tini, când mi duș
Tu pâdurea șea di cuș,
Iu-su murminșâ fârâ cruș.
Ghioclu-a meu, nica unu zboru:
Fă-ńi-șâ coada ta ful'ioru
Ș-du-mi-n codrulu vrutu di fagu,
Tu-aumbratâ si-ńi mi bagu,
S-dormu somnulu multu greu,
S-ńi-agârșescu dorlu-a Ńeu,
Și s-mi plângâ stealili,
Munșâl'i, fântânealili!...

ROIBUL MEU

Roibule, tu steaua mea,
Încă azi te-oi mai juca,
Să mă ții în șaua-ți drept
Cu mănochirul* pe piept.
Te voi duce la runc, sus,
Unde fete, flăcăi nu-s
Care vor să mi te ia,
Roib iubit, tu steaua mea.
Roibule, cu mândru-ți joc,
Nu mai necheza cu foc
C-ai să-mi strici planul meu tot –
La plimbare când te scot
Mândra-aude glasul tău
Va fugi și-mi pare rău!

Roibule,-armăsar iubit,
Până azi nepotcovit,
Saltă-ți coama înspre zări,
Mușcă frâul, fum pe nări,
Scoate tu, de-ai să mă duci
În pădurea cea cu cuci,
Cu morminte fără cruci!
Roibul meu, înc-un cuvânt:
Lasă-ți coama ta în vânt
Du-mă-n codrul cel mai drag
Și la umbra cea de fag
Să dorm somnul meu cel greu
Ca să uit de dorul meu,
Să mă plângă stelele,
Munții, fântânelele!

CÂTRĂ OASPIȚ

Ca s-moru aoa tu xeanâ,
 Vruț oaspiț, si-ni sâpaț
 Murmintulu pri-unâ đeanâ
 Di muntili Carpaț;
 S-mi plângâ pul'il'i veara
 Tu locu di frati ș-soru,
 Și cuclu prumuveara
 S-mi plângâ cu mult doru;
 Și vimtulu si-ni mi batâ
 Tu-aprillu alb, tu maiu,
 Când suflâ noaptea toată
 Pri-tu brađ'l'i di tu plaiu;
 Și cloputi di néali
 S-mi plângâ nicurmatu,
 S-mi plângâ ș-laili steali
 Din țerlu-ațelu mușatu;
 S-mi plângâ ș-picurari'l'i
 Cu plângu di flueri
 Când laptili cășaril'i
 Și-lu frângu néađâ-veri.
 Cândilâ vârnâoarâ
 La capu s-nu-ni aprindet;
 Ca s-nearđiț voi în hoarâ,
 Acasă s-nu-aspuneț
 Câ eu murii tu xeanâ
 Di unu caimo mult greu,
 Câ doarmi-nsusu pri đeanâ
 Mâratlu trupu a néu.
 S-nu-aspuneț a mea moarti
 La vârnă ca s-nirđeț;
 Ma spuniț câ diparti
 Mi dușu – cara s-mi vreț.
 Câ fraț'l'i-ni ca si-nveațâ
 Câ eu murii di doru,
 Va plângâ cu-amâreațâ,
 Va-și zmulgâ perlu-a loru;
 Și maica-ni va s-diñicâ
 Avđhelâ – 'n munțâl'i grei – ,
 Și multu ni-easti fricâ

PRIETENILOR

De mor printre străini,
Prietenii, să-mi săpați,
Mormântul pe un creștet
Din falnicii Carpați.
Să-mi cânte păsări vara
În loc de frate, sor,
Și cucul primăvara
Să-mi plângă cu mult dor.
Și vântul să mă bată,
Și-n prier și-n mai
Când suflă noaptea toată
Prin brazii de pe plai.
Tălângi de mielusele
Mă plângă nencetat.
Să mă bocească stele
Din cerul cel înalt.
Mă plângă păcurarii
Cu fluierul, la stână,
Spre seară când cășarii
La muls oile-și mână.
Și candelă vreodat
La cap să nu-mi aprindeți,
De veți ajunge-n sat
Acasă să nu spuneți
Că-ntre străini murii
De dorul meu cel greu,
Că doarme sus, pe munte,
Sărmanul trup al meu.
Nu spuneți de-a mea moarte
Oriunde poposiți
Ci spuneți că departe
M-am dus – de mă iubiți!
Căci de-ar știi frații mei
Că eu murii de dor
Vor plânge – vai de ei
Acolo,-n satul lor!
Iar mama va jeli
'N Avdela,-n munții grei,
Și tare-mi este frică

S-nu-și cheardâ mintea-a l'ei.
Aspuniț-lâ dipriună
Aoa câ mi-nsurai,
'Nâ featâ ca 'nâ lunâ
Niveastâ câ-ñi luai;
Câ escu multu mari,
C-agiumșu omu avutu,
Câ-ntreaga mea aveari
Carpatlu easti tutu...
C-amu chimanei birbil'il'i,
Lilicili – surări,
Câ pul'i mi plâng 'nâ ñil'i
Când frânța pri cârări
Di toamnâ-ascuturatâ
Ma cadî-ahâtu lișoru, –
Câ inima-ñi mârâtâ
Nu plânđi-aclo di doru!...

De sănătatea ei!
Le spuneți numai una:
Aici că mă-nsurai
O fată cum e luna
De soață că-mi luai,
Că m-aflu în putere,
Că am ajuns bogat,
Că-ntreaga mea avere
E Muntele Carpat...
Viori – privighetori
Și florile – surori,
Că păsări mă bocesc,
Când frunza pe cărări
Se scutură de toamnă,
Și pică-așa ușor...
Că inima-mi, sărmană,
N-o sfâșie vreun dor!

MAEA

Toarți maea ningâ vatrâ,
 Fuslu fați *sfâr-sfâr-sfâr*,
 Cățalușa-n pragu alatrâ
 Și cătușa fați *hâr*.
 Hâr-hâr-hâr cătușa fați
 Ningâ vatra-ațea cu jaru,
 Vimtulu suflă-afoară-arați,
 Că i meslu alu brumaru.

Maea-acață tra si-și spunâ
 Pârâmithi di dimult;
 Cadi ploae dipriunâ,
 Eu pri maea mea u-ascult:
 „Unu ficioru eara 'nâ oară,
 Unu ficioru ca tini nîcu;
 Ma unu lupu își viîni-n hoară
 Și-lu bâgă tu unu tâstricu.

Fuđi luplu tu pāduri
 Cu maratlu di ficioru!..”
 – „Ia taț, moașe! Avđâ? Duri!
 S-ti l'ea draclu c-unu cicioru!
 Vrei s-ni-aspari, cumu vedu, nipotlu!”
 Dăți paplu nâiritu.
 Că-că-că cântă cucotlu,
 Foclu ardi-agâlisitu.

– „Aidi, maie, ma diparti,
 Io nu-amu frică ni di luchi.
 Pârâmithili-su di-tu carti;
 Și-când va s-crească meari-n pluchi,
 Mași atumțea luchil'i-n hoară
 Va s-priimnâ c-unu tâstricu!”
 Paplu-arâdi tra si-și moară
 Și-dăți: „Ești un dhemunu nîcu!”

Amânatu. Mi culcă maea
 Tu curatlu-a meu păticu;
 Eu ascult cumu cadi ploaea

BUNICA

Toarce buna lângă vatră,
Fusul face: *sfâr-sfâr-sfâr*,
Cățelușa din prag latră
Și pisica face *hâr*.
Hâr-hâr-hâr pisica face
Lângă vatra cea cu jar,
Vântul suflă-afară, rece,
Că e luna lui brumar.

Buna-ncepe ca să spună
Basmе vechi și de demult,
Ploaia picură întrună
Eu pe buna mea o-ascult:
„Un copil era odat’,
Un copil micuț ca tine;
Dar un lup veni în sat
Și-l legă-ntr-o traistă bine.

Și-n pădure-atunci fugi
Lupul cu micul fecior!”
„Ia, taci, babo, tu auzi?
Lua-te-ar dracu c-un picior!
Vrei să-l sperii?” zise moșul
Către babă-atunci, răstit.
Se-auzi cântând cocoșul,
Focul arde domolit.

„Hai, bunico, mai departe,
Teamă eu nu am de lupi.
Că poveștile-s din carte!
Când or crește mere-n stupi
Doar atuncea lupii-n sate
Cu traistuțe-n spate merg.”
Moșu râde pe-nfundate
Și-mi zice: „Ești dracu-ntreg!”

E târziu. Mă culcă buna
În curatul pat cel mic,
Și ascult cum cade ploaia

Pisti-astreahâ *pic-pic-pic!*
Paplu doarmi ningâ vatrâ,
Cumbuloia lui tu mâni;
Câțalușă-n pragu alatrâ
Și-islu țânu trei-patru câni!...

Sub streășină: *pic-pic-pic!*
Iar bunicu-i lângă vatră
Cu mătâniil-n mâini,
Cățelușă în prag latră
Și-i țin hangul vreo trei câini!

AUȘLU

Ńi-lu vedu și azi aușlu cu percea-ncârcil'eatâ
Cum sta ningâ cupie, câciula la 'nâ parti,
Ciubuchea tru sileafi, tâmbarea arucată
Pri-anumiril'i ți-avurâ di-ahânti neuri parti...
Ńi-lu vedu tru-analtulu munti cupia cumu adunâ
Și-avdu și-astâđ canda cumu cloputli asunâ.

Eramu ficioru atumțea. Pri frâmtea mea curată
Nu-avea tricutâ nica aumbra-ali dureari:
Ńi-pârea di-asimi steaua, iar' luna-ațea mușată
Ńi-pârea – tu mailu dulți – di-amalamâ yisteari.
Tricutâ-i ficiuramea... Cupiili? Iu-su cupiili?
Iu-su cloputli di-unâ-oarâ di cari vâzea irniili?

Tricurâ toati... Aușlu ni-armasi mași tu minti
Ș-ni-lu vedu cumu sta la turmâ, cârliglu tu-unâ mânâ,
Ma albu ca 'nâ cruți di marmaru pri murminti,
Ma crehtu ca lilicea di-tu mârđiini di fântânâ.
Ńi-lu vedu cumu sta pi șcâmbâ, cumu cântâ cu flueara
Amurgulu când si-alasâ pi goliini prumuveara.

'Nâ oarâ, unâ oarâ – ni-aducu aminti ghini –,
Cântâ ahântu dulți, câ plâmsi toată valea.
Era tu-ascâpitată. Cu boț jiloasi,-mplini
Cânta și pitrunicl'i – si-ni ti strâbatâ jalea!
Tricurâ ani di-atumțea ș-va s-treacă mulț nainti...
Aușlu, mași aușlu icoanâ ni-sta tu minti!

BĂTRÂNUL

Eu văd și azi bătrânul cu pleata ondulată
Cum stă lângă-a lui turmă – căciula într-o parte,
Ciubucul la curea, tămbarea* aruncată
Pe umerii ce-avură de multe zăpezi parte...
Îl văd pe-naltul munte cum turma lui și-o mână
 Și-aud și astăzi, parcă, cum clopote răsună.

Eram copil atuncea... Pe fruntea mea curată
Nici nu trecuse umbra durerii, cea amară,
De-argint îmi părea steaua, iar luna luminată
Părea în maiul dulce – de aur – o comoară.
Trecu copilăria... Și turmele de oi?
 Unde-s tălângi, ce-altdată tot răsunau în văi?

S-au dus... Bătrânul, astăzi, doar mi-a rămas în gând
Să-l văd cum stă la turmă, cârligul într-o mână,
Mai alb ca trista cruce de marmor pe mormânt
Și mai pustiu ca satul fără turme și fântână.
Îl văd cum stă pe stâncă și cântă toată seara,
 Amurgul când se lasă în munte, primăvara.

Odată, mai de mult – mi-aduc aminte bine –
Cântă așa duios, că plânse toată valea.
Era la asfințit. Pădurile-erau pline
De glas de cintezi, mierle ce parcă-și plâneau jalea!
De-atunci trecură ani, și-or trece înainte...
 Bătrânul ca icoană-mi va sta mereu în minte!

ORSA

Era di cu seară. Pri țeru steali nîl'i.
 Diparti, di-tu arburi, a munțâloru hil'i
 Ișea cama albâ ca spuma di lapti
 Asimea tra s-bagâ pi frâmtea-ali noapti.
 Pul'i niț di hrisafi durnea tu cuibari,
 Luțeafirlu dulți cândilâ-ardea-n țari.
 Tu moalea luînâ a lunâl'ei-mplinâ
 Ca marmura albâ s-videa 'nâ virghinâ,
 Cu peru laiu ca-aumbra di noapti-n pāduri,
 Cu gura mirgeani și ocl'il'i di-amuri.
 Orsa pri numâ-l'i dâțea ali feati,
 Și seamnili-l'i tuti pârea cundil'eati...
 Orsa, lilicea di-tu muntli Pindu,
 Era hil'ea scumpâ a celniclui Brindu –
 Unu celnicu cu turmi aleapti, scriati,
 Tu fara-armâneascâ di toț alâvdati...
 Di featili tuti di-tu munțâl'i cu-anami
 Iu cântâ și-arâdi a noastră-Armânami,
 Trandafilâ altâ ca Orsa nu s-feați:
 Icoanâ-era nâsâ tu Armâni ș-tu Greați!
 Di-tu hoarili tuti mulț gioñi și-u câftarâ,
 Aumbra cumu caftâ luñina di veară,
 Aroaua cumu caftâ lilicea mușatâ
 Și țerbulu virdeața cu dulțea-aumbratâ.
 Ma Orsa pi vârnû nu vru s-arâseascâ
 Di gioñil'i luțeafiri di-tu fara-armâneascâ,
 Câ multu fudulâ era Orsa vrutâ
 Ș-pi furca-l'i di-asimi arcă vrearea-l'i tutâ.
 Mași noaptea zâvonlu-l'i di steali când s-tindi
 Și luna pri munțâ mușatu când si-aprindi,
 Atumțea mași Orsa ișea di-tu aculâ
 Curatâ ca neaua, ca țerlu fudulâ.
 Ea singurâ, noaptea, ișea di tru hoarâ
 Tra si-avdâ cupiili sârmati di-a-doarâ;
 Unu câni-armânescu avea ca suțatâ,
 Cu nâsu pri-tu pāduri s-primna veara toatâ;
 Di-a lui alâtrari-asuna chiñil'i, valea,
 Și câț l'i-avđa boațea l'i-loa frica și jealea.
 La izvuri albi, di câni-avigl'eatâ,

ORSA

Era de cu seară și bolta-nstelată.
De parte, din codri, a munților fată
Ieșea, chiar mai albă ca spuma de lapte,
Argint să aștearnă pe boltă, în noapte.
Și păsări de aur dormeau în cuibare,
Luceafărul nalt – ca o candelă în zare.
Era lună plină... iar stelele salbă.
Venea o fecioară ca marmura albă –
Cu părul ca umbra de noapte-n pădure,
Cu gura mărgean și ochi – două mure.
Și Orsa îi zice – minune curată!
Frumusețea ei toată părea că-i pictată.
E Orsa o floare din muntele Pind
Și fata cea dragă a celnicului Brind.
Un celnic cu turmele nenumărate
Și-n neamu-armânesc de toți lăudate...
Din fetele toate din munții vestiți,
Unde rîd și cântă-aromânii iubiți
Trandafir ca Orsa altul nu cresc
Pe-armânce, grecoaice, ea mi le-ntrecu.
Și din sate multe juni o căutară
Precum umbra cată lumina de vară,
Cum caută roua floarea cea aleasă
Cum cerbul verdeața și umbra deasă –
Dar Orsa pe numeni nu vru să iubească
Din mulți luceferi din lumea-armânească.
Căci mândră e Orsa – cum nu-i altă fată
Și cu furca își toarse iubirea ei toată.
Doar noaptea când vălu-i de stele-și întinde
Și luna pe munți lumina-și aprinde,
Atunci ea deschide-a castelului poartă,
Curată-i ca neaua, ca ca cerul de naltă.
Ea singură, noaptea, din satu-i pleaca
Ca turma să-și vadă, din nou, cum păștea.
Și-un câine-o-nsoțea, în noapte, pe fată...
Cu el prin pădure umbla vara toată;
De urletul lui vuiiau pinii, valea,
Și când l-auzeai simțeați frica, jalea –
La albe izvoare, de câine vegheată

Durnea pri lilici a celnicului feată.
 Și luna-a l'ei frâmti l'i-bâșa c-unâ fleacă
 Când ș-dișcl'idea cali pri-tu arburi ca s-treacă.

Era di cu seară. Durnea pricea tută.
 Ca marmura albă luțea luna mută.
 Di-amalamă ploae cădea di tru steali,
 Ca proscuti dulți di-tu dulți fântâneali.
 Tâțeari-n pāduri, tâțeari-n cuibari,
 Mași frunđă uscati-asuna pri cārari
 Când căti vār' țerbu trițea-n mari yie
 Tra s-easâ-n pādină cu flori di flurie.
 Tu-aumbra di arburi trițea ca 'nâ đână
 Și Orsa caleșa... scriata-Arumână!
 Trițea minduită și albă tru față,
 Ca pala di neauă lilicea țe-ng'eață.
 Pi urma-a l'ei dulți yinea ș-vrutlu-l'i căni.
 Ma nu știu că țe Orsa diunâoarâ armâni
 Aproapea di-unu izvuru cu apa curată,
 Iu luna și-aștearnă hrisafea-l'i mușată.
 Ca țeara țe plândi pri proaspitu murmintu
 Sta Orsa-n cicloari, bātută di vimtu,
 Când veadî aproapea unu tiniru giuneali
 Cu față di anghilu și perlu totu neali.
 Pri cheptulu di neauă mași vuli di sândi...
 Ah, Orsa-lu cunoaști și-n brață ni-ul strinđi;
 Ea fruntea-l'i di-asimi il'i bași dipriună,
 Pri numă lu strigă, sugl'ițlu și-adună.
 Ma frati-su Dona tră totuna-i mortu,
 Nâsu, steaua-a ficioriloru cu-arumânesc portu!
 Ca schicu di hrisafi tâl'eatu neađă-veară
 Țe malama și-veadi cumu moari tu țară,
 Ași gionli Dona căđu di-unâ cali
 Și ocl'il'i, ca scafa, s-nicară di jali
 Când plumbulu pitrumsi mârata-l'i inioară...
 Di pică dușmañil'i-l'i, veđ, bana-l'i l'i-u loară.
 Sta Orsa ca frâmtă ș-mutreaști-a l'ei frati,
 Și-l'i pari pādurea că frunđa ma și-bati
 Di doru și di jeali, di-angusă ș-cânină...
 Il'i pari diparti că munțal'i s-dirină,
 Când avdi că pul'il'i cu cânticu s-dișteaptă,
 Și perlu și-arupi cu mâna-ațea-ndreaptă,

Dormea printre flori minunea de fată –
Și luna cu raza-i sărută-a ei frunte
Când drum își deschide prin arbori de munte.

Era seară – dormeau jivinele toate
Ca marmura albă lucea luna-n noapte.
O ploaie de aur cădea dintre stele,
Ca picurii dulci din dulci fântânele.
Tăcere-n păduri, tăcere-n cuibare,
Doar frunze uscate sunau pe cărare,
Când cerbul recea prin câte-un coclaur
S-ajungă-n poiana cu flori de-aur.
Și-n umbră de arbori trecea ca o zână
Și Orsa cea blondă... frumoasa armână.
Trecea-ngândurată și albă la față
Ca vâl de zăpadă ce floarea o-ngheață.
Pe urma ei câinele drag îi pășea,
Dar nu știu de ce deodată' se oprea
Aproape de-o apă curgând cristalină,
Când luna-și așterne curata-i lumină,
Precum o făclie plângând pe un mormânt,
Stă Orsa-n picioare, bătută de vânt,
Când vede aproape un tânăr frumos,
Cu fața de înger, cu păr luminos.
Pe pieptu-i de nea sunt pete de sânge...
Ah, Orsa-l cunoaște și-n brațe mi-l strânge!
Și fruntea-i de-argint o mângâie-ntr-ună
Pe nume îl strigă și-l ține de mână.
Dar frate-său Done de mult este mort,
Pentru neamu-i și mândru-i aromânesc port!
Ca spic aurit, secerat crud de vânt,
Ce auru-și vede cum piere-n pământ,
Căzu mândrul Done, pe loc fulgerat
Și ochii-i în lacrimi i s-au înecat –
Când glonțul pătrunse a sa inimioară...
Când dușmanii răi viața i-o luară.
Și Orsa privește-al ei frate sub lună
Și-i pare pădurea că frunzele-și sună
De neaga mâhnire, de doru-i frățesc...
Îi pare, departe, că munții jelesc.
Când păsări aude – de-atâta durere
Ea părul își rupe – bogata-i avere.

Di nîlâ ța s-fați di-ahântâ mâtasi
Aruptâ di sorâ di-tu mința țe-și iasi.
Tâcutâ, curmatâ, ca marmura mutâ
Sta Orsa apoia. Pi fața-l'i chirdutâ
Cadu lăcriîni furtunâ, ca-aroaua pi floari...
Pi creasta-a pâduriloru luțeafirlu moari
Și luna pâleaști ca turta di țearâ,
Aumbra-ali noapti tu munti l'ea s-chargearâ;
Câ harazma-acațâ mușatâ s-luțeascâ
Și țerlu tu straîni di sirmâ s-si-nveascâ.
Diparti, tu hoarâ, și toaca ma bati...
Sta Orsa și-ascultâ... și pâlîni-și bati.
Li bati și-arâdi, și plândi – câ-i zurlâ;
Iar' cânili, corbulu, di deapiru aurlâ!...

Și mila te prinde căci trupu-i se zbate
De dorul cumplit, ce-i dorul de frate.
Tăcută, sleită, ca marmura mută,
Stă Orsa apoi. Pe fața-i pierdută
Cad lacrimi șiroaie, ca roua pe floare...
Și peste pădure luceafărul moare,
Și luna pălește ca bulgăr de ceară,
Și umbrele nopții încep să piară.
Când zorii frumoși încep să vestească
Și cerul în haine de-argint să lucească.
Și toaca răsună departe, în sat,
Stă Orsa și-ascultă... Ce mare păcat!
Că râde și plânge, că biata-i, nebună,
Iar câinele urlă, în noapte, la lună!...

MAMA ȘI PUL'ILU

'Nâ mamâ toarți cairu laiu
 Și pul'il'i toț întreabâ:
 – „Voi, pul'i mușăț și hrisusiț,
 Voi, pul'i cu ungl'i-aroși,
 Voi hil'ilu-a meu nu ní-lu viđutu
 Pri-tu locurili iu treațiț?”
 Așiți-ntreabâ mama-ațea
 Mușățl'i pul'i țe veadî
 Că pisti casa-a l'ei ma trecu
 Diparti tra si s-ducâ,
 Și ocl'il'i dipriunâ l'i-plâng
 Și hirlu l'i si-arupi,
 Di-l'i cadi fuslu di tu mâni
 Și prisinli di-l'i cadi.
 Si-apeleacă mama fuslu s-l'ea
 Și-unu pul'iu ma nícu îl'i đâți:
 – „Mârată mamâ, tini veđ
 Că pul'il'i mi-alâsarâ
 Și-eu escu pul'ilu-ațelu ma nícu
 Di câț pri-aoa tricurâ;
 Că veara-aestâ peanili
 Nî-criscurâ tr-azburari,
 Și calea easti lungâ mult
 Și-eu calea nu-nî cunoscu.
 Cu tuti-aesti, când viđui
 Trâ hil'ilu-a tău câ suschiri,
 Armașu di soț ca si-nî ti-ntrebu
 Țe seamni hil'ilu-ț ari,
 În calea mea ca si-nî lu vedu
 S-l'i-aducu încl'inâciuni;
 Că și-eu, mâratlu-nî, mamâ amu
 Și-chirdutâ mi-ari laea,
 Și-alagâ poati pri tu munț
 Pâdurili di și-ntreabâ
 Ca s-mi viđurâ la fântâni
 Pri mini, pul'ilu-aleptu”.
 Și-aștearđi ocl'il'i mama-atunți
 Cu poala di hrisafi,
 Și-a pul'ilui di pri trandaf'ei

Așiți nâsâ-l'i dâți:
 – „Pul'iu zuyrâfsitu și-ndilicatu,
 Cu graiu împlinu di jali,
 Cara si-ni vrei, la mini yinu
 Tra si-ni ț-adaru cãfasi:
 Tu locu di orđu va-ni țã dau
 Mãyârítãri di-asimi,
 Ș-tu locu di apã va-ni țã bagu
 Mași ghiulsu di trandafli;
 Va si-ni ti țãnu tu locu di hil'iu
 Pãn' hil'ilu-a meu si-și yinã;
 Ca s-vrei, apoia, ti pitrecu
 La mamã-ta, tu munti,
 Cã tora frunđãli ma și-cadu,
 Lilicea-ngãlbineãști
 Ș-ni-u fricã iarna greauã, pul'iu,
 Pri cali s-nu-ni ti-acațã,
 Di-ni ti cheardi mamã-ta,
 Suțata di-ni ti cheardi...”
 Atumțea s-toarnã pul'ilu nıcu
 Și-a mamã'ei il'i dâți:
 – „Mușatu îț easti grailu-a tău,
 Ma nu potu tra s-lu-ascultu,
 Cã munțãl'i suntu mași trã noi,
 Și trã birbil'i cãfasea.
 Tu munțã tora nu potu s-ședu,
 Cã-n munțã cadı neauã;
 Tr-ațea tu câmpu va-ni mi ducu,
 Iu nergu pul'il'i-alanțã:
 Acloți poati s-ni-aflu ș-eu
 Mãrata mea di mamã,
 Si-ni mi priimnu mași cu ea
 Pãnã tu mailu-alantu,
 Când poñil'i toț lilici scotu,
 Când fãglu mușuțãști,
 Și-atumțea iarã va-ni mi torn
 Tu loclu iu mi-amu faptã,
 Si-ni creascã peanili mușatu
 Și ungl'ili aroși”
 – „Du-ni-ti calea-ambaru, lai pul'iu,”
 Atumțea mama-l'i dãți,
 „Ș-cara si-ni veđ ficiorlu-a meu

S-l'i dâț câ mult lu-așteptu;
Câ duuâ ș-noapti lăcriîi vers,
Câ-ntrebu nioril'i ș-vimtulu;
Aspuni-l'i câ di dorlu-a lui
Ca țeara mi tuchescu.
Ca s-vrei si știi și seamnili:
Ca chiparișu i-analtu,
Mușatu ca unu mușatu birbil'iu,
Livendu ca șainlu.
Nâsu ari perlu hrisusitu
Și sufrunțeaua-adratâ
Ca di cundil'ilu di zuyrafu –
Di featili-și glârescu.
Nâsu easti protlu giuvairu
Di Zmolcu ș-Vasilița,
Și Elimblu și Chisavlu
Giunaticlu-l'i cunoscu".
Si scoalâ pul'ilu și-nchisi
Diparti tra si s-ducâ,
Și mama plânđi nicurmatu
Cu ocl'il'i dupâ pul'ilu
Țe s-duți câtrâ Previza
Amarea tra si-și treacâ.
Și cumu turțea unu cairu laiu,
Di-tu mânâ l'i-cadi fuslu,
Și prisinli-mpadi l'i-câđu
Și hirlu l'i si-arupsi.

DI LA VATRÂ

„...Țe noapți lae, țe niori...
Ascapirâ diparti...
Cari mamâ plânzi lăcriîni iar'
Și sfulgulu ali moarti
Pri streaha cui câdu diznou?
I semnu-arău furtuna:
Când țerlu easti-ași mintitu,
Ascumtâ cându-i luna,
Sâ știț câ moari ținiva
Di ginte armâneascâ...
O Doamne, sfulgulu pi dușmaîni,
S-l'i-astîngâ, s-l'i-agudeascâ".
Așiți dâți amârâtu
Aușlu Bucuvalâ,
Și scoalâ cofa lui di yinu,
Dispinđurâ apala
Și-uhteađâ greu: „Lai pala mea,
Duruta mea apalâ,
Cu lăcriîni ti mutreaști azi
Aușlu Bucuvalâ,
Când veadi câ lipidha ta
I plinâ di-aruđinâ!
Ma cara s-va Ațelu di-nsusu,
Minuta va si-și yinâ
S-ti poartâ vâr' nipotu a meu,
Apala mea lișoarâ,
Tu sândi si-ni ti-aspealâ mași
Ș-di pliumbu las' sâ-și moarâ.
Ah, iu-i mușatlu timp* ațelu
Când toț mureamu ti-anami?
Iu-su dâlili, când vulturi mași
Criștea tu-Arâmânami?
Iu-su dâlili di-tu vecl'iulu timp,
Lai dâli di 'nâ oarâ?
Strigamu tu munțâ nâiriț
Și trimura 'nâ hoarâ.
Ađ moru Armânil'i pi tu munț,
Ca pul'il'i pi furtunâ,
Ș-nu veđ doi tiniri la unu locu,

Trei oaspiț nu si-adună
 Di nîlâ s-plângâ, s-plângâ mași
 Di nîlâ ș-di cânînâ,
 Că s-ducu ficioril'i-ațel'i ma buîi,
 A gintâl'ei luînînâ!...
 Amu ș-eu ficiori! Harami-a loru,
 Harami, zău, s-lâ hibâ:
 Muntresc cumu frațl'i-lâ ma cadu
 Și-arâdu, nu voru si știbâ!
 Ni plângulu greu a mamiloru,
 Ni zghiclu di niveasti,
 Ni jalea-a nițloru – oarfâni pul'i –
 Trâ nâși țiva nu easti!...”

Așiți greaști ș-plosca-nsusu
 Aușlu scoalâ iara,
 Și-ngâlbini tu fațâ nâsu
 Ca marandulu, ca țeara.
 Ma suflâ Bucuvalâ greu
 Și jarlu totu minteaști,
 Tru munțâ vimtulu plânđi-amaru,
 Pi gioñil'i duși jileaști...
 S-dișteaptâ-atumțea di-tru somn
 Ficiorlu-ațelu ma mari,
 Unu tiniru di treiđăți di ańi,
 Mușatu – ciudie mari!
 Dișcl'idi geamea. Oara țea
 Bumbuniđa nafaorâ.
 – „Asculțâ, Goga? Semnu-arău:
 Vâr' gioni va s-nâ moarâ
 Diznou dușmañil'i, câ nu hiț
 Ca-Armâñil'i di 'nâ oarâ;
 Nu vedu unu omu, unu omu nu vedu
 Tu-ntreaga noastrâ hoarâ
 Țe s-poață sândili si-și l'ea –
 Și sândili zghileaște.
 Asculțâ, Goga?... Loclu lutu
 Di jali ancâneaști,
 Că s-sătură di sândi ș-nâsu,
 Di sândi armânescu.
 Îni pari-arău câ v-amu ficiori,
 Că tiniru ađ nu escu!

Muntrești cumu ascapirâ,
Hândosu cum-bumbuneađâ?
Sunt morțâl'i... di-tu murmință esu...
Nu-arâde... lâcrâmeađâ!
Ași... lipseaști s-plânđeț toț
Giunamea-nâ țe moari.
Muntrea și-apala estâ mași:
Luțeaști, canada-i soari,
Cu tuti câ si-aruđinâ,
Di multu câ n-u portu.
Mi doari inima tru chept
Câ escu yiu, nu mortu.
Di-tu coapsi-ni cara s-hii ișitu,
Lea-ț sândili cu nâsâ;
Di-unu anu și đuuâ ș-noapti eu
'Nâ nil'i di-ori țe-amu đâsâ!"
Și Bucuvalâ plânđi-amaru,
Cinușa pluscuteaști,
Furtunâ greauâ tu-a lui chept
Aurlâ și zghileaști.
Și plosca scoalâ-nsusu, ma-nsusu,
Câciula totu ma-ndeașâ,
Muntreaști la cândilâ-apoi
Ningâ icoanâ-apreasâ.
Armâni-aușlu minduitu,
Ca cheatra pri murmintu;
La geamuri bati ploaea mași
Și plânđi jilosu vimtu,
Când Goga, hil'ilu mult durutu,
Si scoalâ di 'nâ cali,
Și-aștearđi frâmtea di sudori
Și lacrima di jali.
Si-apleacă-agalea, pala l'ea,
Dispinđurâ-a lui armi,
Și tatâ, mamâ și-bași nâsu –
Niveasta-l'i vrutâ doarmi
Și nu l'i-asparđi somnulu greu,
Ma suschirâ 'nâ oară...
Țe jali, ți-amâreață, doru
Strâbatu a lui inioară?
Nu potu si știu. Ma s-duți nâsu
Cu armili tru mânâ.

– „S-bâneț, lai Goga, vrute hil'iu,
S-bâneadă ginte-armână!”
Uhteadă Bucuvală greu,
Pri-tu geam muntreaști-afoarâ...
Și-ascapirâ tu munțâ-nsusu,
Furtună easti-n hoară!...

JEACĂ

Sta unu pul'iu pi dârmâ ș-plânđi,
 Boațea lui jilosu și-u frânđi;
 Plânđi pul'ilu dipriunâ
 Și pi soari ș-pi furtunâ,
 Plânđi nâsu și totu zghileaști,
 Trâși la Cruți ma-și buțeaști:
 „Oi-lele, Armâni cu-anami,
 Iu-i a voastrâ ficiurami
 Arma s-l'ea câtu cama-n yie?
 C-Arbineșil'i yinu urdie
 Casi ș-hoari tra s-v-aspargâ,
 S-vâ fuđiț tru lumea largâ,
 Ca pul'i oarfâni, fâr' cuibari,
 Zburători pi-antinsa-amari.
 Di trâși Tepeleni diparti
 Și-chinisirâ unâ parti,
 Alțâ yinu di Linâtopi
 Tra s-vâ bagâ toț tru topi;
 Ceti yinu di-tu Ghigârie;
 Ia-l'i, ma-ncoa di Stâ-Mârie,
 Cumu își yinu di treili părțâ.
 Tiști voi pitreațiț cărțâ
 Sâ-și acațâ Piștireaua
 Pân' si-acațâ toamna neaua,
 Munț di g'eațâ si si-adarâ,
 Turc s-nu-și treacâ vârnâoarâ...
 Pitrițeț-l'i carti-alu Jeacâ
 S-nu-l'i alasâ tra sâ-și treacâ –
 Marea-Lae sâ și-l'i neacâ!
 Gioñil'i toț si-acațâ Spil'ilu,
 Ș-cari pârinti ș-doari hil'ilu
 Si-lu pitreacâ tra si s-batâ,
 Că-Arbinșia i sculatâ
 Sâ-și aspargâ criștinamea
 Și s-vâ tal'i ficiuramea.
 Kurd-pășelu ia-lu cum-yini,
 Di ianițari suntu-mplini
 Câmpuri, căl'iuri și curiili.
 Yini nâsu s-vâ l'ea cupiili

Ș-irghiliili mări di iapi
 Loclu tutu țe nu-și li-ncapi.
 Lupu aușu i Kurd-pășelu –
 Si ș-lu batâ Dumnițălu;
 Yini elu cu multâ oasti
 Tra s-vâ l'ea di-tu chept ș-di-tu coasti;
 Arbineși cu nâsu yinu nil'i
 S-v-anturțeascâ-a voastri hil'i.
 Ma toț sâmțâl'i ș-cu crăștiñil'i,
 Va s-v-agiutâ-a voauâ ș-chiñil'i;
 Mași scriaț-l'i carte-alu Jeacă
 S-tragâ-apala di tru teacă
 Și tu sândi sâ și-l'i neacă!"
 Avdu-Armânil'i, s-ciudisescu,
 Vedu câ munțâl'i toț lâescu
 Di-Arbineși țe yinu urdie
 Di Colonea ș-Ghigârie.

Toț giunartil'i, ca fidănil'i,
 Léa tufechili. Batu câmbănil'i,
 Bati ș-toaca dipriună
 Armatol'il'i di si-adună,
 Câ-i piricl'iu multu mari –
 Yinu dușmañil'i trâ călcari.
 Kurd-pășelu ș-nâsu își yini
 Cu spahii, cumu yinu alghini
 Cându câmpul și-easti floari
 Tru mușatlu maiu cu soari.
 Toț aușil'i si-adunarâ
 Carti-alu Jeacă di-l'i scriarâ:
 „Jeacă gione, Jeacă frate,
 Gioni-avđātu tu vilaiati,
 Léa-ț ficioril'i, Tiști-acațâ
 Si-ascâpămu cu albâ fațâ,
 C-Arbineșil'i yinu urdie
 S-nâ l'ea oi cu irghilie.
 Gioñil'i-a noștri toț intati
 Țâ-l'i pitreațimu ca la frati,
 Câ-ași-i datu la-Armâni – sâ-și moarâ –,
 Ma s-nu-alasâ locuri ș-hoarâ
 Si ș-li calcâ Turcâria –
 Cu focu s-u-ardâ Stâ-Mâria!"

Jeacă cartea lungă-aleađi
Ș-tră bâteari elu si-andreađi,
Ținđi-apala di flurie,
Easi-nsusu la Stă-Mărie,
Și toț munțâl'i fați siri,
Locu aleađi ti durńiri,
Locu ș-ti batiri mutreaști
Și la gioní ași lâ greaști:
– „Cari l'i-u fricâ, s-ńeargâ-acasâ,
Cu mul'eri s-toarcâ ș-s-țasâ;
Cari-i gioni si-și armână:
Moartea-i dulți, moartea-i đânâ
Cându mori cu arma-n mânâ!”
Kurd-pășelu cându și-vińi
Aduchi câ nu i ghini,
Câ țiva nu va-s si-aleagâ
Di nizamea lui întreagâ;
Ș-pitricu 'nâ carti-alu Jeacă
Ca di partea lui sâ-și treacă,
Munțâl'i toț s-l'i-l'i da cu platâ,
Mași cu oastea lui s-nu s-batâ...
Jeacă-arădi și l'i scrie
Tra sâ-și fugâ cama-n yie,
Câ Armâńil'i știu si s-batâ,
Ma nu s-vindu nâși pi platâ,
Di strâ-auși c-ași lâ-i datâ.
Kurd-pășelu s-nâirești,
Ma uhteađâ și-angâneaști
Și-a jubețloru nâsu lâ greaști:
– „Ia-alinaț-ńi nalțâl'i munț
Și di trupuri fâțeț punț;
Nu-alâsaț mul'eri și feati,
Ardiț hoari, sparđiț ńeati,
Dupâ noi cinuși s-hibâ,
Arumâńil'i tra si știbâ
Kurd-pășelu acari easti.
Nu-alideț ficiori, niveasti,
Ma ca luchil'i daț iuruși,
Virsaț sâńđi pân' di guși,
Natu, simințâ s-nu-și armână
Di câura di Armână!...”

Oi-lele! țe lumtâ mari
 Si-acățã tru Padea-mari!
 Oi-bobo! țe lumtâ greauã,
 Si-acățã la Piștireauã!
 S-batu Armânil'î ș-Ghigãria –
 Si și-u batã Stã-Mãria!
 S-batu Armânil'î totu pi lunã,
 Ca pãdurile tru furtunã!
 S-batu pi lunã și pi steali
 Trãși la Treili-șupuțeali!
 – „Culuñeaț, hil'î di cãțali,
 Ia trãdeț a voastri-apali
 Tra s-nã batimu cheptu-n cheptu,
 Cã Armânlu s-bati-andreptu,
 Nu ascumtu-n Piștireauã,
 Cu tufechili di-tu Mureauã!
 Ia ișiț s-videtș giunartil'î
 Cumu si-alumtã ca l'iundartil'î;
 Ia ișiț s-videtș mul'erili,
 Nalti, zvelti ca dulberili
 Cumu nã da intati-a noauã
 Pi lilicili cu-aroauã!
 Ghegañi voi di tu Dibrie,
 Cu palãști di flurie
 Ș-cu di hrisafi tichie,
 Ia ișiț di-tu șcãmbi-afoarã
 S-videtș pliumbulu cumu azboarã;
 Ia ișiț di tru nizami
 S-videtș pul'il'î di-Armânami
 Cumu sun-flãmburili cu-anami
 Știu si-și moarã tr-a loru veti
 Cu mușatili-a loru șcreti!
 Kurd-pãșe di-tu cirkizimi,
 Iu ti duț tru Armânimi
 Cu jubețl'î-a tãi ca prici,
 Mași cu cordã țî-anyilici?
 Yinu-ncoa – pri-a ta gimie! –,
 Cãni-aroșu di-Anadolie!
 Yinu-ncoa, nu stãi ascumtu,
 Lupu pãngãnu, la minț niagiumtu!
 Nu si-aspargu-ași Armânil'î,
 Cumu si-aspargu-n Poli cãnil'î!”

Kurd-pășelu-ascultă ș-plânđi
 Cându veadi-ahântu sândi;
 Veadi leșurili di Turți,
 Veadi sclayi bâgaț pri furți,
 Ș-barba lungâ ma și-acațâ,
 Câ s-viđu câđutu tru-alațâ.
 Vâr' nizamu nu va-l'i armânâ
 Di nizamea lui pângânâ.
 Kurd-pășelu ca si-ascapâ,
 Cu yinu callu-a lui și-adapâ,
 Ca unu vulturu sâ-și azboarâ –
 Mași cu moartea s-nu si-nsoarâ.
 Fugu Cirkijil'i pi-a lui urmâ
 Ca di lepuri unâ turmâ;
 Arbineșil'i di Colońea
 Fugu ca țerghil'i cama-ayońea;
 Ghegańil'i di-tu Ghigârie
 Fugu ca căpri, di pâvrie,
 Iar' ațel'i di Linâtopi
 Fugu bâuț canda di topi...
 Oastea toatâ fuđi ș-plânđi,
 Câ i moarti ș-multu sândi;
 Fugu ca lânduri, fugu di Jeacâ
 Pi-tu apalâ s-nu și-l'i treacâ,
 Di fumel'ili lâ li seacâ...
 S-guli loclu di cidâri;
 Și cadânilil'i di căhâri
 Ș-frângu mânili și zghilescu,
 Câ pâdurili ma și-lâescu
 Mași di leșuri ningrupati,
 Di câni ș-di-orńi nimâcati.

S-toarnâ-Armâńil'i pri tu hoari
 Cându-apuni sâmtulu soari,
 Cându easi alba lunâ
 Di tru-a arburiloru curunâ.
 S-toarnâ-Armâńil'i-mplińi di-anami
 Cu mușata loru giunami,
 S-toarnâ ș-cântâ – loclu-asunâ
 Ca pâdurili pi furtunâ.
 Gâl'inușa cându easi
 Veđ mași focuri mări apreasi –

Pisti denuri, pisti munță
Iu ard steali – canda-su punță
Di brilliant* ș-mâryâritari
Cu di fleamâ scântil'eari.
Amânatu își yini ș-somnulu,
Dormu gioñil'i – aveagl'i-l'i Domnulu!
Dormu-Armânil'i-n Padea-mari
Și-nyiseađâ mași bâteari;
Iar' pi frâmtea loru mușatâ
L'i-bași luna-nvirinatâ;
Li-bași luna țeă curatâ
Cu-a l'ei fleacâ hrisusitâ
Cându și-treați mintuitâ
Tra si s-ducâ la culcari
Tu pâdurea largâ ș-mari.

NICU CEARA

Avđātu voi di Nicu Ceara,
 Nicu Ceara-ațelu dail'eanlu?
 Dupâ nâsu ficiori 'nâ sutâ
 Poartâ Niclu capitanlu.
 Chisav, Elimbulu și munțâl'i
 Di tu Agrafe-lu cunosc, u,
 Că limerili-a lui ș-pădurili
 Au ańiurizmâ di moscu.
 Călțâveti di mâtasi,
 Ostracheli suti ari
 Nicu Ceara – giuvairlu
 Țe di vârn, u fricâ nu-ari.
 Haimalii, pâlăști di-asimi
 Și apalâ di flurie
 Poartâ Niclu-ațelu schifterlu –
 Gioni-avđātu pân' tu-Arbinșie.
 Haide-hai, când plailu-alinâ
 Cu-a lui armâ di curauâ,
 Ca luțeafirlu luțeaști
 Ca luțeafiru ș-lunâ noauâ.
 Loclu-ascapirâ când calcâ
 Tu arungurili chitroasi;
 Cari-lu vead, u tu păduri
 Heavra l'i-intrâ pân' tu oasi.
 Di nâsu treamburâ nizańil'i
 Și manafi di-tu Misirie;
 De, bre, de! țe gioni-aleptu –
 Ma pri sâmta Stâ-Mârie!
 Naltu, zveltu, cum i bradlu
 Di tu-a Pindului păduri,
 Perlu lu-ari laiu ca corbulu,
 Ocl'il'i lăi, ca lăili-amuri.

Țe furtunâ huhuteaști
 Trâși tu munt, u di-Agura?
 Nu-i furtunâ, easti Niclu,
 Nicu Ceara ș-Lambe Gura.
 Sunt, u nâși, Armâni di soe,
 Și i zghicu și vreamă mari,
 Că si-aprimsi tuficheaua

Țuua-ațea di Grailu mari.
 S-batu Armânil'î! S-batu cu Turțil'î,
 Cu Arbineși di-tu Ghigârie,
 Cu Jabeș și Kurđâ ayri,
 Țe si-l'î veđ ti l'ea pâvrie.
 Oi-lele! cumu s-bati Ceara
 Cu apala tr-unâ mânâ!
 Oi-bobo! cumu s-bate ș-cântâ
 Și-unâ sârpitâ Armânâ!
 Displâtitâ,-armâtusitâ
 Di pri șcâmbi s-himuseaști –
 Fugu ca șerchil'î toț pângânil'î,
 Turcâria-amaru zghileaști!
 Easti vruta-alu Nicu Ceara
 Feata-ațea ahâtu mușatâ,
 Cu peru galbinu cum i schiclu
 Și ca harazma curatâ.
 S-bati ea cu Malisoril'î,
 Cu Mirdiș viniș di Școdra,
 Cu Toscari di-tu Muzâchie
 Și cu Arbineși di Odra...

Ia mutriș aclo! Ciudie!
 Turțil'î tuș era 'nâ nil'î,
 Unâ sutâ mași Armânil'î –
 Și Armânil'î toț adil'î!
 Mași unu gioni chirdu bana
 Pliguitu di-unu plumbu-n cheptu
 Ș-multu-lu plânđi Nicu Ceara
 Pri giunarlu-ațelu aleptu!
 Di-alunei crivati-l'î fași
 Tra si-lu ducâ tu limeri...
 Unu Armânu chiru – pri besâ! –,
 Ma chiru ahântâ-ascheri.
 Lâesc trapuri, lâesc vâl'iuri
 Di-a loru leșuri vâtâmati
 Și yinu orni nil'î și suti
 Cu mări ungl'î-ncârligati;
 Yinu și corghi-aduși di vimtu,
 Și ayriñili yinu dipriunâ –
 Tuti pricili di-tu surpuri
 Ningâ mârși ma si-adunâ.

Amânatu. Apuni soarli
Ș-neacă loclu tu luînâ;
Di-tu pădurili-ntunicati
Easi alba lunâ-mplinâ.
Pistei câmpuri, pisti plaiuri
Mași chiliîni mușati-aștearnâ
Ș-pri cărârii niimnati
Di hrisafi ploae-nțearni.
Ardu focuri. Di-avarliga
Dormu gioînil'i-alu Nicu Ceara,
Și pri frâmți l'i-bași luna,
Luna galbinâ ca țeara!
Ca 'nâ mamâ mult durutâ
Ea-l'i mutreaști di pri deanâ...
Noapti bunâ ș-somnu dulți,
Armânîl'ea mea dai'eanâ!
Somnu dulți ș-yisi albi
Pânâ mâni dimineață...
Dormu ș-izvurili, ș-pădurili,
Și iuva nu si-avdi yeață.
Niclu mași nu doarmi nica,
Nâsu pri mortu și-lu jilești,
Câ-i ficiorlu-a lui – unu singuru –
Și ficiorlu niți nu-l'i greaști.
Ca 'nâ marmurâ arați
Doarmi nâsu sumu alba lunâ...
Unu cucotu pri arburi cântâ
Și pădurea arâsunâ...

MARUȘA

Di trâși Deniscu diparti
 Alu Budași îl'i yini carti
 Câ Marușa cu-ocl'iulu laiu
 Easti lânțidâ ș-jilitâ,
 Câ lipseaști și s-mâritâ
 Tru mușatlu mesu alu maiu.

Cu Morena-alu Bardanicâ
 Va-s s-mâritâ feata nîcâ,
 Câ pârîntâl'i ași voru...
 Nâsâ plânđi și s-tucleaști
 Ș-cu suratili nu-și greaști,
 Di Budași câ l'i-easti doru.

– „De, lea soro”, dâți unâ,
 – Pușcl'ea ș-moartea si-și u-adunâ –
 „Cu Marușa nâ-nțirtămu,
 Câ aoartari la fântânâ
 Mi duțeamu cu bucla-n mânâ
 Ș-dauli-n cali nâ aflămu.

Albâ-aroși ca pâpuși,
 Stau și-l'i dâcu ali Maruși:
 «Lea Marușe, feata mea,
 Avdu mă-ta câ ti bati
 Ș-faț tr-arșini laili feati,
 Gioñil'i di nu va s-li l'ea!
 Grailu imnâ pri tu hoarâ,
 La drâștealâ și la moarâ:
 Si zburaști câ giurași
 Ascumta si-ț fuđ di-acasâ,
 Câ pârîntâl'i nu ti-alasâ
 S-ti-ncuruñi cu-a tău Budași.

Ți-ari hil'ilu-alu Bardanicâ?
 Nu-i mușatu, l'i-u soea nîcâ,
 Di nu-lu dori, di vrei s-lu-alași?
 Bagâ-ț mintea-n capu, lea feată,
 Câ v-armâni nimâritatâ
 Pri cârarea ț-acâțași!»

MARUȘEA

Hăt – din Deniscu,* departe,
Lui Budași îi vine carte
 Că acolo-i mare hai:
Pe Marușea – ochi negrii
Vor s-o deie nu știu cui
 Și să-i facă nuntă-n mai.

Un... Morena Bardanică –
N-ar lua ea nici de frică,
 Dar o-mping spre el părinții...
Și tot plânge și bocește
Și cu nimeni nu vorbește, -
 De Budași ține cu dinții!

Zice o urâtă-foc
(N-ar avea-n lume noroc!)
 „Cu Marușea cea zurlie
Mă certai ieri la izvor –
Și nu prea i-a fost ușor,
 Să-mi răspundă tocmai mie...

Sta cu capu-n jos mereu,
Cât am înfruntat-o eu:
 «Tu, Marușă, fată-hăi,
Poartă-te cum se cuvine –
Nu ne face de rușine,
 Să ne râdă cei flăcăi!
Umblă vorba, bunăoară
Și la piuă și la moară,
 Că ți-ai pus în gând minuni...
Că vrei să fugi de-acasă –
Că părinții nu te lasă
 Cu Budași să te cununi...

Ce...? Morena nu-i frumos,
Nu-i avut și neam fălos –
 Cum ți-ar place ție, poate?
Ci trezește-mi-te, fată,
Că rămâi nemăritată
 Și-o să-și deie lumea coate!»

Di tr-aesti greale graie
 Lo Budași 'nâ carti lae
 Și tru carti alișea:
 „Eu, Marușa, scumpa-ț vrutâ,
 Mi sprigiuru pri vrearea-ni tutâ,
 Câ-alt bârbatu nu va mi l'ea.

Știi, Morena-alu Bardanicâ
 Mi-ari-aleaptâ di cu nîcâ
 Ș-numta nâsu tu maiu și-u va...
 Surări, mamâ, tatâ ș-frati,
 Cumbari, cuscri și cumnati
 La Morena voru s-mi da!

Tr-așea-ncalicâ-ț durilu
 Ș-tu intrata di aprilu
 Yinu cu soțl'i di mi l'ea.
 Mi giurai: ma ghini moartâ
 Si-ni mi scoatâ pri tu poartâ
 Ca s-nu hiu niveasta ta!”

Sta Budași, tutu s-mindueaști
 Ș-câtrâ fara lui ma greaști:
 „Fârșiroț, giunartil'i-a mei!
 Mâni-aduțet irghiliili,
 Loăț câpeastri, loăț zânghiili
 Și-acâțat-ni cal'il'i zmei;

Câ voi numtâ-amireascâ
 Di cu mâni si-ahurheascâ,
 Și cu cofili di yinu
 S-ñeargâ gioñi din casâ-n casâ,
 Și câlivâ s-nu-și alasâ
 Di tu cheari ș-din surinu.

Toț la numta mea si-și yinâ:
 Feati mări ca luna-mplinâ,
 Gioñi analțâ ca fidăni,
 Moași,-auși – fâlcarea tutâ
 S-yinâ-arâu... Birbeț 'nâ sutâ
 Tâl'eaț mini trâ curbăni!”

Chinul dragei de departe –
Îl citea Budași în carte,
 Și-l afla și se-ncrunta:
„Îți scrie Marușea ție,
Că dacă rămâne vie –
 Va fi doar nevasta ta...

Feciorul lui Bardanică –
Știi că m-a pețit de mică,
 După vechiul obicei...
Și curând, în luna mai,
Au de gând – cu mare-alai,
 Să mă deie lui, ai mei!

Da-aia, ție ți-oi spune
Să se-arunci pe roib în șea,
 Să-ți iei soții și să vii –
Că eu m-am jurat cumplit
Să n-am în lume iubit,
 Făr' de cel pe care-l știi..."

Lasă cartea jos Budaș'
Și tună către sălaș:
 „Fărșeroți, vitejii mei –
Căutați în herghelii
Cei mai aprigi bidivii,
 Toți hrăniți cu jar, de zmei –

Și de mâine, să pornească
Nuntă mare-mpărătească!
 S-o vestească urători
Și-n câmpie și prin munți,
Printre tineri și cărunți,
 La tot neamul de păstori!

Să poftească lumea toată,
Fetele să vie roată
 Și feciori, cu mic cu mare,
Babe hâtre și moșnegi, -
Să se-adune sate-ntregi...
 Puneți mieii la frigare!"

La Budași, pri chioșc acasă,
S-tindu doași, s-tindi measă
 Că-acl'imațl'i cântă ș-yinu.
Yinu Armâni di-tu munțâl'i Pindu,
Și tufechili ma si-aprindu
 Pri-tu pădurili lăi di chinu.

Yinu auși cu săriș albi,
Feati zvelti, canda-su nalbi,
 Ficiuraș – si-l'i treș pri-tu nelu;
Toș și toati yinu câvală
Ș-cântă – munțâl'i di si scoală –,
 Yinu di Baia ș-Șupuțelu!

Gioacă cal'il'i... Sâltânati...
Vilenș albi și flucati
 Veș pri cal'il'i-așel'i ca zmei...
Sună fârnul și zânghiili,
Văzesc munțâl'i și curiili,
 Că numtari s-Armânil'i-a mei!

Țe ciuprăchi ș-flurii di guși,
Țe ghiurdăni și țe minghiuși
 Nu-au dail'eanili di-Armâni!
Țe fustăni și fustaneli,
Țe atlazuri ș-curazeli
 Și țe neali nu-au tu mâni!

Ia-l'i numtaril'i-agiumțâ-n hoară,
Alu Budași ma-l'i cântă ș-l'i-oară
 Toș cu ploștili tu mâni...
De, bre de! țe farâ-aleaptă! –
Dați toarnă, dați-așteaptă,
 Cum i-adetea la Armâni.

Toarnă ș-bea! Tu-ună tipsie
Arumăni, bumbari – ciudie! –
 Aducu moași cu pischiri...
Di-ună parti mași friptal'i
Doi fârtaș dipriună tal'i
 Ca la numtă di viziri.

Și mi se strâng la Budași
Valuri, valuri de nuntași,
 Și petrec și se desfată.
Se scoboară de prin Pind,
Mese-mbelșugate-ntind,
 Cum nu s-au văzut vreodată!

Vin bătrâni în sarici albe
Și mândre codane dalbe,
 Feciorași trași prin inel, -
Vin de-a valma, vin călare
Și cântă în gura mare,
 De la Baia-n Șopoțel.

Caii-i poartă în buiestru,
Toți împodobiți măiestru
 Cu velințe și covoare –
Că se sperie și codrul,
Cât fi el de vechi și lotru –
 De ce vede-acum sub soare!

Ce de galbeni și cercei
Poartă mândrele femei,
 Și ce ghiuluri – ca-n povești;
Toate, numai în mătăsurii,
N-au nici griji, nu au nici păsurii, -
 Să te-nchini și să privești!

Iată-i pe nuntași acum,
Cum se-nghesuie duium
 Și-l firitisesc pe mire...
Halal neam, halal să-i fie, -
Bună rânduială știe,
 De se miră-ntreaga fire!

Au pus în frigări – o târlă,
Și-au adus la vin – o gârlă!
 Totul este cu toptanul –
Și tot spintecă berbeci,
Și mioare – ca la regi,
 Ca la nuntă la Sultanul...

Di-altâ parti-acață corlu:
 Țe lai giocu! Ti-apucâ dorlu
 Mași aminti când Ț-aduț!
 Ia nutriț aclo 'nâ mae:
 Ceamculu trați... Haide-hae,
 Mușurecâ, s-nu-ț apuț!...

Gioacâ-auși cu perlu cairu,
 Feati gioacâ bair-bairu
 Și livendâl'i arâsar.
 Gioacâ ș-mâcâ... Toț si-andoapâ...
 Ia ș-cumbara slabâ, șcl'ioapâ
 Si-anvârtești, canda-i haru!

Ma Budași! Țe gioni-aleptu!
 Birbecu calișu! Țe lai cheptu
 Ș-țe nutritâ di aslanu...
 Mult fudulu tu trupu nâsu easti,
 Și-lu sorb feati și niveasti,
 Câ-i mușatu și mult dail'eanu!

Pri-unu calu albu nâsu câvalâ
 Frânlu-alasâ, frânlu scoalâ
 Și-și mutreaști taifa lui;
 Doauâ graie apoi greaști –
 Taifa toată chinisești
 Tu-arâdâmlu-a Pindului.

Cu-unâ flamburâ tu mânâ,
 Cântâ-agalea unâ-Armânâ –
 Feata cuscrului Culuși.
 Vimtulu umflâ scumpa-l'i poși;
 Patru meari albi-aroși
 Ari flambura amuși.

S-ducu numtaril'i. De lai tiniri!
 Canda-l'i feați sâmta Viñiri,
 Ași-su naltâ și mușăț...
 Vâl'iuri, plaiuri huhutescu,
 Și nu potu si-l'i zuyrâpsescu
 Pi numtaril'i-ațel'i scriaț!

D-apoi hora! Ce mai joc –
Și cuminte și cu foc,
 Hora noastră neuitată!
Uite-o colo, o mamaie,
Parcă este o văpaie –
Bate-te, bunico, bată...

Tropotă moșnegi cu drag,
Se prind fetele șirag,
 Și cum chiuie flăcăii!
Șchioapătă, slabă, bat-o vina,
Țopăie acum și fina,
 De o fluieră toți răii...

Dar Budași! Ce mai mândrețe!
Tinerețe, tinerețe, -
 De ți-am ști, cumva, izvorul...
Cârd de fete și neveste,
Ca în nu știu ce poveste –
 Câte-l văd, i-or duce dorul!

Se uită la el o lume:
Roibu-și joacă, numai spume,
 De uimește-ntreg alaiul.
Două vorbe doar rostește
Și suflarea se pornește
 Cotropind văile, plaiul...

Cu o flamură în mână,
Viersuiește o armână,
 Și-i semeță-mândra tare!
Patru mere albe-roșii
Dăruiți-i-au ei moșii,
 Să le poarte către zare!

Merge nunta! Ce mai tineri,
Cum n-avu nici Sfânta Vineri, -
 Cu ei să mi se măsoare!
Nici o vale, nici un plai
N-au văzut așa alai –
 Cât e lumea de sub soare...

Ia-u trâși Deniscu agiumtâ
 Fara toată. Ca la numtâ,
 Lumea easi pri pizul'iu.
 Unu numtaru nâinti néarđi,
 Și sudoarea ma și-aștearđi,
 Tu-unâ sulâ cu-unu vitul'iu.

– „Dinischeaț, Armâni cu-anami,
 Proț Armâni tu oi ș-giunami,
 Bună đuuâ, fraț duruț!
 Ia loaț cofili tu mânâ
 S-bemu unu mesu ș-nâ siptâmânâ,
 Cum i datu la oaspiț vruț!

Giunari mulț își yinu cu mini,
 Aștiptaț-l'i câtu ma ghini,
 Câ-su ficiori di cilnicađ;
 Numtâ mari noi va s-fațimu,
 Și cu voi noi vremu ca s-treațimu
 Ca la numtâ di-amirađ.”

Unu aușu cu percea lungâ,
 Picuraru criscutu la strungâ,
 Sta și đâți minduitu:
 – „Cari vâ-i gionli trâ-nsurari?
 Țe cupii, țe numâ ari?
 Ș-cu-a cui featâ-i isusitu?”

– „Gionli-a nostru-i celnicu mari,
 Irghilii, cupii nâsu ari
 Câtâ frunđâ strâ curii.
 Numa lui? – S-țâ spunu, o lală,
 I Budași alu Bucuvalâ –
 Țâni minti tra si știi!”

Când zburâscu, ia-l'i ș-numtaril'i
 Toț câvalâ. Capu ș-cudaril'i,
 Cântâ ș-gioacă hârioși.
 Lumea easi, lumea yini,
 Feati yinu ca roiu di-alghini,
 Esu și-aușil'i sumnuroși.

Și-au ajuns la socru-n sat.
Alaiul e-ntâmpinat...
 Știți prea bine la noi cum e;
Cu un miel într-o frigare –
Un nuntaș făcu strigare,
 Pus pe șotii și pe glume:

„Denischioți, voi frați cinstiți,
Și în turme renumiți, -
 Ziua bună, dragi ortaci!
Și-om petrece împreună
O lună și-o săptămână,
 Până vă lăsăm săraci...

Luați seama c-am adus
Tineri cum aiurea nu-s,
 Mândri toți, să ne trăiească!
Îndemnați-vă cu ei –
La o nuntă, e-he-hei...
 Strașnică, împărătească!”

Un bătrân albit în plete,
A grăit pe îndelete
 Două vorbe cumpănite:
„Bun... Și cine vă e mire
Am putea și noi a știre?
 Are turme, are vite?...”

„Este gospodar de soi,
Are herghelii și oi –
 Câtă frunză e la munte,
Și-i de neam cu mare fală –
Prea vestitul Bucuvală,
 Între fărșeroți e frunte!”

Și s-au strâns iavaș, iavaș,
Tot noianul de nuntași,
 Veseli toți nevoie mare.
Îi petrece satul tot –
Care, cum, de unde pot,
 Și se miră fiecare...

Nâși nu știu țe-i lumta estâ.
 Lâ si gioacă vârnâ festâ?
 Numtâ e, i carnavalu?
 Toț si-ntreabâ și s-mutrescu,
 Cântâ cuscril'i, huhutescu,
 Cântâ ș-cuscrlili nimalu.

Tragu andrept la Doda-acasâ,
 Ș-tu uboru cu cal'i si-andeasâ
 Toț aleptâ – unu și unu,
 – „O lai Doda, celnicu mari,
 Viñimu ađ trâ-ncurunari”,
 Strigâ Costa, zveltulu nunu.

„Noi cu inima ambarâ
 Viñimu ađ tu-a voastră hoarâ,
 Și, ca fraț Armâni țe himu,
 Si-ncuscrâmu i-a noastră vreari:
 Nu cu silâ ș-cu puteari,
 Ma cu bunu s-n-achicâsimu.

Ca s-nâ daț cu vreari bunâ
 Pri Marușa – alba lunâ –,
 Nu-ari sânđi ș-moarti nu-i;
 Ma, ca s-nu, va s-hibâ moarti,
 Câ viñimu di-ahâtu diparti
 Di trâ vrearea gionilui.”

Doda, celnicu și pârinti,
 Omu avđâtu tu-aveari ș-minti,
 Sta și greaști adâncosu:
 – „Nu si-aspari ginta noastră
 Di puterea ș-sila voastră,
 Nune șcrete și-alâvdosu!

Feata noastră-i isusitâ
 Și tu maiu va si s-mâritâ
 Cu unu celnicu di la noi...
 Ghini ma... nu voi cu silâ
 Si-u mâritu a mea cochilâ –
 Ia ursiț în casâ ș-voi.

Mulți se-ntreabă dacă nu-i
Cumva, gluma vrunii șui,
Carnaval – sau cine știe?...
Nunta însă trece, trece,
Hăulește și petrece –
Cum nu s-a văzut să fie!

Se revarsă-apoi grămadă
Toți la Doda în ogradă.
Nunul nalță voce cruntă:
„Celnicule, socru mic,
Ian ascultă-ne un pic,
C-am venit să facem nuntă...

Nu venim cu silnicie,
Ci, cum vezi, cu bucurie –
După datina cea veche.
Voi aveți aici o floare, -
Noi v-aducem mândrul soare,
Care-și caută pereche.

E Marușa voastră stea –
Și ni-i tare drag de ea!
N-am venit cu gândul rău,
Dar de fi-veți împotriva –
Vă vom pune pe toți stivă
Pentru dragul nost' flăcău!"

Doda, celnic și părinte,
Nentrecurt în oi și minte
Îi întoarce nunului:
„Frica, noi – ce e nu știm,
De-aia nici nu ne smintim
De vorba nebunului...

Fata ne e logodită
Și-n curând ni se mărită
Cu un tânăr de la noi.
Dar eu n-am să-i poruncesc
Și cu sila s-o-nsoțesc...
Singură s-aleagă voi!

Si-u-ntribămu țe mindueaști,
 Pri cari gioni și-arâsești
 Pri-ațelu nâsâ si-și lu l'ea.
 Eu dedu graiu alu Bardanicâ,
 Ma nu-ni vatămu feata nîcâ,
 Câ ni-u suflitu ș-vrearea mea!"

Intrâ cuscril'i tu udae
 Iu Marușa di sivdae
 Plânđi ș-treamburâ ca pul'iu;
 Alțâ cuscri ședu afoarâ,
 Gioacâ tiniril'i di-azboarâ
 Și sta-aușil'i pri pizul'iu.

Dupâ multâ minduiri,
 Unâ moași cu pischiri
 Dâți: – „Maro, steaua mea,
 Spuni-l'i tini ali mae,
 Spuni-ndreptu-a ta sivdae:
 Cari livendu vrei s-ti l'ea?"

– „Arușini ni-easti, maie,
 Ma întreaga mea sivdae
 Pri Budași io ni-u-arucai;
 Di cu nîcâ ni lu-amu vrutâ,
 Nâsu e yislu-ni, bana-ni tutâ,
 Și pri vreari-l'i mi giurai.

„Pri Morena-alu Bardanicâ
 Nu ni-lu l'ea – si-ni mi diñicâ –
 Vârnoarâ nu va-lu voi...
 Si-aibâ nâsu și-unâ yisteari,
 Nu-l'i voi casâ și aveari,
 Niți turmili di oi!"

Avdi Doda și si-ncl'inâ
 Ș-mâna lui di neali-mplinâ
 Alu Budași l'i-u da cu doru:
 – „Ti va feata, ti voi ș-mini,
 Dumniđău s-vâ da mași ghini
 Ș-dupâ-unu anu și-unu nîcu ficioru!"

Vreau să-mi treacă peste prag
Cu cel care-i este drag.
 Ci să hotărească ea!
Cum va spune – să rămână,
Că-i pe inima-i stăpână...
 Viața și lumina mea!”

Cuscii-n casă-apoi pătrund
Iar Marușea, tremurând,
 Plânge-n hohote, de zor;
Alți nuntași, rămași pe-afară,
Dănțuie de parcă zboară –
 Și-i sorb moșii, din pridvor!

Între-acestea, o mamare
Fete-i face întrebare:
 „Spune-mi tu, codana mea,
Spune-mi: pe cine iubești?...
La ce bun să te sfiеști! –
 Cine-ai vrea să mi te ia?”

„Maie,* dac-ar fi s-aleg,
Sufletul i-l dai întreg
 Lui Budași, cu jurământ;
Doar la el m-am tot gândit
Zi de zi, neconținut, -
 El e tot ce am mai sfânt!

Pe Morena nu-l doresc –
De-ar fi să mă prăpădesc
 Și-aș rămâne fată-mare;
Ție-și turmele de oi, -
Ție-și lirele porcoi, -
 Ce dacă avere are?”

Doda-aude toate cele...
Mâna lui – numai inele,
 Pe-a flăcăului o strânge:
„La acestea, ce să zic?
Să mă văd curând bunic!
 Iar tu, fată nu mai plânge...”

Numtâ mari si-ahurheaști
 Di-Armânil'ea s-trundueaști
 Di ahânti mușiteț.
 Curâ yinlu di tu buti,
 Bea auși ș-mul'erili tuti,
 Bea cu cofi ș-cu găleț.

Ia-u Marușa – luna-mplinâ –,
 Trați corlu și si-ncl'inâ,
 Albâ-aroși ca unu meru;
 Gioacâ prefță și prifteasi
 Di harauâ ș-yinu apreasi,
 Gioacâ ș-socrulu ca dulberu

Soacra, ș-nâsâ, ningâ nunâ
 Cântâ ș-gioacâ dipriunâ,
 Pisti-anumiri cu mândil'i;
 Corlu dhipli si-anvârteaști,
 'Nâ venetcâ nunlu meaști,
 Câ tragu corlu dol'i-l'i hil'i.

Ia mutriț aclo ș-nâ mae,
 Cu stivâl'i și sarcâ lae,
 Hopa-țopa-arsari ș-ea...
 Ficiori, feati-arâdu, s-lișinâ, –
 Maea furili-acață s-yinâ
 Și numtaril'i și-u mutrea.

Dâți-aușlu-l'i: – „Câluyreauâ
 Si-ni ti vedu, lea moașa meuâ,
 Câ ti-arșini mi fâțeși...
 Ca 'nâ featâ trâ mântari
 Ni ti-ascuturi tu pâzari
 Ș-di tu coru nu vrei tra s-eși”!

Picuraril'i toț s-câhtescu
 Și cu cotlu si-agudescu
 Cându vedu ahtări ciudii.
 Maea gioacâ dipriunâ –
 Lumea toată si și-u-aspunâ
 Și la morță și la yii...

Și mi se pornește-n lege
Nuntă mare, se-nțelege, -
 Greu de povestit aici...
Se desfundă de prin beci -
Pântecoase butii reci...
 Beau, de sting - și mari și mici!

Și se-ncinge-acum o horă
În frunte cu noua noră,
 Frumoasă ca o crăieasă;
Joacă popi și preutese
Și-alte fețe tot alese...
 O, da' cine nu se-ndeașă!

Socrul, soacra, nunul, nuna
Chiuie și își dau mâna
 Și se prind și se desprind;
Lăutarii sunt cinstiți
Tot cu galbeni și arginți,
 Cum s-a pomenit în Pind...

Și să râzi apoi - să mori:
O băbuță, în botfori,
 Țopăie cu foc și ea -
Și se scutură și sare
Și-ndeamnă pe fiecare
 Să se prindă-alătura...

Moșu-ei - nu-i vine bine:
„Măi, femeie - e rușine!
 Vai și vai - ce minte slabă...
Fost-ai lele, cât ai fost,
Acum nu mai are rost -
 Hăbăuca mea de babă!...”

Bunicuța însă, geaba -
Își urma nainte treaba,
 De-ai fi zis: acu-și dă duhul!
Ce-au văzut nuntașii-atunci -
Povestiră și la prunci,
 De i-a mers bătrânei buhul!

GLOSAR

Toate elementele lexicale aromânești, al căror sens nu l-am putut reda în transpunerea literară printr'o scurtă perifrază, le înșir în acest mic *glosar*, după ce în transpunere le-am asteriscat. Pentru o mai completă urmărire – chiar geografică – a textelor, mai înregistrez aci și anumite numiri proprii, precum și unele forme speciale asteriscate din textele originale.

Agrafă, localitate în Tesalia aromânească, la sud de Tricala (Trîcol) și la nord de Cârpeniș, pe un afluent din susul râului Agrafiaticul.

arădzîm, picior sau plai de munte expus razelor soarelui.

arumane, frigăruie făcută din bucăți de ficat (negru și alb) de oaie, capră etc. și înșirate pe o frigare; peste aceste bucăți se împletesc prin învîrtire intestinale spălate și astfel se frige la foc. Servește drept gustare.

arungie, derivat din *arungu* „loc despădurit și transformat în pășunat.”

Arvelă, numele cu fonetism mai vechiu al renumitei comune aromânești *Avdela* (*Avela*).

bobo, cf. *oî-bobo*.

briliant, (formă savantă).

buclă, vas rotund și plat sau în formă de butoi, făcut din lemn și servind pentru apă de băut (cf. gravura de la pag. 52 din a mea *Antologie aromânească*).

bumbar, un fel de cărnat, făcut din intestinul cel gros întors pe dos care e umplut cu fișii paralele de inimă și splină; se frige sau în frigare sau în jurul berbecelui etc. care e pus în frigare. – Turc. *bumbar*.

călțăvetă, legătură anume împletită care se înfășoară de-asupra pulpelor, peste cioareci la bărbați (cf. pag. 124 din *Antol. arom.*); jaretieră.

cărlig, vargă de corn, dreaptă și lingă pînă la 2½ - 3 metri; la capătul superior e prevăzută cu așa numita *cărlibană*, cu ajutorul căreia se prind oile de unul din picioarele de dinapoi (cf. pag. 212 din *Antol. arom.*).

căș(e)ar, baci; cel care frămîntă cașul, care face brînzeturile.

celnic, proprietar de turme mari de oi sau capre și fruntaș al unei întregi grupări de cîteva zeci de familii ce trăesc sub auspiciile lui.

celnicame, gruparea mai multor *celnici* laolaltă; calitatea de a fi *celnic*.

cheare, pl. *cheruri*, loc care nu e expus soarelui niciodată; loc pierdut, ascuns de soare.

Chîsavlu, munte ce se ridică pe coasta Magnesiei a Mării-Egee, la sud de Valea-Tempei (1953 m.).

cîamcu, horă specială bărbătească, ce necesită și o deosebită încordare fizică.

cucule: această formă de vocativ în *-le* e savantă.

curbane, orice miel, berbec, țap etc. pus în frigare pentru petrecere, ospăț, nuntă etc.

Pentru alte sensuri, cf. *Introducerea*, XIV.

de, bre de! interjecție de mirare.

- dulber,-eră*, om chipeș, sprinten, mîndru, frumos, iubit; sb. *dulbere* însemnează „ochian.”
- Turc. dilber adj. „qui ravit le coeur; charmant, ravissant”; sb. „objet d’amour; bien aimé, e.”
- e, e!*, strigăt cu care se îndeamnă caprele la pornit.
- fanfaron*, (formă savantă).
- fară*, o grupare numeroasă de familii, cu o organizație și administrație proprie, sub conducerea unui șef; trib; neam; rasă.
- fălcare*, o grupare de cîteva zeci de familii, pusă sub protecția și conducerea unui *celnic*.
- filomelă*, (formă savantă).
- frîngu*, a înfrînge, a copleși, a distruge, a întrista, a mîhni; cînd cineva aude sau vede în timpul primăverii pentru prima dată o rîndunică, o barză sau un cuc, fără însă să fi mîncat sau băut ceva în ziua aceea, atunci se zice că *l freadze cuclu* etc. = îl frîNSE cucul.
- Ghegărie*, ținutul Albanezilor-Gheghi; mulțime de Gheghi.
- gîbjeu*, arbust conifer, cu lemnul foarte tare, și care e asemenea jneapărului. – [Sl. гъбежь?].
- gramarauiă*, soartă sau piază rea, cobe (din *gramă* < γράμμα și (a)rauiă).
- greu*, (munte) înalt și greu de urcat.
- haide-hae* sau *haide-hai*, interjecție de mirare.
- Jabec*, soldat turc scund și pipernicit.
- Kasandra*, limba de pămînt vestică a peninsulei Calcidice, cuprinsă între Golful-Kasandra și Golful-Salonic.
- lai*, cf. *o lai*.
- lele*, cf. *oi-lele*.
- Linătope*, comună aromănească din Albania distrusă sub tiranul Ali-Paşă.
- liră*, monedă de aur turcească, în valoare de 23 fr.
- martină*, armă cu încărcătură de cite un singur cartuş.
- mănochir*, cruce făcătoare de minuni, care prezervează; cei doi colți de mistreț, împreunați în forma semilunei și așezați de obicei pe pieptul unui cal de rasă, pentru ca să nu fie deochiat mai ales atunci cînd e călărit. – Gr. μονόχερω.
- murtarăuă*. Poporul explică această formă din *mult+arauiă*, ca și din *moarte-arauiă*.
- oi-bobo*, interjecție de mirare rară, sau de durere.
- o lai*, interjecție de chemare, mai ales către bărbați.
- oi-lele*, interjecție de mirare sau durere, ca și *oi-bobo*.
- Padea-mare*, localitate din hotarul comunei Avdela.
- Peștera*, munte pietros ce se ridică de-asupra satului Tișta – est de Avdela.
- Pirușană*, nume de fată frumoasă cu păr bogat și lung.
- pitpalac*, (formă savantă).
- Préveza*, port pe coasta Mării-Ionice, la intrarea în Golful-Artei.
- puravă*, cort pe care și-l fac Aromîinii oieri în timpul transumanței lor de primăvară sau toamnă și al cărui spate e închis cu baloturile de bagaje așezate cu gurile în spre interiorul cortului.

sărin'e, padină sau loc mai lin, în imediata apropiere a unei ape curgătoare, presărat cu pietre mari și netede peste cari se pune sare de dat oilor.

seleaf, încingătoare de curea, cu mai multe și late despărțituri în față, servind la păstrarea diferitelor obiecte (hîrtii, tabachere, cuțit, amnar etc.) – cf. gravura de la pag. 124 din *Antol. arom.*

sărlicău, băț, prevăzut la capătul de jos cu un cerc de împletitură, cu care se bate laptele în puțină; brighidău, jintalău.

Spil'lu, sat locuit de Cupăciari (Aromîni grecizați), la est de Avdela.

surin, loc însurinat, expus soarelui.

tămbare, manta (sură sau neagră) țesută din lînă de capră, care se poartă pe umeri de către păstori sau cărvănari, ca și de haiduci, în timp de ploaie, dar mai ales în timpul iernii; e prevăzută cu două mîneci mai mult drept motiv-podoabă și cu o glugă; noaptea servește drept acoperemînt (cf. la pag. 212 din *Antol. arom.*).

timp, (formă savantă).

Tiște, sat așezat dedesubtul *Peșterei*, la est de Avdela, și locuit de Cupăciari; prin el trec Aromîni din Avdela în transhumanța lor de toamnă și primăvară, urmînd așa numitul „drum împărătesc.”

trecut,-ă, pe ducă, pe terminate; la o vîrstă înaintată.

Turcărie, ținutul Turcilor; mulțime de Turci.

țerbă, femininul lui *țerbu* „cerb” – formă care nu se aude, în locul ei circuitul *țirboan'e*.

țipune, haină (albă sau neagră, vînată) țesută din lînă, fără mîneci, deschisă în față, pe talie pînă la mijloc și în falduri la spate, ajungînd pînă sub genunchi; o poartă și femeile, dar numai „vînată” (cf. la pag. 124 din *Antol. arom.*).

Urliclu, munte la est de Avdela, ce se înalță în spatele satului *Tișta*. A devenit istoric prin crîncena luptă din 29 april st. v. (12 mai st. n.) 1906 dintre Aromîni și antații greci: în dimineața zilei, zeci de familii din Avdela și Perivole urcau spre *Urliclu*. Odată intrate în defileul încercuit al pantelor sale, antații greci, cari urmăreau distrugerea vieții naționale aromînești, în număr de cîteva sute, deschid un violent foc ucigător de pe pozițiile anume alese din ajun. După cîteva ore de luptă, vitejii Aromîni reușesc să se strecoare cu familiile lor în josul cursurii de ape, lăsînd în defileu avutul lor încărcat pe catîri și cîteva bătrîni și bătrîne cu copilași. Drept răzbunare pentru pierderile suferite din partea eroilor Aromîni surprinși în luptă și drept rezultat al nimicniciei lor, criminalii antați au împușcat mai mulți catîri, măcelărind și cîteva bătrîni și copilași.

Vasilița, munte din hotarul comunei Avdela, care se ridică la vest-nordul ei. Dintre creștetele Pindului, ca înălțime vine al doilea după *Zmolcu*.

venetică, monedă de Veneția.

Zmolcu, muntele cel mai înalt (2575 m.) din Pindul aromînesc; se înalță la sud-vestul frunțașei comune *Samarina*.

T. P.

NOTĂ ASUPRA GLOSARULUI

Ținând cont de folosirea mai multor termeni specifici mediului aromânesc în transpunerea poeziilor din aromână în dacoromână (realizată de Hristu Cândroveanu și Kira Iorgoveanu), neglosați în ediția Papahagi a acestui volum, am hotărât să-i introducem în această notă asupra glosarului.

Deniscu, comună mare din Pind, la granița dintre Grecia și Albania. Aromânii originari din această parte își spun *dinischeaț*.

flurie, monedă de aur.

lai, negru; din lat. < **lajus*. (Tache Papahagi, *Dicționarul dialectului aromân*, 1974).

lianure, pădure tânără și foarte deasă.

maie, bunică.

mușată, frumoasă.

sărcăceană, fată sau femeie din tribul sărcăceanilor. Sărcăceanii sunt o populație păstorească seminomadă. Azi sunt grecizați.

Proiect Avdhela

POSTFAȚĂ

ȘCURTĂ BIOBIBLIOGRAFIE

Nuși Tulliu si-amintă tu 23-li di Aprilu 1872, tu avdzâta Avdhelâ, ți adzâ si-aflâ tu Grăție, ș-muri București, tu 8-li di Aprilu 1941.

Fu poetu, prozatoru și publicistu di limbâ armânească și românească. Protili studii li-adarâ Cl'isurâ, tu Machidunie, iara liceulu lu-adarâ Bituli. București u-adarâ Universitatea (Facultatea di Literi). Si scrie ș-la Facultatea di Dreptu, ama nu apruftusești s-li bitisească studiili giuridiți. Dreptulu lu spudhâxești mași doi ani. Tu anlu 1905 easti pitricutu Leipzig, ta s-lu ndreagâ doctoratlu tu istorie.

Di-anda eara studentu, fu profesoru la Yimnaziulu românescu di Ianina (Ipiru). Di-tu anlu 1929 și până își tu pensie (1937) fu profesoru București, tu Rumânie. Anamisa di ańil'i 1908-1912 fu inspectoru ti sculiili românești di-tu Machidunie.

Tu anlu 1894 easi tu miydani cu protili nyrâpseri (articoli), ți suntu tipusiti tu *Peninsula Balcanică*. Dupâ debutu u-aflâmu ipuyrafia alu Tulliu tu ma multi rivisiti și ifimiridz românești și armânești: *Albumul macedo-român*, *Cele trei Crișuri*, *Conservatorul*, *Dunărea*, *Flamura*, *Graiu bun*, *Lilicea Pindului*, *Ordinea*, *Propilee literare*, *Românul de la Pind*, *Răsăritul*, *Timpul nou*, *Țara noastră*, *Universul*, etc.

Cu hărgili a lui u scoasi revista *Pindul* (15-li di Brumaru 1898 – 30-li di Yizmâciunu 1899), tu cari tipusești stihuri și prozâ, tu limba armânească.

Fu ș-directoru a ifimiridhâl'ei *Ecoul Macedoniei*. Tu-aestâ ifimiridhâ, tu anlu 1903 lu publicâ romanlu *Murmințâ fârâ cruți*, ți multu chiro fu singurlu romanu, tipusitu tu limba armânească.

Tu bana-l'i, Nuși Tulliu publicâ ma multi nyrâpseri, armânești și românești: *Poezii lirice eroice/ Poezii liriți heroți*, București 1902; *File rupte din viața aromânilor/ Frânzâ arupti di-tu bana a Armâniloru*, Chișinău 1919; *Poezii: Original și transpunere literară/ Poezii: Originalu (tu limba armânească) și transpuneri tu limba românească (adratâ di editorlu a cartil'ei Tache Papahagi)*, București 1926; *Tragedia unei idile. Roman din meleagurile Pindului/ Tragedia a unâl'ei idilâ. Romanu di-tu arâdzâmlu a Pindului*, Chișinău 1928; *Calvarul neamului (Exodul aromânilor)/ Golgota a farâl'ei (Surghiunea a Armâniloru)*, București 1931.

Postumu alu Nuși Tulliu îl'i furâ publicati cãrțali ți li dâmu ma-nghiosu: *Puizii*, Editura Cartea Aromână, anlu 1989 (Zboru di la editor, Tiberiu Cunia, și Protu zboru, Dina Cuvata); *Murmințâ fârâ Cruți*, Editura Cartea Aromână, anlu 1993 (Ediție ndreaptâ cu agiutoru di la Eva Catrinescu și Dina Cuvata); *Golgota-a Farâl'ei*, Editura Cartea Aromână, anlu 2002 (apriduțeara tu limba armânească easti adratâ di Dina Cuvata).

Tu aestu eseu-studiu va u pârâstâsescu mași poezia armânească alu Tulliu.⁶ Minduescu câ așî prindi, câ țe xanatipusirea a edițiil'ei di-tu 1926 alu Tache Papahagi, cu-aopsea-l'i di-atumțea ș-cu analiza ti poezia alu Tulliu adratâ di marili a nostru nvițatu, angreacă multu di multu. Ș-di-apoia, macâ va u bângămu tu ziyâ tutâ opera alu Tulliu, poezia, proza și publicistica, easti di dipu limpidu câ ațea ți angreacă nai ma multu easti poezia. Sigura, și proza ș-publicistica au angricarea a loru și scotu ș-eali tu padi unâ altâ fațâ alu Tulliu ș-prindi s-hibâ bângati tu isapi estheticu, ama ș-ca documentu istoricu. Cu unâ altâ afurnie va-nyrâpsescu unu studiu ahoryea ti prozâ ș-ti publicisticâ. Tora s-mi tornu la poezie.

Numa alu Nuși Tulliu easti ligatâ trâ totna di numa alu Tache Papahagi. Tache Papahagi, nu easti mași nai ma marili a nostru lexicoyrafu, marili lingvistu, romanistu, armânistu, folcloristu și ethnoyrafu, ama easti și protlu a nostru criticu literaru, ațelu ți ti prota oară bângă aradhâ tu literatura armânească. Tache Papahagi easti ațelu ți trâ prota oară u bângă pri cali canonea ti literatura armânească. Și-aestâ canoni u scoasi tu padi tu avdzâta a lui „*Antologie Aromânească*,” publicatâ București, tu anlu 1922. Tu-aestâ avdzâtâ antoloyie, Tache Papahagi da prota canoni trâ literatura armânească ș-lu bagâ poetlu dipu ndzeanâ: „*Nuși Tulliu – (...) easti nai ma marili lyricu a Armâniloru.*”⁷ Idhyili zboară li xanadzâți Tache Papahagi tu „*Nuși Tulliu – Poezii*,” ediția di-tu 1926, ți adzâ easti xanapublicatâ di pareea a Proiectului Avdhela dipu cumu fu.⁸

Dzâsi Tache Papahagi: „*(...) opera alu Nuși Tulliu easti nai ma pututa ș-cama plastica expresie lirică-eleyiacâ maxusu trâ patriarhalismulu picurârescu a Armâniloru.*”⁹

Ama, vahi easti interesantu si scutemu tu padi, cumu apudixești Tache Papahagi axia a poezii'ei alu Tulliu. Tache Papahagi adarâ unâ ligaturâ multu di multu streasă anamisa di poezia alu Tulliu și bana ethnicâ armânească, mediulu ethnicu armânescu. Zburaști di unâ entitati/ usie ethnicâ armânească, ama zburaști ș-di unu *io* individualu/ ahoryea armânescu. Ș-Tulliu easti unu mari poetu, câ țe lu hivreaști cu poezia-l'i aestu *io* ahoryea armânescu. Cu ahtări „*minduiri di estheticâ literarâ*,”¹⁰ Papahagi ahurheaști si-adarâ apoloyia ti-ațea ți easti ahoryea armânescu tu poezia alu Tulliu, ti ațea ți easti idhiomaticu. Acși agiundzi s-nâ exiyisească usia armânească, suflitlu ahoryea armânescu, suflitu di cari poati s-da mași Armânlu ți u cunoaști și u bâneadzâ limba armânească. Acși cumu poema *Doina* di Mihai Eminescu i poema *Oltul* di Octavian Goga nu potu s-dișteaptâ tu suflitlu a unlu Italianu, ațea ți dișteaptâ tu suflitlu a unlu Român, acși poematli alu Tulliu, *Plângulu Aromânului și Nsusu tu munti*, suntu trâ Armâni suflitu di-tu suflitlu a loru. Unu Dacoromânu și, ma multu, unu xenu di dipu nu poati s-da di unu ahtari suflitu, ncl'idi Tache Papahagi.

Ti-ațea, mindueaști Papahagi, „*mași unâ criticâ ți si-adarâ unâ cu complexulu a fondului psihicu a entitatil'ei/ a usiil'ei armânești, poati si-u-aspunâ axia estheticu-literarâ – sigura localâ, a literaturil'ei armânești (...)*”. Adavgâ Papahagi câ tuț scriitorl'i Armâni și-u loară fotisea/ inspirația di-tu fondulu ethnicu ahoryea armânescu.

Tache Papahagi adarâ și-unâ aradhâ cu ma multi zboară angricati di-unâ polimorfie

di simasie, ți si-află tu poezia alu Tulliu, zboară ți zburăscu maxusu ti unâ realitati ahoryea armânească ș-ti unu suflitu cu bueauâ armânească: crunâ, curbane, dirinu, hicatu, laiu, nișane, șcretu etc. Ta si scoată tu padi ațea entitati/ usie armânească, tu studiulu ți lu-ari adratâ nâ da ti paradiymâ ma multi expresii ahoryea armânești. Ti nâscânti di-aesti expresii scoati tu padi ma multu simasiili filoloyiți ș-lingvistiți. Ti ațea, calea ți u-aleapsi Papahagi, ta si zburăscâ di poezia alu Tulliu, nu para easti unâ esthetică. Aestâ cali easti ma multu filoloyică ș-cu unâ bueauâ ți adzâ putemu si-u-acl'imămu antropoloyică. Ama mintearea a estheticului cu ethniculu, ethnoyraficulu, cu antropoloyia easti ș-calea ți-u-aleapsirâ nâscântâ romanticști, costumbristil'i cumu furâ acl'imaț tu literatura ispanichească. Ș-di-apoia, Papahagi prindea s-da și-unâ apandisi ti realitatea poetică di-tu ațelu chiro, cându fotisea/ inspirația poetică cura dipu di-tu fondulu ethnic ahoryea armânescu, cumu dzâți elu.

A noauâ, a Armâniloru nâ intrâ tu aradhâ si-l'i acl'imămu proțl'i a noștri poeț ți-nyrâpsirâ pânâ la doilu polimu mundialu, clasiț, ama alithea easti câ aești poeț furâ ma multu neoromanticști, câ țe, acși cumu si-ari adratâ ș-tu alti literaturi balcaniți, aești poeț avea mirachi si scoată tu padi, unâ realitati ethnică și-unâ culturâ ahoryea. Noi îl'i acl'imămu aești poeț clasiț, câ țe, si-au adratâ canoniț, ama alithea easti câ suntu ma multu neoromanticști. Ș-di cara zburâmu di romanticismu, aestu romanticismu easti ațelu costumbristu ș-nu easti ațelu mari romanticismu, cosmoyonicu, vizionaru, metafizicu, cumu lu-aflămu la Friedrich Holderlin, Novalis, Mihai Eminescu etc.

Tu spudhâxeara ți u-adarâ ti poezia alu Tulliu, Tache Papahagi u plândzi mira a Armâniloru și zburaști di ehtri'l'ea a istoriil'ei, ama și a noauâloru craturi balcaniți, ți u curmarâ di dipu minarea culturalâ armânească ș-di diștiptari a duchearel'ei armânești naționali, ți avea loatâ pirâ, tu doaua parti a etâl'ei 19. Papahagi dzâți tu spudhâxeara ți u-adarâ câ anda si-azvârnu Amirâril'ea Otomanâ, zvorisma a banâl'ei naționali armânești își li freasi arpili. Tu unâ ahtari catastasi ethno-politică, bana literarâ ațea alithea si curmâ tu anlu 1912. Nu si curmâ di dipu, ama după polimlu turco-balcanicu, aestâ banâ literarâ (ți cara iesu tu padi operi literari ți au axie) undzești cu unâ cândilâ ți si-astindzi. Aestu pesimismu, aestâ dipirari, aestâ ducheari apocaliptică s-vedu nu mași tu poezia alu Tulliu, ama tu tutâ poezia armânească nyrâpsitâ tu-ațelu chiro.

Cu Tache Papahagi criticulu, si-adrâ unu paradoxu. Hâlățli ți li ufilisești tu critica a lui literarâ nu suntu salami esthetiți, ama Papahagi avu ducheari esthetică și-aestâ s-veadi multu ghini adzâ, cându bângămu oarâ câ ațea canoni ți u bângă pri cali tu antoloyia-l'i di-tu 1922, ama ș-tu-alanti nyrâpseri ți si-aflâ tu colecția *Biblioteca Națională a Armâniloru* nu si-alâxi. Sigura, nu tuti lucrili ți li dzâsi sta di dipu-mproasti, ama ațea ți-angreacă easti câ Tache Papahagi li giudică ghini lucrili ti protlu bârnu a scriitoriloru Armâni, bârnu ți-nyrâpsi și publică pânâ la protlu polimu mundialu.

Putemu s-dzâțemu ti Tache Papahagi câ nu fu unu criticu maxusu estheticu, ama fu unu criticu giudicâtoru.

Ta s-nâ turnămu la poezia alu Tulliu voi si scotu tu padi câ Tache Papahagi l'i-apuagudi di dipu ghini lucrili anda dzâsi câ poemati cumu suntu *Nsusu tu munti*,

Plângulu Aromânului, Trâși la patruli cutari, Graiu di jali, Cântiți di jali, Aușlu, etc. potu s-hibâ bâgati aradha cu nai ma mușatili poemati di-tu literatura românească ș-di-tu literatura a lumil'ei, adavgu io. Aesti poemati suntu ma-ndzeanâ di ițido alâvdari, dzâți Papahagi. Ti poema epică *Marușa*, Papahagi ari mași zboarâ ti-alâvdari și u luyurseaști capodoperâ. *Marușa* u bagâ isa cu *Nunta Zamferei* nyrâpsitâ di marili poetu românu George Coșbuc.

Doilu criticu ți-angreacă ti analiza a poeziil'ei alu Tulliu, easti Hristu Cândroveanu. Cândroveanu easti protlu a nostru criticu literaru ți u bagâ di dipu esthetica tu prota thesi. Și limba u mindueaști prota chi prota ca unâ realitati estheticâ.

Hristu Cândroveanu, di prota pricunoaști câ Tache Papahagi avu dhichi atumțea cându dzâsi ti Nuși Tulliu câ easti nai ma marili poetu liricu a Armâniloru.¹¹ Cândroveanu neadzi ma largu și dzâți câ Tulliu poati s-hibâ luyursitu unu Eminescu a Armâniloru, macâ li bâgâmu tu isapi mârili poemati, capodoperili ți li-adusi aminti ș-Tache Papahagi: *Nsusu tu munti, Plângulu Aromânului, Trâși la patruli cutari, Graiu di jali, Cântiți di jali, Aușlu*. Ama Cândroveanu adavgâ tu-aestâ aradhâ di poemati ti-anami și alti titluri ți-angreacă estheticu ti poezia alu Tulliu: *Lilicea a vrearil'ei, Loai cârliglu, Cilnicamea ș-picuraril'i, Costa*. Sigura suntu și-alti poemati ti-anami, dzâți Cândroveanu.

Cândroveanu tu antoloyia avdzâtâ *Un Veac De Poezie Aromână/ Unâ Etâ Di Poezie Armânească*, anda zburâști ti ațel'i poeț Armâni di protlu bârnu, dzâți câ, aești poeț adrarâ unâ artâ dupâ fisi, câ țe l'i-avurâ ti paradymâ poețl'i români, ama ațel'i poeț români ți furâ prota chi prota autori etiț, autori di idhealuri.

Anda zburâști maxusu ti Tulliu, Cândroveanu pricunoaști câ poezia a lui easti unâ yilie ti realitatea ethnicâ armânească arhetipalâ, ti lumea a picurariloru, cu cântițli și mirâchili a loru, cu horli ți armânu pondi anda Armânil'i fugu tu-arniu, ti lumea a cârvânariloru și a furiloru.

Cândroveanu adavgâ câ, naparti di yilia ti lumea armânească arhetipalâ, poezia alu Tulliu si-aleadzi pri-tu lirismulu a l'ei și pri-tu plastica a expresiil'ei poetiți.

Easti di dipu undzitu ti poezia alu Tulliu, stihlu a marilui poetu yirmanu Goethe, ți lu-aduți aminti Cândroveanu: *Ich singe wie der Vogel singt/ Io cântu cumu cântâ puil'ilu*. Ti cântâtorlu aleptu ți easti Nuși Tulliu, Cândroveanu li da ti paradymâ ațeali stihuri ti-anami ți nu pot s-hibâ apridusi tu vârâ limbâ, stihuri di-tu ahurhita a poemâl'ei *Plângulu Aromânului*:

„Oi-lele și oi-bobo,
Plângu ocl'il'i di caimo,
Plândzi ș-inima-ni di doru,
Ca birbil'ilu tru nioru”;

Acși cumu ari adratâ unâoarâ ș-Tache Papahagi, și Cândroveanu scoati tu padi ațea ți easti idhiomaticu tu poezia alu Tulliu și exiyiseaști și-elu hârili esthetiți, ți li-amintâ trâ Armâni nu mași zboarâli idhiomatiți, ama și onomatopeili. Nchisindalui di la *Oi-lele și oi-bobo*, Cândroveanu adarâ unâ ntregâ filosofie poeticâ, cu-aopsi armânească.

Altăsoe, critica literară alu Hristu Cândroveanu faptă ti poezia alu Tulliu easti sinthetică și empathică. Cândroveanu ari harea si scoată tu padi tu-ndoauă zboară, ațea țî easti ahoryea ti unu poetu, ti unu creatoru. Acși, elu nâ zburăști ti geniulu a grailui di-acasă țî lu-avu Tulliu, ti mayea ș-drama ahoryea țî s-veadi tu poezia-l'i, ti unâ ethnîe arhetipală, ti duchearea eleyiacă, ti harea țî u-ari s-cântă has' birbil'ilu tu nai ma mușatili poemati.

Hristu Cândroveanu li scoati tu padi și-aumbrili a poeziil'ei alu Tulliu și zburăști ș-ti-ațeali poemati cama slabi, nyrâpsiti taha după modellu a poetlui românu Vasile Alecsandri. Tora nu știu macă di-alithea Tulliu lu-avu ti paradiymă Alecsandri anda nyrâpsi ațeali poemati cama slabi, ama easti alithea că tu cartea ndreaptă di Tache Papahagi si-află și-ahtări poemati fârâ vâra ahândami. Aestu lucru nâ pindzi s-nâ bângămu ntribarea, macă Tulliu avu i nu avu unâ sinidhisi critică ti poezia-l'i, i fu mași unu poetu instinctual țî avu instinctulu a geniului atumțea cându li-nyrâpsi ațeali poemati luyursiti capodoperi.

Tu anlu 1989, cându fu xanatipusitu Nuși Tulliu, tu Americă, după 63 di ańi, di Tiberiu Cunia, la *Editura Cartea Aromână*, Dina Cuvata țî easti autorlu alithea ali ediție, nyrâpsi și-elu ti Nuși Tulliu. Hristu Cândroveanu lu cătiyursi tu-ațelu chiro Cuvata, că țe ari adrată unâ pârâstăseari folclorică și populistă ti Tulliu. Alithea easti că pârâstăsearea adrată di Dina Cuvata, di aestu poetu și scriitoru mplinu di uxie nu poati s-hibă luyursită critică literară. Pârâstăsearea adrată di Cuvata ti poezia alu Tulliu easti unâ luyie di ncl'inari „lirică.” Ama, duri easti că aestu scriitoru u bângă pri cali xanatipusearea a edițiil'ei alu Papahagi după 63 di ańi, ș-că dizgrupă di-tu rivisti agrăști și alti poemati nyrâpsiti di Tulliu, poemati țî li-adăvgă la ediția di prota.

Țî simasie ari poezia alu Tulliu adzâ la 86 di-ańi di la publicarea a edițiil'ei Tache Papahagi?

Pistipsescu că nu prindi s-dămu mași unâ așandisi. Poezia alu Tulliu ari prota unâ simasie trâ noi Armânil'i, macă u bângămu tu ziya isturiil'ei ca unu documentu di suflitu armânescu ș-memorie a Armânamil'ei. Aestâ simasie scoati tu padi axia „locală” cumu u-acl'imă Tache Papahagi, ațea axie țî zburăști maxusu trâ noi Armânil'i. Ama easti unâ mari alathusi s-pistipsimu că poezia alu Tulliu ari mași unâ axie locală! Aestâ poezie ari și unâ axie balcanică, că țe realitatea armânească easti și unâ realitati balcanică, ama ari și-unâ axie ti romanitati, că țe easti nyrâpsită tu unâ limbă romanică. Poezia alu Tulliu, țî ari di-alithea unâ aopsi armânească, balcanică ș-romanică ari și-unâ axie universală, acși cumu va apudixescu ma-nclo.

Trâ Armâni, dzățeamu iuva ma-ndzeană că poezia alu Tulliu easti unu documentu di suflitu armânescu, ama easti și memorie, memorie sândzinată ti unu populu ncruțil'eatu tu istorie și-aguditu di tuti părțali.

Poezia alu Tulliu easti unu documentu di suflitu armânescu, că țe adzâ, la aproapea unâ sută di-ańi di-anda fură nyrâpsiti poematli alu Tulliu aundzescu cu nâscânti

caduri/ tablouri zuyrâpsiti di unu mari pictoru. Cartea alu Tulliu putemu si-u minduimu adzâ unu alithea muzeu. Tu-aestu muzeu, macâ va intrămu putemu si-u-adrămu siryeańi bana armâneascâ işişi, ațea banâ armâneascâ spâstritâ, di-tu arhie. Cadurli zuyrâpsiti di poetu undzescu cu cadurli zuyrâpsiti di-ațelu mari pictoru romanticistu, Delacroix, macâ u bângămu tu isapi micamea cu cari Tulliu nâ zuyrâpsești unâ realitati. Cadurli alu Tulliu has' cadurli istoriți alu Delacroix suntu caduri tu minari, eali nâ dizvâlescu unâ lumi ți nâ si-aspuni dininti yie, unâ lumi ți greaști armânești. Poematili alu Tulliu nu suntu mași caduri, eali suntu și zboru și pri-tu aestâ si-aleadzi poezia di pictură.

Anda u adhyivâsimu adzâ *Marușa*, aestâ poemâ epicâ ți Hristu Cândroveanu u bâga ma-ndzeanâ di *Nunta Zamferei* alu George Coșbuc, nu intrămu mași tu unâ lumi ți xanańyeadzâ dinintea a noastră cu bueaua-l'i ethnoyrafică, ama avemu dininti și unâ lumi a teatrului, unu spectacolu a zborului, a limbâl'ei a noastri. Și limba armâneascâ alu Tulliu easti limba yie a laolui armânescu, easti unâ cu limba popularâ, ațea limbâ dimoticistâ cumu-l'i dzâcu grețl'i, ama ti-apurie, easti și limba literară armâneascâ ațea spâstritâ, bângatâ pri cali di „clasițl'i” a noștri.

Tulliu easti și-unu mari poetu a limbâl'ei, unâ fântânâ yie, unâ yișteari ti cathiunu poetu i scriitoru di tora i di mâni.

Dzâțeamu câ poematili alu Tulliu undzescu cu nâscânti caduri, ama aesti caduri nu suntu unâ luyie, cathiunu caduru ari aopsea a lui ahoryea. Tu *Cilnicamea ș-picuraril'i* avemu dininti unu caduru di dipu naturalistu și socialu, tu *Loai cârliglu* avemu un caduru picurârescu, tu cântițli furești (*Tru muntili di Zmolca, Trâși La Patruli cutari, Costa* etc.) avemu nâscânti caduri epico-liriți tu unâ di-alithea minari iu s-veadi ațea zvorismâ ofensivâ ahoryea armâneascâ, ți si-aflâ ș-tu folclorlu a nostru.

Aflămu tu poezia alu Tulliu, caduri turlii, turlii, ama nâscânti di eali si-alegu pri-tu sculptura a loru. *Graini di jali* easti unu caduru-capodoperâ, unu caduru tu cari poetlu cu unâ mânâ ahântu artistâ u scâlisi fudzearea a Armâńiloru tu-arniu, u scâlisi canda minarea işişi, și-u scoasi tu padi mira metafizică a calil'ei. Poema *Aușlu* easti unâ altâ poemâ sculpturalâ, easti unu portretu canda scâlisitu tu cheatrâ, unâ ayalmâ scâlisitâ ti tuț aușil'i a noștri unâ ayalmâ arhetipalâ adratâ cu micami di artistu și-alinatâ tu țerlu a poeziil'ei. Anda u-aynânyipsești aestâ ayalmâ duchești țiva di dipu stabilu, niminatu. Easti unâ hari poema *Aușlu*, câ țe, easti unâ astâl'eari di niminari și minari, minarea azvoami di-tu thimsirea a poetlui. Tu-aestâ poemâ canda tuti curâ, mași ayalma a aușlui, ți si-adarâ arhetipu armâni stabilâ ș-niminatâ:

Ńi-lu vedu și azi aușlu cu percea-ncârcil'eatâ

Cumu sta ningâ cupie, câciula la 'nâ parti,

Ciubuceha tru sileafi, tâmbarea arucatâ

Pri-anumiril'i ți-avurâ di-ahânti neuri parti...

Ńi-lu vedu tru-analtulu munti cupia cumu adunâ

Și-avdu și-astâdz canda cumu cloputli asunâ.

Eramu ficioru atumțea. Pri frâmtea mea curată
 Nu-avea tricutâ nica aumbra-ali dureari:
 Nî-pârea di-asimi steaua, iar' luna-ațea mușată
 Nî-pârea – tu mailu dulți – di-amalamâ yisteari.
 Tricutâ-i ficiuramea... Cupiili? Iu-su cupiili?
 Iu-su cloputli di-unâ-oarâ di cari vâzea irîiili?

Tricurâ toati... Aușlu nî-armasi mași tu minti
 Ș-nî-lu vedu cumu sta la turmâ, cârliglu tu-unâ mânâ,
 Ma albu ca 'nâ cruți di marmaru pri murminti,
 Ma crehtu ca lilicea di-tu mărđziñi di fântânâ.
 Nî-lu vedu cumu sta pi șcâmbâ, cumu cântâ cu flueara
 Amurgulu când si-alasâ pi goliñi prumuveara.

'Nâ oarâ, unâ oarâ – nî-aducu aminti ghini –,
 Cântâ ahântu dulți, câ plâmsi toată valea.
 Era tu-ascâpitată. Cu boț jiloasi,-mplini
 Cânta și pitrunic'l'i – si-nî ti strâbatâ jalea!
 Tricurâ añi di-atumțea ș-va s-treacă mulț nâinti...
 Aușlu, mași aușlu icoanâ nî-sta tu minti!

(*Aușlu*)

Vahi cadurili zuyrâpsiti cu nai ma marea puteari, ți canda suntu nyrâpsiti dipu cu milanea a suflitlui, suntu ațeali caduri apocaliptiți ți li-aflămu tu *Cântiți*, tu *Cânticu* ș-maxusu tu *Cântiți di jali*. Tu-aesti cântiți, lirismulu, l'ea pirâ, l'ea voltâ și-aprindi suflitili. Araru si-aflâ tu poezia a lumil'ei unu ahtari lirismu apresu. Tuti aesti cântiți di jali suntu trâ noi Armân'il'i, plângulu di la muril'i a Ierusalimlui armânescu, plângulu a nostru dirnatu ș-niyitripsitu. Aesti cântiți di jali suntu maxusu armânești, câ țe durearea ți si-aflâ tu eali easti armânească, ama iți dureari easti universalâ și tamamu tr-aestâ, aesti cântiți dirnati au și-unâ axie universalâ.

I

Sunt gol'i di turmi munțâl'i
 Și plaiurili di stâni,
 Pâdurili plâng jiliti,
 S-dirinâ lail'i-Armâni.
 Unu mânđu nu-arujeaști,
 Câ nu-ari irghilii;
 Si-aspargu-a noastri hoari,
 Vulođli sunt irñii.

Cârării suntu udi
Di sânđi armânesc;
Pri leșuri nu veđ vulturi,
Ma corghil'i mași lâesc.

Câ vulturil'i di-tu Pindu
Diparti fugu di doru,
S-nu-și avdâ zgheicu di jali,
Caimolu-Armâniloru.

Niți cuțl'i nu ma cântâ
Pi dârmili di-alunu,
Ma, frâmțâ di câninâ,
Cu-Armânil'i fugu dadunu.

Și-armânu a noștri munțâ
Di vîmturi mași bîtuț. –
Iu calea-ambaru cu nițl'i,
Armânil'i-a mei duruț?

II

Tu plaiurili di-tu Pindu
Si-analțâ fumlu nsus,
Câ ardi vatra noastră
Și grailu nâ i dusu.

Tu plaiurili di-tu Pindu
Nu-azghearâ ņeauâ-n maiu,
Și plâng a noastre feati
Ca frâmți di nâvaiu.

Tu plaiurili di-tu Pindu
Pâdurili mași armânu,
Câ ardu-a noastre casi
Și moari lailu-Armânu!...

III

Iudo s-țâ torîni ocl'il'i
 Veđ scrumu ș-cinuși mași;
 Di doru atumțea plânđi
 Și scrumu ș-cinuși bași.
 Iudo s-țâ torîni ocl'il'i,
 Mași nîlâ, lăcriîni ș-doru: –
 Diparti fuđi-Armânlu,
 Ca pul'iu azburătoru.

Și-alasâ streaha-aspartâ
 Și vatra fârâ jaru
 Și s-duți... Cătr-iu s-duți
 Armânlu picuraru?

America diparti,
 Diparti, pisti-amări...
 Di jalea-a loru și frânđa
 Si-alasâ pi cărări.

Ambaru s-vâ hibâ calea,
 O vruț Armâni a mei!
 Ma s-nu-agârșiț fântâni
 Și munțâl'i multu grei.

S-nu vâ-agârșiț pârînțâl'i
 Și populu-armânesc...
 Nu cheari 'nâ pāduri
 Fidăni cāndu cresc!...

IV

Di mult jiloslu-ni cānticu,
 Armâni, s-nu plânđiț voi:
 Eu cānt jilosu cānd avdu
 Hăbărili di la noi.

Eu cānt ca pul'ilu oarfānu
 Pi dārma-ațea di nucu;
 Ș-cāntāndalui, di jali,
 Eu singuru mi usucu.

Ți-u datâ-a Ția s-cântu
 Ca-a dulțilui birbil'iu,
 Că-aranâ Ți-easti cheptulu
 Și plâng cu-a meu cundil'iu.

Eu cântu dertea-a voastră,
 Di voi câ-Ți easti doru,
 Și-nâ lacrimâ vâ caftu
 Pi groapâ-Ți cara s-moru. (...)

(*Cântiți di jali – protili patru cântiți*)

Tu poezia alu Tulliu aflămu și-caduri cama minori iu easti scosu tu padi, cu hari, spiritlu colocvialu, cumu si-adarâ tu poezia *Maea*, ama aflămu și-caduri idiliți, și di-alitheia nu au ahândami și-axie esthetică.

Easti multă zori s-badz unu sinuru anamisa di localu și universalu. Așea și-angreacă prota chi prota easti esthetică. Ți-așea, nai ma multu ari simasie macă poezia angreacă estheticu. Și-cându poezia angreacă estheticu, sigura, ari și-axie universală. Nu ari simasie trâ și zburăști arta, ari simasie cumu easti scoasă tu padi arta. Și-di-apoia multă di multă poeș și artiști agiumsiră s-hibă universalu nchisindalui di la localu.

Ama s-nâ turnămu la poezia alu Tulliu. Cumu dzășu, aastă poezie si-aleadzi prota pri-tu lirismulu a lei. Ama si-aleadzi și pri-tu ritmolu a lei, pri-tu eufonia a lei... Si-aleadzi pri-tu ună alchimie ahoryea așu cumu si-aleadzi ișido poezie mari. Tuti și li dzășu ti poezia alu Tulliu pânâ tora tu-aestu ese-studiu pistipsescu că suntu alitheia, ama voi si-adavgu nica ndoauă lucruri.

Tu poezia alu Tulliu aflămu și-lirismulu schetu, și cara elu easti ligatu nâscântiori, di ună formă locală, di ethoslu armânescu. Ama tu poezia alu Tulliu lu-aflămu și-lirismulu dizviscutu di ișido străniu ethnicu. Lu-aflămu tu frânturi di poemati i lu-aflămu tu poemati ntredz.

Nâscântiori, lirismulu alu Tulliu și-metafora da di paroxismu așu cumu si-adarâ tu ună frântură/ tu unu fragmentu di-tu avdzâta și-alâvdata poemă *Graiul di jali*:

Avea cădzută frundza. Tu munță era toamnă.
 Pădurili dispul'eati plândzea cu dipirari
 Că pul'il'i lâ fudziră pri-a neguriloru cărari: –
 Fudziră nâși diparti, diparti, pisti-amari,
 Iu-arâdi luna noaptea ca hrisusită doamnă.

Prin goliîni – brumâ-arați. Lilicili uscati
 Pârea câ-su lăcriîni albi cădzuti di tru steali.
 Cupii di oi tu plaiuri, cupii di-arudi néali
 Triștea, ca-arâuri albi, și cloputi di jeali
 Bâtea pri tu surinuri cu boț întunicati.

(*Grailu di jali – fragmentu*)

Așeali trei stihuri di-tu soni suntu geniali. Eali scotu tu padi și geniulu a limbâl'ei a noastră. Dzâți poetlu: „(...) și cloputi di jeali/ Bâtea pri tu surinuri cu boț întunicati.” Unu mari poetu știe si dișteaptâ așea și easti misuadurîitu, așea și easti virtual tu unâ limbâ și Nuși Tulliu aestâ ari adratâ.

Easti amârtie s-lu luyursești Tulliu mași unu poetu ethnic. Suntu poemati di unu lirismu ahoryea ș-niamisticatu, și cara eali nchisescu di la unu ethosu armânescu i di la unu mutivu popularu. Duri easti si-u-aspunemu aoa poezia lirică *Lilicea a vrearil'ei*, și easti di-alithea unâ capodoperâ, cu unu lirismu ș-cu unâ muzică di dipu ahoryea:

Aclo-nsusu, tu-analtulu munti,
 Unâ cruți-i pri murmintu;
 Ningâ cruți-i 'nâ lilici
 Ligânatâ mași di vimtu.

Turmili di oi ș-di căpri
 Dimineața u-añiurzescu;
 Pascu iarba di-avârliga,
 Ma pri nâsâ n-u cârtescu:

Câ lilicea șea aroși,
 Ca mirgeanea di tru-amari
 Pri murmintulu di pri munti
 Siminatâ-i-n Grailu-Mari.

Siminatâ-i di-unâ featâ
 Albâ, 'naltâ ca 'nâ dzânâ,
 Și udatâ cu lăi lăcriîni
 Unâ-ntreagâ siptâmânâ.

Ningâ caplu-a picurarlui
 Vâtâmatu însusu la stani
 Siminatâ fu lilicea
 Di-Arumâna ca fidani.

Tr-așea turmili n-u pascu
Pri lilicea ali vrearî.
Cari va-u pascâ, tu minutâ
Pri murmintu-analtu cheari.

(*Lilicea a vrearil'ei*)

Tulliu nyrâpsi ma multi poemati țî-nchisescu di la unu ethosu și si-alegu pri-tu harea a loru muzicalâ, si-adarâ cântiți, si-adarâ muzică schetâ. Ahtări poemati suntu: *Cânticu di prumuvearâ, Noapti di veârâ, Flueara*.

Tu-aesti cântiți muzica easti ayâlisitâ și inima bati canda ma anarya. Easti oara a siryeañil'ei:

Jilosu tu munti bati
Cavallu di cu searâ;
Jilosu la stani plândzi
Și-unu cânticu di fluearâ.

I noapti... nêadzâ-noapti...
Fântâñili dorm tâcuti;
Mași chipurili asună
Pri tu pâdurili muti.

Diparti treați luna
Sirinâ și mușatâ;
Toț munțâl'i scântil'eadzâ
Sunu munda-a l'ei curatâ.

Di oarâ-oarâ cânil'i
Alatrâ câti 'nâ-oarâ:
Si-astimsirâ luñiñili
Și doarmi lumea-n hoarâ.

Mași suflitlu-ñi nu doarmi
Tru noptâli di veârâ,
Ma lâcrimosu ascultâ
Cum plândzi 'nâ fluearâ...

(*Noapti di veârâ*)

Muzica easti di dipu altâ soe tu poema *Orsa*. Tu aestâ poemâ, muzica si-adarâ simfonicâ și si-adarâ unâ cu ritmolu ahoryea și cu unu lirimu bolcu țî-azvoami fârâ acumtinari canda, di-tu unu arâu avutu. Tu *Orsa* aflămu și-unu universu angricatu di metaforâ. Tu *Orsa* aflămu și-unu universu di pirmithu, ama și-unu arâdzâmu a trayediil'ei:

Era di cu searâ. Pri țeru steali nîl'i.
 Diparti, di-tu arburi, a munțâloru hil'i
 Ișea cama albâ ca spuma di lapti
 Asimea tra s-bagâ pi frâmtea-ali noapti.
 Pul'i niț di hrisafi durnea tu cuibari,
 Luțeafirlu dulți cândilâ-ardea-n dzari.
 Tu moalea luînâ a lunâl'ei-mplinâ
 Ca marmura albâ s-videa nâ virghinâ,
 Cu peru laiu ca-aumbra di noapti-n pâduri,
 Cu gura mirgeani și ocl'il'i di-amuri.
 Orsa pri numâ-l'i dzâțea ali feati,
 Și seamnili-l'i tuti pârea cundil'eati...
 Orsa, lilicea di-tu muntli Pindu,
 Era hil'ea scumpâ a celniclui Brindu –
 Unu celnicu cu turmi aleapti, scriati,
 Tu fara-armâneascâ di toț alâvdati...
 Di featili tuti di-tu munțâl'i cu-anami
 Iu cântâ și-arâdi a noastră-Armânami,
 Trandafilâ altâ ca Orsa nu s-feați:
 Icoanâ-era nâsâ tu Armâni ș-tu Greați!
 Di-tu hoarili tuti mulț gioñi și-u câftarâ,
 Aumbra cumu caftâ luñina di veară,
 Aroaua cumu caftâ lilicea mușatâ
 Și țerbulu virdeața cu dulțea-aumbratâ.
 Ma Orsa pi vârnû nu vru s-arâseascâ
 Di gioñil'i luțeafiri di-tu fara-armâneascâ,
 Câ multu fudulâ era Orsa vrutâ
 Ș-pi furca-l'i di-asimi arcă vrearea-l'i tutâ.
 Mași noaptea zâvonlu-l'i di steali când s-tindi
 Și luna pri munțâ mușatu când si-aprindi,
 Atumțea mași Orsa ișea di-tu aculâ
 Curatâ ca neaua, ca țerlu fudulâ.
 Ea singurâ, noaptea, ișea di tru hoarâ
 Tra si-avdâ cupiili sârmati di-a-doarâ;
 Unu câni-armânescu avea ca suțatâ,
 Cu nâsu pri-tu pâduri s-primna veara toatâ;

Di-a lui alâtrari-asuna chiñil'i, valea,
Și cât l'i-avdza boațea l'i-loa frica și jealea.
La izvuri albi, di câni-avig'leatâ,
Durnea pri lilici a celniclui featâ.
Și luna-a l'ei frâmți l'i-bâșa c-unâ fleacă
Când ș-dișcl'idea cali pri-tu arburi ca s-treacă.
Era di cu seară. Durnea pricea tutâ.
Ca marmura albâ luțea luna mutâ.
Di-amalamâ ploae cădea di tru steali,
Ca proscuti dulți di-tu dulți fântâneali.
Tâțeari-n pāduri, tâțeari-n cuibari,
Mași frundzâ uscati-asuna pri cârari
Când câti vâr țerbu trițea-n mari yie
Tra s-easâ-n pādinâ cu flori di flurie.
Tu-aumbra di arburi trițea ca 'nâ dzânâ
Și Orsa caleșa... scriata-Arumânâ!
Trițea minduitâ și albâ tru fațâ,
Ca pala di neauâ lilicea țe-ng'leatâ.
Pi urma-a l'ei dulți yinea ș-vrutlu-l'i câni.
Ma nu știu câ țe Orsa diunâoarâ armâni
Aproapea di-unu izvuru cu apa curatâ,
Iu luna și-aștearnâ hrisafea-l'i mușatâ.
Ca țeara țe plândzi pri proaspitu murmintu
Sta Orsa-n cicloari, bātutâ di vimtu,
Când veadî aproapea unu tiniru giuneali
Cu fațâ di anghilu și perlu totu neali.
Pri cheptulu di neauâ mași vuli di sândzi...
Ah, Orsa-lu cunoaști și-n brațâ ři-ul strindzi;
Ea fruntea-l'i di-asimi řl'i bași dipriunâ,
Pri numâ lu strigâ, sug'řlu și-adunâ.
Ma frati-su Dona trâ totuna-i mortu,
Nâsu, steaua-a ficioriloru cu-arumânesc portu!
Ca schicu di hrisafi tâl'eatu řeadzâ-vearâ
Țe malama și-veadi cumu moari tu țarâ,
Ași gionli Dona cādzu di-unâ cali
Și ocl'il'i, ca scafa, s-nicarâ di jali
Când pliumbulu pitrumsi mārata-l'i inioarâ...
Di picâ dușmañil'i-l'i, vedz, bana-l'i l'i-u loarâ.
Sta Orsa ca frâmtâ ș-mutreaști-a l'ei frati,
Și-l'i pari pādurea câ frundza ma și-bati
Di doru și di jali, di-angusâ ș-câñinâ...
Řl'i pari diparti câ munțâl'i s-dirinâ,

Când avdi câ pul'il'i cu cânticu s-dișteaptâ,
 Și perlu și-arupi cu mâna-ațea-ndreaptâ,
 Di nilâ țâ s-fați di-ahântâ mâtasi
 Aruptâ di sorâ di-tu mințâ țe-și iasi.
 Tâcutâ, curmatâ, ca marmura mutâ
 Sta Orsa apoia. Pi fața-l'i chirdutâ
 Cadu lăcriîni furtună, ca-aroaua pi floari...
 Pi creasta-a păduriloru luțeafirlu moari
 Și luna pâleaști ca turta di țearâ,
 Aumbra-ali noapti tu munti l'ea s-chargea;
 Câ harazma-acațâ mușatâ s-luțeascâ
 Și țerlu tu straîni di sirmâ s-si-nveascâ.
 Diparti, tu hoarâ, și toaca ma bati...
 Sta Orsa și-ascultâ... și pâlîni-și bati.
 Li bati și-arâdi, și plândzi – câ-i zurlâ;
 Iar cânili, corbulu, di deapiru aurlâ!...

(Orsa)

Multu modernu asună adzâ cântițli furești alu Tuluiu, ți cara eali suntu nyrâpsiti tu unu stilu tradiționalu. Ti-apurie, aesti cântiți scotu tu padi ș-duchearea safi armâneascâ, ama au și unâ axie universalâ. Aesti cântiți si uidisescu di dipu cu *Romancero Țiganu*¹² alu Federico Garcia Lorca. Aesti cântiți furești alu Tulliu suntu ș-poemati dramatiji și liriți dipriunâ, unâ luyie di poemati epico-liriți, poemati muzicali, acși cumu suntu și poematili alu Federico Garcia Lorca di-tu *Romancero Țiganu*.

Cântițli furești alu Tulliu suntu unâ misticari di cânticu popularu și cânticu cultu, unâ misticari di spiritulu ofensivu ș-di trayedie. Câ țe au unu ritmu zurlu, aesti cântiți furești prindi s-hibâ cântati/ recitati. Harea aiștoru poemati easti câ suntu unâ harauâ ș-ti omlu di-tu lao ș-ti omlu nvițatu. S-lu-ascultâmu poetlu:

Șeadi Costa pri-unâ șcâmbâ,
 Șcâmbâ lae di-tu zâmani,
 Și câciula lui și-u strâmbâ
 Pi frâmțeaua-l'i di gâitani;
 Scoati-apala și-u mutreaști,
 Palâ lungâ di flurie,
 Ș-dol'i ocl'i l'i-anvârteaști
 Câtrâ-n dzarea ghiurghiulie
 S-veadâ nâsu cârvâni di muli
 Nacâ și-trecu pri calea mari
 Șeadi Costa cârâuli,
 Șeadi ș-cântâ di cripari.

Cântâ lailu dipriună:
„O lai Pindu, Pindu-analtu –
Multu frundza va-ńi ț-asună – ,
Munti nu-i ca tini altu
Mplin di țerghi ș-câprioari,
Mplin di ierghi și lilici
Țe pasc turmi lăi di ml'ioari
Și-ńi ti calcâ ńil'i di prici;
Vimtulu totna ma-ńi ti bati
Toamna, veara ș-prumuveara,
Ș-tu pâdurili-a tali toati
Tu maiu suschirâ flueara.
Ț-cântâ chińil'i și birbil'ili,
Ț-cântâ ș-izvurili curati,
Pitrunicl'i ț-cântâ ńil'i
Pri-tu vulodzli aumbrati;
Furi livendzâ di-tu Mureauâ,
Cu ciuprăchi și haimanlie,
Ma-ńi ti-alagâ pân' da neauâ,
Pân' cadu frundzâli-n curie.
Di când eu cu furil'i ńi-escu
Munti-ahtari nu-amu vidzutâ,
Munti-analtu și furescu,
Ș-nu va s-ved tu bana-ńi tutâ.
Cându somnulu lea s-mi frângâ,
Faglu ńi-cântâ-agalea-agalea,
Cuclu-acațâ tra și-și plângâ
Di-și jileăști toată vlea;
Când di-tu somnu mi dișteptu,
Di pi degâ ńi-cântâ iara
Pul'iu mușatu, birbil'iu aleptu –
Si ș-lu batâ prumuveara;
Când da soarli, vrute Pindu,
Di pri golińi eu mutrescu
Pâduri greali țe-ńi si tindu
Pân' iu neurili alghescu,
Pâduri greali și-aumbroasi
Iu s-priimnâ veara furil'i,
Șcâmbi murdzi și fricoasi
Iu și-facu cuibu mași vulturil'i,
O lai Pindu, Pindu vrute,
Ca si-ńi moru mâratu di mini,

Ț-lasu chiusteca, flurii suti,
 Că fârtatu hiu fapt cu tini!
 Ca si-ni moru, mârata-ni groapâ
 Voi sum-chiñil'i-a tăi si-ni hibâ,
 Aclo soțli voi s-ni-u sapâ,
 Vâr dușmanu tra s-nu și-u știbâ,
 Ali dadi di-l'i aspuni
 Pri alu Costa vrutu murmintu
 S-vearsâ lăcriñi lăi, ca pruni,
 Și pi sloatâ și pi vimtu;
 Di-l'i aspuni și-ali nîcâ
 Ca-alba țearâ di s-tuceaști,
 Că virinu tu chept va-l'i chicâ,
 Și-fricâ ni-easti câ-și glâreaști
 Ca si-nveață curbișana
 C-a lei Costa mortu easti, –
 Nîlâ ni-easti di dal'eana
 S-hibâ featâ tu niveasti.
 Tr-ațea, Pindule, mușate,
 Munti-analtu cu nioari,
 Voi si-ni moru tu-ascâpitati
 Și s-mi-ngroapâ fârâ soari.
 Vârâ hoarâ armâneascâ
 S-nu-și știbâ a meu murmintu;
 Chiñil'i mași voi s-mi jileascâ,
 Chiñil'i, cuclu și-lailu vimtu!"

(Costa)

Așci cumu Federico Garcia Lorca fu luyursitu unâ enciclopedie a duchearil'ei ispaniți,
 Nuși Tulliu, poetlu a Pindului, și muri xinitu, suschirândalui dupâ muntili a lui sântu,
 easti unâ enciclopedie a duchearil'ei armânești și a suflitlui popularu armânescu.

Eseu-studiu bitisitu adzâ, 22-li di Aprilu, 2012, tu pulitia București

Yioryi Vrana (George Vrana)

NOTE BIBLIOGRAFICE

1. Restrînsul spațiu al acestei *Introduceri* neîngăduindu-ne să relevăm frumusețile literare ale poetului nostru, le vom evidenția în volumul ce va fi consacrat literaturii culte aromânești.
2. În *Lumina*, IV (1906), 222. - De remarcă că poetul nostru a redat în limba literară și alte subiecte din poeziile sale dialectale, publicate în volumul *Poesii lirice-eroice*, 1907 sau în *Ecoul Macedoniei (Duna e transpunerea literară a poeziei Tru muntile di Zmolca*, III, n-rul 9 etc.).
3. Cf. și cele relevate în *Antol. arom.*, pag. XXVII-XXVIII.
4. Rarități ca cele pe cari ni le înfățișează versul *Stai s'mi bași tine trei ori* (Ibid., 44) își au explicația lor – după cum se va putea vedea în volumul ce va fi consacrat literaturii populare.
5. Ținând cont de evoluțiile din ultimii 20 de ani ale sistemelor de scriere a aromânei, noi, cei de la Proiectul Avdhela, Biblioteca Culturii Aromâne, optăm în această carte și în toate celelalte cărți editate de noi (virtual sau fizic) pentru grafia și regulile ortografice propuse de către dna. acad. dr. Matilda Caragiu Marioțeanu în al său *DIARO (Dicționar Aromân [Macedo-vlah], A-D, 1997)*.
6. Tulliu nyrâpsi poezie ș-tu limba românească, ama fără idhyea hari. Acși cumu dzâțea Tache Papahagi tu ediția di-tu anlu 1926, „*Nuși Tulliu – Poezii*,” poetlu avu geniulu a grailui di-acasă.
7. Literatura ți si-aflâ tu Antoloyia Armânească alu Tache Papahagi easti tipusitâ mași armânească, ama pârâstâserili adrati tu antoloyie suntu fapți românești, Antoloyia ari și unu „*Avant-Propos*” nyrâpsitu yalicheaști și unu protu zboru nyrâpsitu armânești. La frândza 284 di-tu antoloyie si-aflâ tu limba românească aesti zboară: „O comparație între scriitorii noștri pentru stabilirea superiorității unuia față de ceilalți, clasificându-l, poate fi de cele mai multe ori nefericită în rezultate, întrucât fiecare se caracterizează prin câte ceva propriu. Totuși cred că părerea mea nu va ridica nici umbră de îndoială măcar în sufletul celor care cunosc literatura noastră dialectală, afirmând că Nuși Tulliu – în afară de neîntrecutele calități de formă în genere – este cel mai mare liric al Aromânilor. În legătură cu această afirmație aci e locul ca să relevez că bucățile pe care le reproduce aci din Nuși Tulliu nu constituie quintesența literară a celor pe care ni le-a lăsat poetul nostru.”
8. Tu ediția di tora nu si-aflâ „transpunerea” tu limba românească adratâ di Tache Papahagi, câ țe aestâ transpuneri nu ari axie. Easti adratâ ma multu filoloyicu, fără vârnâ hari artistică ș-poati s-lu scadâ marili a nostru poetu dinintea a xeniloru ți nu u cunosc tu limba armânească. Trâ ațea, pareea a Proiectului Avdhela apufâsi s-higâ tu-aestâ ediție apriduțerli adrati tu limba românească di avdzâțl'i a noștri poeți și scriitori: Hristu Căndroveanu și Kira Iorgoveanu Mantsu. Apriduțerli adrati tu limba românească di Hristu Căndroveanu și Kira Iorgoveanu Mantsu suntu loati di-tu avdzâta a loru antoloyie, ți își tu miydani București tu anlu 1985: „*Un Veac De Poezie Aromână/ Unâ Etâ Di Poezie Armânească*.”

Tu ediția di tora ndreaptâ di pareea a Proiectului Avdhela si-aflâ tuti poematli di-tu ediția Papahagi, tu idhyea aradhâ ș-cu apriđuțeara pi românești tu yilie; mași poematli „Trâși la patruli cutari,” „Cântiți I, II, III,” „Cânticu di prumuveară,” „Pri-Amarea Lae,” „Mama și pul’ilu,” „Di la vatrâ,” „Jecâ” și „Nicu Ceara” nu au apriđuțeri.

9. Dau aoa textulu ntregu tu original: *„Terminând această schițare, relevăm că, din încheiata dar plina de avînt eflorescență literară aromânească, opera lui Nuși Tulliu constitue cea mai puternică și mai plastică expresiune lirică-elegică în deosebi a patriarhalismului pastoral al Aromânilor: ca inspirație, constatăm fericite și mișcătoare sesizări ale momentelor, iar ca formă – o măiestrie desăvîrșită.”*

10. Sintayma „minduiri di esthetică literară”/ „aprecieri de estetică literară,” easti alu Tache Papahagi.

11. Cândroveanu u-adarâ cuvenda ti poezia alu Nuși Tulliu tu *Un Veac De Poezie Aromână/ Unâ Etâ Di Poezie Armânească* ți își București tu anlu 1985 la Editura Cartea Românească și tu cartea-*l’i Aromânii – ieri și azi/ Armânil’i – Aeri și-adzâ* ți își tu anlu 1995, Craiova, tu Rumânie, la Editura Scrisul Românesc.

12. *Romancero Țiganu, Romancero Gitano* tu originalu, tu limba ispanichească, suntu unâ soe di baladi, di romanți, di cântiți. Aesti baladi ți si-aflâ tu *Romancero Gitano* furâ publicati tu anlu 1928 și-agiumsirâ dipu ayońea cântiți populari, anonimi, ți cara eali eara poemati culti, ți u scutea tu miydani yeoyrafia spirituală andaluză.

TRANSPUNIRI ADRATI DI HRISTU CÂNDROVEANU:

Celnici și păstori armâni

Plânsul aromânului

Drum prin munți

Costa

Floarea dragostei

Marușea

TRANSPUNIRI ADRATI DI KIRA IORGOVEANU:

Sus, la munte

Pe muntele Zmolca

Grai de jale

Cântec

Unui „Cântec de jale”

Cântece de dor

Către vânt

Rabdă, inimă...

Cântec de iarnă

Seară

Toamnă

Noapte de vară

Cavalul

Agale-agale...

Cucului

Către munte

Munte drag

La cele trei șipote...

Sărcăceana

La fântâna din poiană

Blestem către iubită

Cu un porumbel...

Pleacă-ți fesul...

Fata și flăcăul

În pădure

Frunză verde

Nani-nani

Roibul meu

Prietenilor

Bunica

Bătrânul

Orsa

Lă ifhâristisimu la tuț aeșt-aoa ți lucrârâ benevolu ti transcriari:
Doru Alexandru, Nicolae Cârlig, Maxim Corciova, Ionuț Dancu, Maria
Dinulescu, Irina Dragomirescu, Diana Giuglan, Octavian Gordon, George
Hristodol, Ioana Iancu, Tudor Mihăescu, Miron Alina -Olimpia, Sever Ioan Miu,
Daniel Nancu, Răzvan Pascu, Baity Pera, Mihaela Spînache, Anna Suleiman,
Georgiana Vlahbei

COLOFON

Autorul lucrării	NUȘI TULLIU
Titlul lucrării	POEZII
Editura la care a apărut	Editura PREDANIA, BUCUREȘTI, 2012
VARIANTĂ DIGITALIZATĂ DE	Editura Predania/ CP 67, OP 13, București www.predania.ro tehnoredactor/ Remus Brihac concept grafic/ Atelieruldegrafica.ro

PREDANIA